

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

FACTORS AFFECTING FARMERS' DECISION ON ORGANIC
AGRICULTURAL PROJECT PARTICIPATION IN MAE-THA
SUB-DISTRICT, MAE-ON DISTRICT, CHIANG MAI

ชัยทัตต์ กาบบัว

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ชื่อเรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

FACTORS AFFECTING FARMERS' DECISION ON ORGANIC

AGRICULTURAL PROJECT PARTICIPATION IN MAE-THA

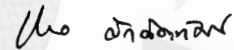
SUB-DISTRICT, MAE-ON DISTRICT, CHIANG MAI

โดย

ชัยทัตต์ กาบบัว

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์ชะทัศน์)

วันที่ 10 เดือน 10 พ.ศ. 52

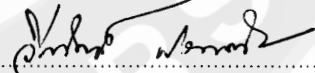
กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ)

วันที่ 10 เดือน 10 พ.ศ. 52

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกติ)

วันที่ 10 เดือน 10 พ.ศ. 52

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ)

วันที่ 10 เดือน 10 พ.ศ. 52

สำนักงานบัณฑิตศึกษารับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 18 เดือน ก.ย. พ.ศ. 2552

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายชัยทัตต์ กาบบัว
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์กะทัศน์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) ศึกษาถึงปัจจัยกระบวนการขั้นตอนที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ และ 3) ศึกษาถึงปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามโครงการเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกโครงการเกษตรอินทรีย์ ในตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์จำนวน 114 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยลักษณะส่วนบุคคลพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยประมาณ 46 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาภาคบังคับ มีสถานภาพสมรส สมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 5 คน

ลักษณะเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 29,051.40 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 13,384.34 บาทต่อปี ใช้เงินทุนของตนเองในการทำการเกษตร มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.44 คน มีที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ย 4.61 ไร่

ลักษณะทางสังคม พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรเฉลี่ยประมาณ 5 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและทำสวน เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันทางการเกษตรจำนวน 1 กลุ่ม มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ยประมาณ 6 ครั้งต่อปี ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 11.28 ครั้ง มีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี และระบุว่าแนวทางเกษตรอินทรีย์มีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาในการทำอาชีพ

ด้านการให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์โดยรวมในระดับมาก ในด้านความรู้ความสามารถ ด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรพบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร แรงงานในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ถือครอง การเป็นสมาชิกกลุ่ม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร และมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์เพียงเล็กน้อย

Title	Factors Affecting Farmers' Decision on Organic Agricultural Project Participation in Mae-Tha, Sub-district, Mae-On District, Chiang Mai
Author	Mr. Chaibatuch Kabbua
Degree of	Master of Science in Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phahol Sakkatat

ABSTRACT

The objectives of this study were to find out: 1) socio-economic characteristics of farmers participating in organic agriculture project; 2) factors affecting decision of the farmers on the organic agriculture project; and 3) problems encountered in following the organic agriculture projects of the farmers in Mae Tha Sub-district, Mae On district, Chiang Mai province. Interview schedules were used for data collection administered with 114 farmers in Mae Tha sub-district, Mae On district, Chiang Mai province. Obtained data were analyzed by using the Statistical Package.

Results of the study revealed that most of the respondents were male, 46 years old on average, elementary school graduates, married, and had 5 family members on average. The respondents had an average annual income of 20,051.40 baht earned from agricultural sector and 13,384.34 baht earned from non-agricultural sector. They used their own capital for farming with 5 household workforce. They had their own land of 4.61 rai on average. The respondents had 5 years of farming experience on average. Most of them grew rice and did horticulture. They were members of an agricultural group or institution. The respondents contacted agricultural extension staff 6 times a year and they perceived agricultural news or information from agricultural extension staff. They had 11.28 times of experience in training about organic agriculture on average. Besides, the respondents had good knowledge and understanding on the details of organic agriculture project and they stated that organic agriculture was suitable for problem solving on their occupation.

For the importance of decision on organic agriculture project participation, the respondents had a high level of knowledge, potential, market planning and returns, environmental

awareness, and sanitary. For factors related to the decision on organic agriculture project participation of the respondents, it was found that there was a relationship between the decision on organic agriculture project participation and age, number of family members, income, capital source, type of land holding, knowledge and understanding in the details of the organic agriculture project. It was also found that the respondents had a low level of problems in the organic agriculture project participation.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องด้วยได้รับความกรุณาจากประธานกรรมการที่ปรึกษาผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์ชะทัศน์ พร้อมด้วยรองศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ อาจารย์ ดร.วีรศักดิ์ ปรกติ และคณาจารย์ผู้ให้ความรู้ทุกวิชา รวมถึงบุคลากรของภาควิชาส่งเสริมการเกษตรทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ ดูแล และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้ความความกระจำยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่โครงการเกษตรอินทรีย์ บ้านแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความช่วยเหลือในการรวบรวมข้อมูลและการประสานงานกับเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ และขอขอบคุณเกษตรกร ผู้ให้ข้อมูลในแบบสอบถามเพื่อการวิจัยทุกท่าน รวมทั้งเพื่อนบัณฑิตทุกท่านที่ให้ความเอื้อเฟื้อซึ่งมิได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้

ขอน้อมระลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา แพน และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจนสำเร็จตามความมุ่งหวัง

ชัยทัตต์ กาบบัว

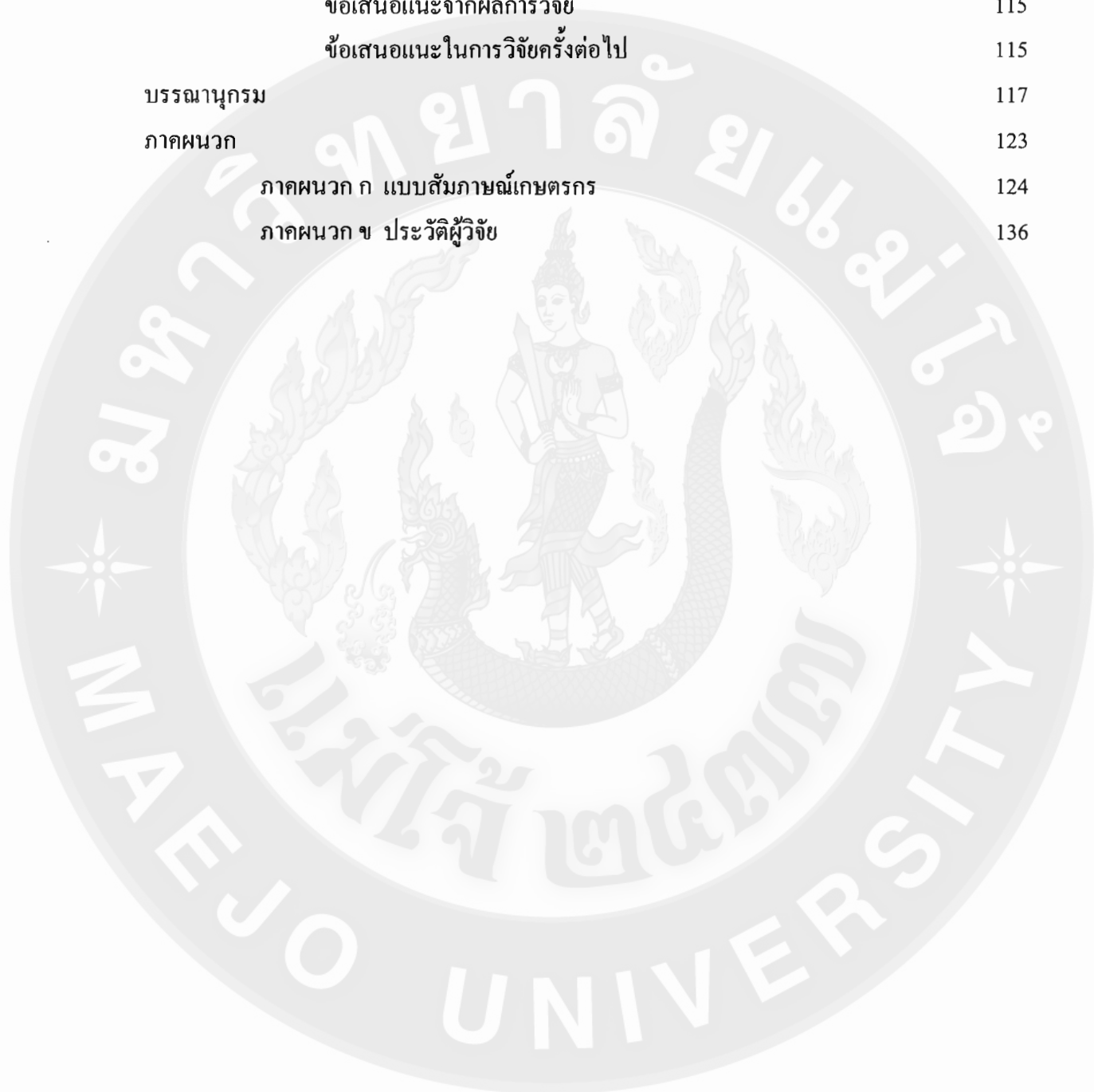
กันยายน 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาของการวิจัย	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
การตัดสินใจ	8
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	17
ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร	17
ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	20
ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร	23
เกษตรกรอินทรีย์	26
โครงการเกษตรกรอินทรีย์ ตำบลแม่ทา	34
ผลงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	36
ภาคสรุป	38
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	39
สมมติฐานการวิจัย	41
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	42
สถานที่ดำเนินการวิจัย	42
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล	44

การทดสอบเครื่องมือ	46
วิธีการรวบรวมข้อมูล	46
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	47
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	48
ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูล	49
ลักษณะส่วนบุคคล	49
ลักษณะทางเศรษฐกิจ	52
ลักษณะทางสังคม	56
การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูล	63
ด้านการตลาดและผลตอบแทน	63
ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย	67
ด้านความรู้ความสามารถ	72
ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	75
ของผู้ให้ข้อมูล	75
ด้านการส่งเสริมการเกษตร	75
ด้านสมาชิกโครงการ	76
ด้านโครงการ	76
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	80
ลักษณะส่วนบุคคล	80
ลักษณะทางเศรษฐกิจ	90
ลักษณะทางสังคม	100
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	107
สรุปผลการวิจัย	107
ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูล	107
การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูล	
ที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	108
ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	110
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	111
อภิปรายผลการวิจัย	112

	หน้า
ข้อเสนอแนะ	115
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	115
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	115
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	123
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เกษตรกร	124
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย	136

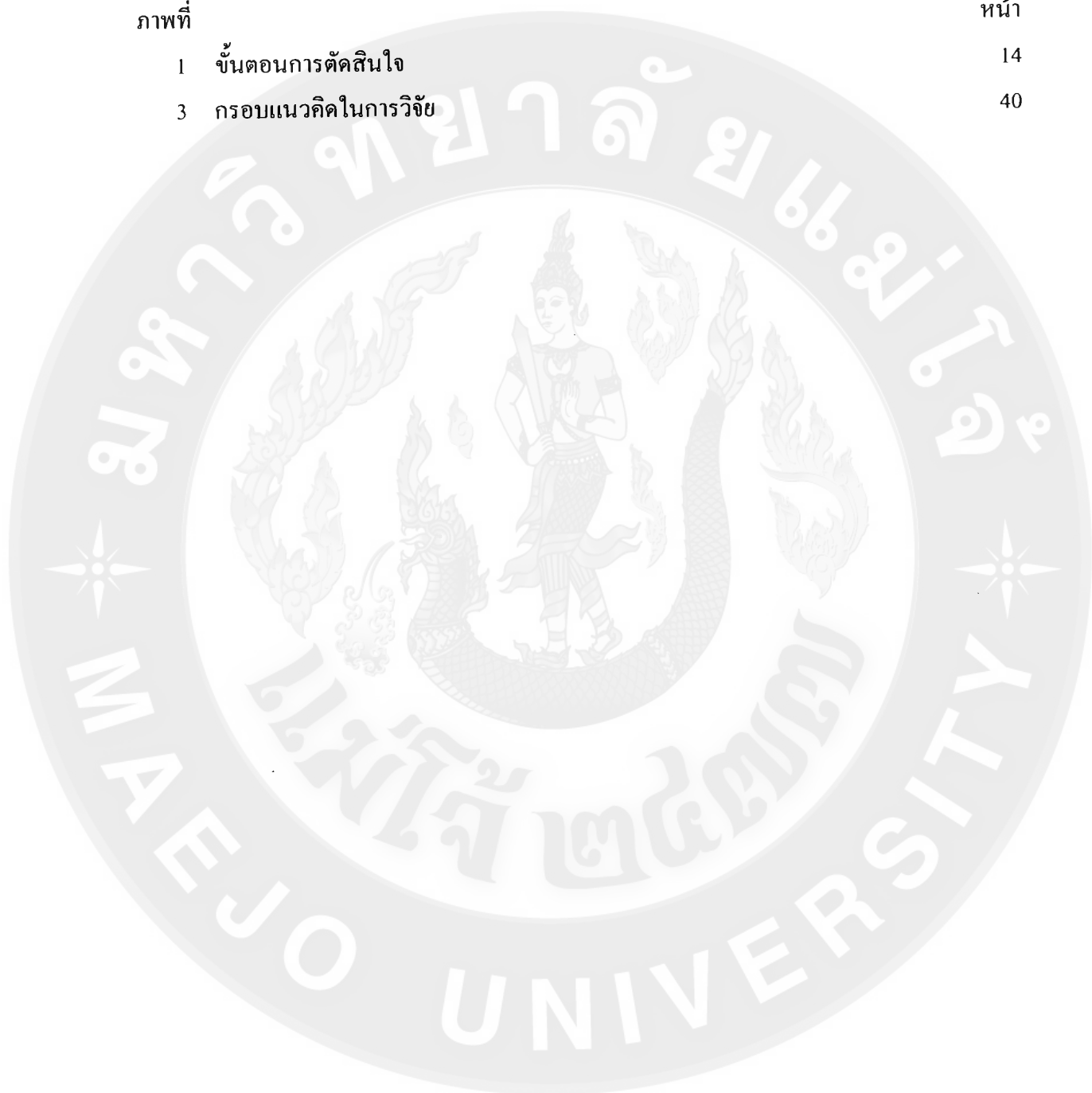
สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ประชากรในแต่ละหมู่บ้านที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอ แม่อน จังหวัดเชียงใหม่	44
2 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล	51
3 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ	55
4 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม	60
5 ระดับความสำคัญของเกษตรกรต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	63
6 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับความสำคัญของเกษตรกรต่อการตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านการตลาดและผลตอบแทน	65
7 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับความสำคัญของเกษตรกรต่อการตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย	69
8 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับความสำคัญของเกษตรกรต่อการตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านความรู้ความสามารถ	73
9 ระดับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	75
10 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ด้านสมาชิกโครงการ	77
11 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ด้านการส่งเสริมการเกษตร	78
12 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ด้านโครงการ	79
13 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เกษตรอินทรีย์	81
14 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เกษตรอินทรีย์	83
15 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์	86
16 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรส กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์	87

ตารางที่	หน้า
17 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครอบครัว กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	88
18 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	89
19 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	91
20 ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	93
21 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนแรงงานในครัวเรือนกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	95
22 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองที่ดิน กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	97
23 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนพื้นที่ถือครองกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	99
24 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	103
25 ความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	104
26 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	105
27 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	106

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ขั้นตอนการตัดสินใจ	14
3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	40

บทที่ 1

บทนำ

(INTRODUCTION)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานเกษตรกรรม การเกษตรเป็นกิจกรรมที่ควบคู่กับสังคมมนุษย์ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ตลอดมา การเกษตรแต่เดิมนั้นเป็นการผลิตเพื่อการดำรงชีพของตนเองและครอบครัว โดยมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งกัน ต่อมาได้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิต โดยเปลี่ยนจากผลผลิตเป็นเงินตราเพื่อนำไปจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ตนผลิตไม่ได้ ในปัจจุบันสังคมมนุษย์มีการเปิดกว้างมากขึ้น มีการติดต่อเพื่อการซื้อขายกับต่างประเทศ จึงส่งผลให้การผลิตทางการเกษตรได้มีการปรับตัวให้อยู่ในระบบเศรษฐกิจที่ผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น

ในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต จึงต้องมีการใช้ปัจจัยในการผลิตจากภายนอกเพิ่มมากขึ้น เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เครื่องจักรกล น้ำมันเชื้อเพลิง เมล็ดพันธุ์ลูกผสม ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น และจากการพัฒนาระบบการผลิตส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและผู้บริโภคทั้งด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม จากการใช้สารเคมีที่เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันมีความตื่นตัวในด้านการบริโภคอาหาร ที่มีคุณภาพดีมีประโยชน์และปลอดภัยต่อสุขภาพมากขึ้น การทำเกษตรอินทรีย์จึงเป็นทางเลือกของเกษตรกรที่สร้างผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยและเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภคได้เกิดความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น

จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 มีนโยบายเกษตรกรรมเกี่ยวกับรัฐบาลจะส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรชุมชนเกษตรกร และจะผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานแปรรูป และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดให้เป็นศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงได้มีการดำเนินการรณรงค์ ส่งเสริม และแนะนำให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจังเพื่อการพัฒนาคุณภาพดิน อาชีพเกษตรกรถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนไทย ซึ่งมีประชากรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรถึงร้อยละ 60 ของประชากรทั่วประเทศ แต่ประชากรในภาคการเกษตรส่วนใหญ่ยังมิฐานะยากจนมีรายได้ต่ำกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพอื่น การที่รายได้ของประชากรในภาคการเกษตรมีความแตกต่างกับ

รายได้ของอาชีพนอกภาคการเกษตรค่อนข้างสูงเป็นผลทำให้ประชากรในภาคการเกษตรไม่ต้องการประกอบอาชีพทางการเกษตรต่อไป โดยส่วนใหญ่จะหันหน้าเข้าสู่การเป็นแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม เพราะคิดว่าการประกอบอาชีพเกษตรไม่มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งต้องมีความเสี่ยงสูงในการลงทุนและเรื่องของสภาพดินฟ้าอากาศไม่เป็นใจอีกด้วย

จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2548 ในการปรับโครงสร้างภาคการเกษตร รัฐบาลจะสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร โดยส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรตามระบบมาตรฐานความปลอดภัยอาหาร โดยพัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรทั้งการนำเข้าและส่งออกให้เป็นไปตามมาตรฐานโลก รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร

ดังนั้นเพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่พึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีมาเป็นการพึ่งพาตนเองในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพเพื่อใช้เองในประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงทุกมิติ คือ มิติของอาหารปลอดภัย มิติความปลอดภัยของเกษตรกร มิติของการประหยัดค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศ มิติแห่งการฟื้นฟูนิเวศของดินและทรัพยากรธรรมชาติ และมิติแห่งการสำนึกต่อผู้บริโภคของตัวเกษตรกรทุก ๆ คน

ปัญหาของการวิจัย (Research Problems)

การทำเกษตรในปัจจุบันได้มีการพึ่งพาสารเคมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรเอง ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเสียเงินในการนำเข้าสารเคมีบางชนิดจากต่างประเทศ จึงได้ตัดสินใจพิจารณาหาหนทางปฏิบัติแบบใหม่ พบว่าวิธีการผลิตแบบเดิมที่มีการใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ยาฆ่าวัชพืช ซึ่งมีราคาแพง และมีผลกระทบหลาย ๆ ด้าน เกษตรกรตกอยู่ในภาวะความไม่มีเสถียรภาพในอาชีพ จึงได้เกิดโครงการเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้ทุกภาคส่วนร่วมกันปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่องเพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่พึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีมาเป็นการพึ่งพาตนเองในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพเพื่อใช้เองในประเทศ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในอดีตเป็นพื้นที่ปลูกใบยาสูบ ต่อมาปรับเข้าสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีการปลูกข้าวโพดฝักอ่อนมาก จึงต้องใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงมาก ส่งผลกระทบทั้งในแง่ของต้นทุน สารเคมีกระทบกับสุขภาพเกษตรกรเองและมีสารตกค้างไปจนถึงผู้บริโภคมากขึ้น นอกจากนี้การปลูกข้าวโพดฝักอ่อนยังต้องมีการดูแลตลอดเวลา ต้องเก็บผลผลิตตรงเวลา ถ้าเก็บเร็วเกินไปข้าวโพดก็อ่อนเกินไป ถ้าเก็บช้าก็แก่เกินไป มีการปลูกปีละ 6 รุ่น เกษตรกรใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับไร่ ไม่มีเวลาให้กับตนเองและครอบครัว และผลผลิตก็สร้างผลกำไรน้อย ไม่สมกับที่ทำงานหนัก บางรายขาดทุน เพราะต้นทุนเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงต้องใช้มากและราคาสูง จึงมีการปรับเปลี่ยนจากเกษตรกรรมแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว มาสู่การทำเกษตรกรรมแบบ ไม่พึ่งสารเคมีหันมาทำเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน โดยรวมกลุ่มทำโครงการเกษตรอินทรีย์ โดยมีเจ้าหน้าที่และบุคลากรทั้งจากภาครัฐและเอกชน มาช่วยในการให้ความรู้ตลอดจนการบริหารจัดการโครงการ การตลาด การตรวจสอบมาตรฐาน ในโครงการเกษตรอินทรีย์ได้แบ่งพื้นที่ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน และพืชผักไม้ผลต่างๆ แบบพึ่งพิงธรรมชาติ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีและยาฆ่าแมลง ผลผลิตที่ได้จึงปลอดภัยไม่มีสารพิษตกค้างไปถึงผู้บริโภค คุณภาพของดินก็ดีขึ้น สภาพแวดล้อมก็สมบูรณ์ขึ้น สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น ความเป็นอยู่ในชุมชนดีขึ้น ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาแบบระยะยาว มีระบบควบคุมคุณภาพ มีการกำหนดมาตรฐาน มีการทำหลายขั้นตอน คือ การตรวจดินเพื่อดูสารเคมีตกค้าง ซึ่งจะจัดปัญหาได้ในระยะยาว และมีระบบสังคมตรวจสอบกันเองว่าเกษตรกรรายใดใช้หรือไม่ใช้สารเคมีบ้าง และการตรวจสารเคมีตกค้างในพืชผัก เพื่อให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ผู้บริโภค เกิดความมั่นใจ

โครงการเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่ทา เริ่มแรกมีสมาชิกประมาณ 100 คน ปัจจุบันมีสมาชิกราว 160 คน โดยโครงการมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรมีความสนใจในด้านการผลิตที่ไม่มีการใช้สารเคมี ซึ่งช่วยลดต้นทุนจากการซื้อสารเคมี และยังส่งผลดีต่อด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ อนามัย ของเกษตรกรเองและผู้บริโภค รวมทั้งด้านการตลาดที่โครงการจะเป็นผู้จัดหาตลาดให้ ทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น และด้านความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการส่งเสริม การฝึกอบรมของโครงการ ปัจจุบันโครงการเกษตรอินทรีย์ของตำบลแม่ทา ถือเป็นโครงการเกษตรอินทรีย์ตัวอย่าง ที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และเปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ เป็นแนวทางกระตุ้นให้เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย หรือพื้นที่อื่นเข้าร่วมโครงการมากยิ่งขึ้น จึงต้องการศึกษาว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีกระบวนการตัดสินใจอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ และมีสาเหตุใดบ้างที่เกษตรกรไม่เข้าร่วมโครงการ รวมถึงมีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างในการปฏิบัติตามการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives of the Research)

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยเพื่อศึกษาถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยกระบวนการขั้นตอนที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามโครงการเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกโครงการเกษตรอินทรีย์ ในตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results)

ผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์โครงการ และบุคคลที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ผลการศึกษาเป็นผลประโยชน์ต่อโครงการเกษตรอินทรีย์ ของตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และสมาชิกในโครงการสามารถนำข้อมูลมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมความรู้ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ให้สอดคล้องกับลักษณะพื้นฐานของเกษตรกรและเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินโครงการ และได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ของเกษตรกรมีเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์
2. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์สำหรับผู้สนใจนำไปประกอบการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ และเป็นตัวอย่างในการดำเนินโครงการเกษตรอินทรีย์ของตำบลอื่นๆ ในอำเภออื่นๆ ได้ และเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปเสนอแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ให้การสนับสนุนโครงการ เพื่อปรับประยุกต์กลยุทธ์ในการถ่ายทอดวิธีปฏิบัติการเกษตรอินทรีย์ ในลำดับต่อไป
3. เพื่อเป็นข้อมูลประกอบแนวทางในการศึกษาวิจัยในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research)

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ของตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (simple random sampling) เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด รวมเป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 114 คน
2. ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โครงการเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค
3. ทำการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 เท่านั้น

นิยามศัพท์ (Definition of Terms)

ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรหรือองค์ประกอบที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการซึ่งได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการเกษตรอินทรีย์

กระบวนการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจที่จะกระทำการกิจกรรมใดๆ กิจกรรมหนึ่งที่เป็นผลจากการคิดพิจารณาไตร่ตรอง จากทางเลือกหลาย ๆ ด้านโดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ประกอบกับเหตุผลในการพิจารณาการตัดสินใจในระดับขั้นในการพิจารณาตัดสินใจของเกษตรกรซึ่งมีทั้งหมด 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นวิเคราะห์ถึงตัวปัญหา หมายถึง ปัญหาที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลประสบอยู่ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องปัจจัยการผลิต ความรู้ทางการเกษตร เงินทุน และการตลาด

ขั้นพิจารณาค้นหาทางเลือก หมายถึง การที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลได้คิด วิเคราะห์ ค้นหาและพิจารณาทางเลือกในการประกอบอาชีพทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นทางเลือกในด้านการปลูกพืช การปศุสัตว์ ซึ่งอาจมีมากกว่า 2 ทางเลือก โดยได้รับข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน

ขั้นประเมินผลทางเลือก หมายถึง การที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมีการพิจารณาไตร่ตรองวิเคราะห์ทางเลือกดังกล่าวว่ามีผลดี ผลเสียอย่างไร ในแต่ละทางเลือก

ขั้นการตัดสินใจเลือกทางเลือก หมายถึง ขั้นตอนที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลยอมรับและตัดสินใจนำเอาทางเลือกที่ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนไปปฏิบัติตามคำแนะนำหรือทดแทนการประกอบอาชีพเกษตรที่ทำอยู่เดิม

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ของตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำการเกษตรที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีโดยเน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการบำรุงดินเพื่อให้พืชแข็งแรง และสามารถต้านทานโรคและแมลงได้เอง

โครงการเกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำการเกษตรที่ให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่พึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี มาเป็นการพึ่งพาตนเองในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพเพื่อใช้เองในประเทศ

ลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกร หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลทางด้านกายภาพของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ลักษณะด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลทางด้านเศรษฐกิจของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ รายได้ แหล่งเงินทุน พื้นที่ทำการเกษตร แรงงานในครัวเรือน

ลักษณะด้านสังคมของเกษตรกร หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลทางด้านสังคมของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประสบการณ์การประกอบอาชีพ ประสบการณ์การฝึกอบรม สถานะทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สถาบัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตร

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลที่เคยได้รับมาจากสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

พื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง กรรมสิทธิ์ในที่ดินถือครองได้แก่การเป็นเจ้าของที่ดิน และการเช่าที่ดินในบางส่วน วัดเป็นจำนวนไร่

แรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวของเกษตรกร

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยวัดจากความถี่ของการได้รับข่าวสาร

แหล่งเงินทุน หมายถึง ที่มาของเงินที่นำมาใช้ในการทำการเกษตรในลักษณะการลงทุน ทั้งของตนเอง และผู้อื่น

ประสบการณ์การประกอบอาชีพ หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรเริ่มประกอบอาชีพทำการเกษตร จนถึงปัจจุบัน โดยคิดหน่วยเป็นปี

ประสบการณ์ในการฝึกอบรม หมายถึง ประสบการณ์ในการเข้าฝึกอบรม เกี่ยวกับการเกษตร จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดหลักสูตรอบรมขึ้น โดยนับจำนวนครั้งที่เกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมในปีที่ผ่านมาวัดเป็นจำนวนปี

การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สถาบันการเกษตร หมายถึง การเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตรต่าง ๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น โดยอาจเป็นสมาชิกเพียงสถาบันเดียวหรือหลายสถาบันก็ได้

การได้รับข่าวสารทางการเกษตร หมายถึง การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตร จากแหล่งต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสารการเกษตร เป็นต้น

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง จำนวนครั้งในการพบปะและรับความรู้จากเจ้าหน้าที่เกษตร ทั้งเจ้าหน้าที่ที่ไปพบในสวนไร่นา และเกษตรกรไปพบที่สำนักงานในรอบปีที่ผ่านมา

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

(REVIEW OF RELATED LITERATURES)

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร และศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ตลอดจนสาเหตุของเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ และกระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและกระจ่างในปัญหา และวิธีการดำเนินการวิจัยอย่างถูกต้อง ผู้วิจัยได้ตรวจเอกสารโดยครอบคลุมเนื้อหาต่างๆ คือ

1. การตัดสินใจ
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ
3. เกษตรอินทรีย์
4. โครงการเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่ทา
5. ผลงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การตัดสินใจ

การตัดสินใจ เป็นเจตนาของมนุษย์ ที่กระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายบางประการ โดยมีพื้นฐานอยู่บนสิ่งแวดล้อม ซึ่งบุคคลนั้นมีความเข้าใจเป็นอย่างดีและคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะกระทำ Petil (1977: 63 อ้างในชูชีพ ชีพอุดม, 2535: 12) และไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2526: 338) ได้กล่าวถึงเรื่องการตัดสินใจเป็นเจตนาของมนุษย์ที่จะกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายบางประการ กระบวนการตัดสินใจ เป็นกระบวนการที่ทุกคนจะต้องกระทำโดยไม่รู้ตัวเริ่มด้วยการพิจารณาปัญหา โดยรวบรวมข้อมูลและข้อเท็จจริงแล้วพิจารณาหาทางเลือกที่ดีที่สุดมาใช้ สำหรับอนันต์ เกตุวงศ์ (2534: 117) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจไว้ว่า หมายถึงการเลือกจากระหว่างทางเลือกต่างๆ ทั้งในเรื่องวัตถุประสงค์และการสนับสนุนเอาวิถีทางที่ดีที่สุดที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ในทำนองเดียวกันธงชัย สันติวงษ์ (2535: 191) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ถูกต้องนั้น

เป็นการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ถูกต้องตามเหตุผลที่ดีที่สุด และจะต้องให้ผลออกมาในลักษณะที่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างดีที่สุด ซึ่งในการพิจารณาทางเลือกทางหนึ่งทางใดออกมาจากทางเลือกที่มีอยู่สองทางหรือมากกว่านั้น จุดมุ่งหมายของการตัดสินใจจะอยู่ที่การเลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทางที่ได้มีการถ่วงชั่งแล้วว่าได้ดีที่สุด เพื่อให้ได้ทางเลือกอันหนึ่งอันใดที่ซึ่งจะก่อให้เกิดผลตามที่ต้องการได้มากที่สุด โดยในเวลาเดียวกันก็จะสามารถป้องกันผลเสียที่ไม่พึงประสงค์ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ส่วนวีระพล สุวรรณนันท์ (2530: 50) กล่าวว่า มนุษย์ชาติ ทุกภาษาทุกวัยต้องมีการตัดสินใจ บางคนก็ประสบผลสำเร็จ ในการตัดสินใจ บางคนก็ประสบความล้มเหลว ส่วนใหญ่จะประสบความล้มเหลวมาก่อนแล้วจึงนำประสบการณ์เหล่านั้นมาหาวิธีปรับปรุงแก้ไข การที่แต่ละคนหาแนวทางในการตัดสินใจด้วยตนเองให้เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาด จึงต้องศึกษาขั้นตอนหลักการและเทคนิคการตัดสินใจจะช่วยให้เราสามารถนำไปตัดสินใจในวิถีทางที่ถูกต้องในระยะเวลาอันสั้น ทางเลือกในการตัดสินใจ ตาม ปกติแล้วจะต้องมีอย่างน้อยที่สุดสองทางเลือก

โดยทั่วไปการตัดสินใจอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การตัดสินใจภายใต้ภาวะที่แน่นอน การตัดสินใจภายใต้ภาวะที่ไม่แน่นอน และการตัดสินใจภายใต้ภาวะความเสี่ยง โดยถือเกณฑ์ที่ว่า การตัดสินใจที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์หรือทราบอย่างแน่นอนว่าสภาวะการณ์ไหนจะเกิดขึ้น เป็นการตัดสินใจภายใต้สภาวะที่แน่นอน ถ้าไม่มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะการณ์แล้ว จะทำให้การตัดสินใจอยู่ภายใต้ภาวะที่ไม่แน่นอน ส่วนกรณีที่ทราบความน่าจะเป็นของสภาวะการณ์จะกลายเป็นการตัดสินใจภายใต้สภาวะความเสี่ยง เมื่อได้ทราบข้อมูลมากขึ้นๆ เพียงใด ภาวะความไม่แน่นอนก็จะลดลงเป็นความเสี่ยง และลดลงจนกระทั่งกลายเป็นความแน่นอน ในขณะที่เดียวกันจะเปรียบเทียบถึงปริมาณการตัดสินใจในชีวิตประจำวันแล้ว การตัดสินใจภายใต้สภาวะความไม่แน่นอนจะมีมากที่สุด รองลงมาเป็นการตัดสินใจภายใต้สภาวะความเสี่ยง และการตัดสินใจภายใต้สภาวะความแน่นอนจะมีน้อยที่สุด

ธงชัย สันติวงษ์ (2535: 196) กล่าวถึงการตัดสินใจเพื่อการแก้ปัญหาใดๆ ก็ตามอาจแบ่งได้เป็น

1) การพิจารณาถึงปัญหา (identification of problem) ต้องเริ่มต้นด้วยการพิจารณาถึงปัญหาที่แท้จริงเสียก่อนว่าเป็นอย่างไร การที่จะทราบถึงปัญหาที่แท้จริงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และค้นหารายละเอียดต่างๆ ของปัญหาในขั้นนี้การตัดสินใจที่จะต้องทำนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างมากกับปัญหาซึ่งจะต้องระบุนอย่างระมัดระวัง มีการค้นหารายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทราบเสียแต่เนิ่น ๆ จะเป็นการช่วยให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงได้สะดวกยิ่งขึ้น และเมื่อได้ปัญหาที่แท้จริงแล้วจึงมีการพิจารณาค้นหาทางเลือกต่อไป

2) การพิจารณาค้นหาทางเลือก (search for alternatives) ทางเลือกหมายถึงแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติ ถ้าไม่มีทางเลือก ย่อมไม่มีการเลือกและไม่มีการตัดสินใจ ดังนั้นจะมีความจำเป็นที่จะต้องมีทางเลือกอย่างน้อย 2 ทางเลือกขึ้นไป เพื่อให้ผู้ตัดสินใจเลือกได้ หากมีเพียงทางเลือกเดียว การเลือกและการตัดสินใจจะเกิดขึ้นไม่ได้ ภายหลังจากที่ได้ค้นพบปัญหาที่แท้จริงแล้ว ผู้ตัดสินใจต้องพิจารณาทางเลือกต่างๆ ที่จะใช้แก้ปัญหา โดยปกติแล้วปัญหาใดๆ อาจจะมีวิธีแก้ไขได้หลายวิธี ในการเลือกนี้ผู้เลือกจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผลที่คาดว่าจะได้รับการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้นด้วย

3) การประเมินทางเลือก (evaluation of alternatives) หลังจากได้พิจารณาทางเลือกต่าง ๆ แล้ว ต้องมีการประเมินทางเลือกที่จะให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุด จะต้องมีการประเมินผล ที่ถูกต้องตามวิธีการ เพื่อให้ทราบว่า ทางเลือกใดดีกว่าทางเลือกอื่นๆ ทางเลือกแต่ละทางถ้าหากนำไปใช้แล้วจะก่อให้เกิดผลดีมาน้อยเพียงไรและจะต้องนำเอาทางเลือกเหล่านั้นมาให้น้ำหนักเปรียบเทียบดูลำดับความสำคัญของแต่ละทางเลือก แต่ในทางปฏิบัติการคาดคะเนผลของการใช้ทางเลือกแต่ละทางมักจะทำได้ยาก ทั้งนี้เพราะว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ นั้นเป็นเรื่องของอนาคตจึงถูกจำกัดในแง่ที่ว่าข้อเท็จจริงต่างๆ ยังไม่ชัดเจนและความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ในอนาคตก็อาจจะเกิดขึ้นได้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ดีการพยายามตัดสินใจโดยรอบคอบก็อาจทำได้โดยยึดหลักที่ว่าพยายามเลือกทางเลือกที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4) การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่นำไปใช้แก้ปัญหา (choice and implementation of alternatives) ขั้นตอนสุดท้ายของการตัดสินใจ คือการใช้ดุลยพินิจตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด สำหรับการแก้ปัญหาหรือการดำเนินงานในอนาคตเมื่อมีการวิเคราะห์ปัญหาโดยละเอียดตลอดกระบวนการ และตัดสินใจเลือกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหานั้นแล้ว

วิชย โสสุวรรณจินดา (2536: 71) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า การตัดสินใจคือการเลือกระหว่างทางเลือกต่าง ๆ และปฏิบัติไปตามนั้นหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ตัดสินใจต้องรู้จักประเมินทางเลือก เพื่อจะได้ตัดสินใจได้ถูกต้อง

หลังจากที่พิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาแล้วหัวหน้างานจะต้องแก้ปัญหา แต่แนวทางในการแก้ปัญหาที่มีหลายแนวทาง หัวหน้างานจะมีหลักเกณฑ์ในการเลือกแนวทางต่าง ๆ อย่างไรจึงจะเป็นการเลือกที่มีประสิทธิภาพ

สถานการณ์แวดล้อมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ บางสถานการณ์หัวหน้างานรู้แน่นอนว่า ถ้าตัดสินใจใช้ทางเลือกนี้จะเกิดผลอะไรขึ้นซึ่งเรียกว่าเป็นสถานการณ์แน่นอนสามารถควบคุมได้ แต่บางสถานการณ์แม้จะตัดสินใจไปแล้ว ก็ยังไม่แน่ว่าผลที่

ได้จะเป็นไปตามที่ต้องการ เพราะอาจมีปัจจัยอื่นที่ควบคุมไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซึ่งเท่ากับหัวหน้างานต้องตัดสินใจภายใต้ภาวะความเสี่ยงนั่นเอง

ลักษณะที่หัวหน้างานต้องตัดสินใจจึงมีลักษณะดังนี้

1. ต้องมีทางเลือก
2. ต้องมีจุดมุ่งหมายในการเลือก
3. ต้องใช้กระบวนการคิดพิจารณาในการเลือก ไม่ใช่เป็นไปตามอารมณ์

ความพอใจ หรือตามยถากรรม

4. มุ่งผลที่เกิดขึ้นในอนาคต
5. เป็นภาวะการณ์ที่อาจมีทั้งความแน่นอน ความเสี่ยง และความไม่แน่นอน ซึ่ง

สอดคล้องกับวิระพล สุวรรณันต์ (2530: 50) ได้กล่าวถึงการตัดสินใจว่ามนุษย์ทุกชาติทุกภาษาส่วนใหญ่จะประสบความล้มเหลวก่อนแล้วจึงนำประสบการณ์เหล่านั้นมาหาวิธีการปรับปรุงแก้ไข การที่แต่ละคนพยายามหาแนวทางการตัดสินใจด้วยตนเองอาจใช้เวลานาน เพื่อไม่ให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดจึงต้องศึกษาขั้นตอน หลักการและเทคนิคการตัดสินใจจะช่วยให้สามารถนำไปตัดสินใจในวิถีทางที่ถูกต้องในระยะเวลาอันสั้น ทางเลือกในการตัดสินใจ (alternative) ตามปกติแล้วจะต้องมีอย่างน้อยที่สุด 2 ทางเลือก ถ้าไม่มีทางเลือกก็ไม่มีมติตัดสินใจ การตัดสินใจนั้นอาจแบ่งได้ 3 ประเภท คือ การตัดสินใจภายใต้ภาวะแน่นอน การตัดสินใจภายใต้ภาวะไม่แน่นอน และการตัดสินใจภายใต้ภาวะเสี่ยง โดยถือเกณฑ์ที่ว่ามติตัดสินใจไม่ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์หรือทราบอย่างแน่นอนว่าสภาวะการณ์ไหนจะเกิดขึ้น ถ้าไม่มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาวะการณ์แล้วจะทำให้การตัดสินใจอยู่ภายใต้ภาวะไม่แน่นอน ส่วนกรณีที่ไม่ทราบความน่าจะเป็นสภาวะการณ์แล้วการตัดสินใจจะกลายเป็นการตัดสินใจภายใต้ภาวะเสี่ยง ขนาดของการตัดสินใจที่ประสบอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นการตัดสินใจภายใต้ความแน่นอนมีน้อยที่สุด การแก้ปัญหาจะต้องแก้ที่สาเหตุแห่งปัญหา ถ้าสาเหตุแห่งปัญหาหมดไปปัญหาก็จะหมดไปโดยปริยาย เนื่องจากปัญหามีหลายสาเหตุ ควรแก้สาเหตุใดสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการตัดสินใจทางเลือกที่จะแก้สาเหตุที่ก่อปัญหามากที่สุด ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายผู้ตัดสินใจจะต้องเลือกหาทางเลือกที่ดีที่สุด

ในกรณีของการตัดสินใจของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าเพื่อขายจะต้องตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ 3 เรื่อง โสภณ ทองปาน (2528: 46) กล่าวไว้ดังนี้

1. การตัดสินใจเลือกผลิตสินค้า สินค้าทางการเกษตรในปัจจุบันมีมากมายหลายชนิด ไม่ว่าจะมองในแง่ของทั้งประเทศหรือของเกษตรกรแต่ละคน หลักสำคัญที่เกษตรกรตัดสินใจว่าจะทำกิจกรรมอะไรมาน้อยแค่ไหน ถ้าจะมองจากภาพรวมก็ต้องพิจารณาจากรายได้หรือกำไร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทั้งในเรื่องที่ดิน แรงงาน เงินทุน จะทำกิจกรรมอะไรให้ได้กำไรสูงสุด

2. การตัดสินใจในการใช้ปัจจัยการผลิต เป็นการพิจารณาว่าในการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งควรจะใช้ปัจจัยการผลิตชนิดใด มากน้อยแค่ไหนถึงจะกำไรสูงสุด

3. การตัดสินใจเลือกใช้ปัจจัยการผลิตแต่ละอย่าง เมื่อเกษตรกรตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร และทราบว่าควรจะใช้ปัจจัยการผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งที่ระดับใด ปัญหาที่ต้องคิดต่อไปคือ จะใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ ที่ต้องใช้ด้วยกันในระดับมากน้อยแค่ไหน ปกติการพิจารณาว่าควรใช้ปัจจัยอะไรบ้าง มิใช่เป็นปัญหาใหม่ แต่มีปัญหว่าควรจะใช้ปัจจัยต่างๆ ด้วยกันอย่างไร ชนิดไหนมาก ชนิดไหนน้อย

อนันต์ เกตุวงศ์ (2534: 117) กล่าวว่า การตัดสินใจขององค์กรว่า เป็นกิจกรรมที่มนุษย์ทุกคนจะต้องไม่ทำเพื่อตัวเอง ทำเพื่อบุคคลอื่นหรือทำเพื่อองค์กรที่เขาเป็นส่วนหนึ่งในฐานะต่างๆ กัน โดยทั่วไปแล้ว “การตัดสินใจหมายถึงการเลือกระหว่างทางเลือกต่างๆ ทั้งในเรื่องวัตถุประสงค์ขององค์กรและการสนับสนุนเอาวิถีทางที่ดีที่สุดจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น”

ขั้นตอนการตัดสินใจ

การตัดสินใจเพื่อให้บุคคลนั้นบรรลุถึงเป้าหมายบางประการซึ่งการตัดสินใจที่ดีควรเป็นไปตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจให้ชัดเจน โดยต้องทราบว่าตัดสินใจเพื่ออะไร มุ่งเป้าหมายอะไร

2. พิจารณาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าเป็นการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา ก็ต้องมีการแยกแยะตัวปัญหา หาข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ประเมินค่าของข่าวสารต่างๆ ที่ได้มาว่าข่าวสารไหนเชื่อถือได้ ข่าวสารไหนเชื่อถือไม่ได้ และกำหนดเป็นประเด็นขึ้น

3. กำหนดทางเลือก โดยต้องมีทางเลือกมากกว่าหนึ่ง และมีผลที่คาดว่าจะได้รับจากทางเลือกแต่ละทางด้วยการสร้างทางเลือกเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งต้องมีการคิดทางเลือกใหม่ ๆ โดยอาจมาจากการระดมสมอง หรือการคิดค้นขึ้นมา หรือการศึกษาจากประสบการณ์ด้านอื่นก็ได้

4. ตัดสินใจเลือกทางเลือก แนวทางในการตัดสินใจอาจใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

4.1 เกณฑ์จุดสูงสุด เช่นทางเลือกไหนแก้ปัญหาได้ดีที่สุดจุดปัญหาได้หมดสิ้นก็เลือกทางนั้น หรือทางเลือกไหนให้ประโยชน์มากที่สุดก็เลือกทางเลือกนั้น เป็นต้น

4.2 เกณฑ์หาจุดสูงสุดของทางเลือกที่ต่ำๆ เช่น หัวหน้างานอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ใช้ ดังนั้นในขอบเขตของงบประมาณที่มีอยู่ มีทางเลือกใดที่ให้ผลสูงสุด ก็ตัดสินใจเลือกทางนั้น

4.3 เกณฑ์ที่จะสร้างความเสียใจน้อยที่สุด เป็นการเลือกทางที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด เช่น เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ใช้เวลาน้อยที่สุด จ้างคนใหม่น้อยที่สุด เป็นต้น

4.4 เกณฑ์สร้างความพึงพอใจ ในบางกรณี หัวหน้างานอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นเพื่อให้ทุกฝ่ายพอใจ ซึ่งอาจเป็นการประนีประนอมในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

รสนา อชชะกิจ (2535: 67) ได้กล่าวถึงขั้นตอนที่นิยมปฏิบัติ ในกระบวนการตัดสินใจมีหลายรูปแบบ จะแตกต่างกันเพียงรายละเอียดปลีกย่อย ตัวอย่างเช่น

รูปแบบที่ 1

กระบวนการตัดสินใจ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายของการตัดสินใจอย่างชัดเจน
2. กำหนดทางเลือกเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจ
3. ตรวจสอบเพื่อหลีกเลี่ยง หรือขอยอมจำนนต่อข้อจำกัด
4. ดำเนินการวิเคราะห์การตัดสินใจ
5. ตัดสินใจโดยยึดวัตถุประสงค์

รูปแบบที่ 2

เมื่อการตัดสินใจมีความซับซ้อนยุ่งยากมากเท่าใด การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนจะเพิ่มความสำคัญมากเป็นเงาตามตัว กระบวนการ สำหรับรูปแบบที่สอง จึงมุ่งความสนใจไปยังหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ดังนี้

กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการตัดสินใจ

กำหนดทางเลือกของการตัดสินใจ

พิจารณาความเสี่ยงที่มีโอกาสเป็นไปได้

รูปแบบที่ 3

กระบวนการตัดสินใจ สำหรับรูปแบบที่สามมีแนวทางค่อนข้างคล้ายคลึงกับรูปแบบที่สอง แต่แจกแจงขั้นตอนละเอียดกว่า มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายในการตัดสินใจ
2. ระบุนิยามลักษณะของสิ่งที่พึงประสงค์ หรือเป้าหมาย โดยจำแนกความแตกต่างเป็น 2 ประการ ดังนี้

คุณลักษณะที่จำเป็น “ต้องได้”

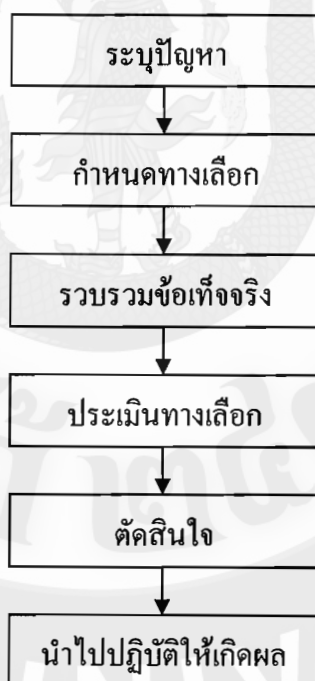
คุณลักษณะที่เพียงแต่ “ต้องการ” ถ้าได้ก็ดี แต่ไม่เน้นมากเท่าลักษณะแรก

3. พิจารณากลับกรอง คัดแยก เฉพาะทางเลือกที่มีคุณลักษณะที่จำเป็น “ต้องได้”

4. นำคุณลักษณะที่ “ต้องการ” เฉพาะเป็นพิเศษของทางเลือกซึ่งคัดแยกในขั้นตอนที่ 3 ปรับเปลี่ยนให้เป็นค่าที่ประเมินด้วยตัวเลข 1-10

5. นำทางเลือกทั้งหมดที่ผ่านการประเมินค่าคุณลักษณะ “ต้องได้” และ “ต้องการ” มาพิจารณาข้อเสียของแต่ละทางเลือกอีกครั้ง ด้วยวิธีปรับเป็นตัวเลข

ส่วนโอภาวดี เข้มทอง (2536: 53) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการตัดสินใจว่า การตัดสินใจนั้นเป็นกระบวนการต่อเนื่องมิได้สิ้นสุดลงเพียงการกำหนดทางเลือกได้แล้ว หากแต่รวมถึงการนำผลของการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติอีกด้วย เช่นเดียวกับวิฑูรย์ สิมะโชติ(2541: 67) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการตัดสินใจดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการตัดสินใจ

วีระพล สุวรรณนันท์ (2530: 50) กล่าวว่า มนุษย์ทุกภาษาทุกวัยต้องมีการตัดสินใจ บางคนประสบความสำเร็จในการตัดสินใจ บางคนก็ประสบความล้มเหลวมาก่อน แล้วจึงนำประสบการณ์เหล่านั้นมาหาวิธีแก้ไขปรับปรุงเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับตน เพื่อไม่ให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาด

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2527: 16) ว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบการเกษตร ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการเกษตร ดังนี้

1. ตลาดสำหรับผลผลิตการเกษตร
2. เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
3. สามารถจัดหาเครื่องมือและปัจจัยการผลิตในระดับท้องถิ่นได้
4. มีแรงจูงใจในการผลิตสำหรับการเกษตร
5. การคมนาคมขนส่งสะดวก
6. การศึกษาเพื่อการพัฒนา
7. สินเชื่อทางการเกษตร
8. การดำเนินงานเป็นกลุ่ม
9. การปรับปรุงหรือขยายเนื้อที่การเพาะปลูก
10. การวางแผนระดับชาติ

ในทำนองเดียวกัน นำชัย ทนุผล (2529: 67) กล่าวว่าปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการเกษตร 10 ประการข้างต้น 5 ปัจจัยแรกเป็นปัจจัยที่จำเป็น (essentials) ส่วน 5 ปัจจัยหลังเป็นปัจจัยเร่ง (accelerators) ซึ่งทั้งปัจจัยที่จำเป็นและปัจจัยเร่งจะเป็นส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้การเกษตรมีความก้าวหน้า

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของเกษตรกร คือ วิธีการใหม่หรือแนวคิดใหม่นั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ตามที่ Rogers (1983: 232) ได้กล่าวไว้มีทั้งสิ้น 5 ประการ ดังนี้คือ

1. คุณประโยชน์ที่เหนือกว่า (relative advantage) คือลักษณะคุณประโยชน์ความดีเด่นของนวัตกรรม (ความคิดหรือแนวปฏิบัติใหม่ๆ) ซึ่งบุคคลพิจารณาแล้วยอมรับว่าดีกว่าของเก่า
2. ความสอดคล้องเหมาะสม (compatibility) คือระดับความสอดคล้องของนวัตกรรมกับค่านิยมประสบการณ์เดิมและความต้องการตามความคิดของผู้รับ
3. ความยุ่งยาก (complexity) คือระดับความยุ่งยากต่อการเข้าใจและการใช้ตามความคิดเห็นของผู้ใช้นวัตกรรม

4. ความสามารถในการทดลองได้ (trial ability) คือ คุณสมบัติของนวัตกรรมที่ผู้ใช้สามารถทดลองปฏิบัติขนาดเล็กลงได้

5. การสังเกตได้ (observe ability) หมายถึง ลักษณะของผลลัพธ์หรือผลตอบแทนซึ่งสามารถมองเห็นได้

กระบวนการรับรู้

ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ไว้หลายท่านดังนี้

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548: 34) กล่าวว่า การรับรู้ (perception) เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลมีการเลือกสรร (select) จัดระเบียบ (organize) และตีความ (interpret) เกี่ยวกับสิ่งกระตุ้น (stimulus) หรือข้อมูลที่ได้รับ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ (1) ได้เห็น (sight) (2) ได้ยิน (hearing) (3) ได้กลิ่น (smell) (4) ได้ลิ้มรส (taste) (5) ได้สัมผัส (touch) หรือเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลจัดระเบียบและตีความสิ่งที่สัมผัสเพื่อให้ความหมายของสภาพแวดล้อม

ยุดา รักไทย (2543: 53) ได้กล่าวถึงการรับรู้ว่าเราจะไม่สามารถช่วยให้อีกฝ่ายรับมือกับความจริง โดยเฉพาะความจริงที่ไม่น่าฟังได้ถ้าเราไม่แสดงออกถึงการรับรู้ในความรู้สึกของเขาและผลกระทบที่เขาได้รับ การรับรู้ของเรานั้นจะช่วยลดความรุนแรงของผลกระทบจากคำพูดของเราได้

การรับรู้คือกระบวนการในการรับ ประมวลผล และตีความ เพื่อประเมินค่า ตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง การรับรู้จะเป็นแนวกำหนดพฤติกรรมในการสื่อสารระหว่างกันของบุคคล

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ

ปัจจัยเป็นตัวแปรหรือองค์ประกอบที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการซึ่งได้จำแนก ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร

เพศ

ปัญญา หิรัญรัมย์ (2529: 185) ได้ทำการวิจัยพบว่า เกษตรกรชายมีความเชื่อมั่น มีเหตุผลหรือชอบตัดสินใจทำอะไรใหม่ ๆ มากกว่าเกษตรกรหญิงที่ไม่ชอบความเสี่ยง ผู้หญิงชอบใช้อารมณ์และเหตุจูงใจได้ง่ายกว่าผู้ชายแต่การยอมรับการเปลี่ยนแปลงก็ไม่ได้ง่ายไปกว่าผู้ชาย ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหง (2528: 462) รายงานว่า ความคิดเห็นของเพศชายหนักแน่นกว่าเพศหญิง เพศชายมักคิดคาดการณ์ล่วงหน้าถึงรางวัลและการลงโทษที่เป็นผลของความเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ในขณะที่เพศหญิงคิดคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับรางวัลและการลงโทษในฐานะที่เป็นผลของความเป็นมิตรหรือความเป็นศัตรูกันของสิ่งแวดล้อม ส่วนการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้สมัครเป็นสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน สิ่งที่เพศชายคิดมักเกี่ยวข้องกับความสำเร็จล่วงหน้าส่วนตัว ในขณะที่เพศหญิงคิดถึงเรื่องความรักทางสังคมและมิตรภาพมากกว่า ส่วนศิริกฤต (2527: 59) พบว่า เพศหญิงยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าเพศชาย

บุญสม วราเอกศิริ (2539: 96) ได้ให้ความคิดเห็น ว่าเพศหญิงและเพศชายมีความแตกต่างกันทางอารมณ์ และความสนใจในสมัยวัยรุ่นจะพอมีส่วนคล้ายคลึงกันอยู่บ้างแต่จะค่อยๆ แยกทางออกห่างกัน เมื่อต่างฝ่ายต่างมีอายุมากขึ้น ผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริง แต่ค่อยเป็นค่อยไปตามวาระและโอกาสแต่ผู้หญิงยังคงเอาใจจริงเอาใจกับชีวิตเช่นเดิม ซึ่งสอดคล้องกับ ประสิทธิ์ ประครองศรี (2528: 19) คนรุ่นหนุ่มสาวโดยทั่วไปมักชอบเสนอความคิดริเริ่ม และวิธีการกระทำที่มีลักษณะใหม่และเร่งเร้าให้บิดาใช้วิธีการใหม่ ซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผล ซึ่งปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535: 146) ได้เสนอว่า แม้งานวิจัยหลายชิ้นจะแสดงว่าเพศไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงานก็ตาม แต่ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ทำด้วยว่าเป็นงานลักษณะใด

อายุ

สุรพล จันทราปัติย์ (2521: 121) ได้กล่าวว่า วัยบอกให้รู้ถึงความแตกต่างกันในระดับความสามารถ ในการทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ และบอกถึงประสบการณ์ต่างวัย ต่างแบบ ความสนใจ ในเรื่องหรือสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน สอดคล้องกับ ปัญญา ราษฎร์ศรี (2529: 185) กล่าวว่า อายุก็เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการยอมรับ เกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่ายอมรับวิทยาการใหม่ได้ดีกว่า เกษตรกรที่มีอายุมากกว่า เพราะวิทยาการแผนใหม่อาจจะปิดความเชื่อของเกษตรกรอายุมาก และเมื่อเกษตรกรอายุมากก็ไม่กล้าเสี่ยงหรือทำอะไรใหม่ๆ และคิดว่าควรเป็นหน้าที่ของเกษตรกรสมัยใหม่ที่เป็นลูกหลานมากกว่า เพราะเกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการศึกษา มีความรู้ความสามารถและยังมีโอกาสทำการเกษตรอีกนาน สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ (2527: 59) ที่กล่าวว่าเกษตรกรอายุน้อยมักมีความมั่นใจที่มีหัวก้าวหน้ามากกว่าดังนั้นจึงสนใจในเทคนิควิทยาการเกษตรแผนใหม่ ในขณะที่เกษตรกรอายุมากมักจะเป็นหัวโบราณและต่อต้านการยอมรับสิ่งใหม่ๆ แต่อย่างไรก็ตามผลงานบางแห่งก็บอกว่าอายุไม่มีส่วนจำเป็นต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ พบว่าอายุที่ต่างกันในกลุ่มประกอบประกอบของงาน

ระดับการศึกษา

รัชนิกร เศรษฐโช (2526: 144) พบว่าการศึกษาเป็นกรรมวิธี (มรรค) หรือ กระบวนการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ชีวิต อันทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถ ทักษะ ค่านิยม หรือคุณธรรม และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ กลายเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับโกวิท วรพิพัฒน์ (2526: 50) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นประสบการณ์ทางการศึกษา การทำงาน การพักผ่อน การใช้เวลาว่างและประสบการณ์ทุกชนิดเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิไล ตั้งจิตสมคิด (2539: 19) ได้กล่าวว่าการศึกษาเป็นการพัฒนามนุษย์ให้เจริญงอกงามทุกด้าน เช่น ด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม คุณธรรม เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีมี ประสิทธิภาพที่สร้างความเจริญให้แก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ

เข้มทอง ทักษิณารัตน์ (2524: 118) พบว่า รายได้ ระดับการศึกษา และจำนวนแรงงานของเกษตรกร เป็นปัจจัยที่ทำให้ความต้องการความรู้ทางการเกษตรอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนบุญตัน ดอกโรสง และธนศ ต่วนชะเอม (2529: 244) ได้สรุปว่า คนที่มีการศึกษาสูง มีความขยันหมั่นเพียรมากกว่าคนมีการศึกษาดำ และมีการร่วมมือร่วมใจมากกว่าคนที่มีการศึกษาดำในสัดส่วนที่สูงมาก และนำชัย หนูผล (2529: 68) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

การศึกษาช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้มีทักษะความชำนาญด้านอาชีพ ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลนั่นเอง

สถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรสหรือโสด มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยส่วนรวม คนเราเมื่อแต่งงานมีครอบครัวย่อมมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้นรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ตามที่ ธรรมเนียม ศิริพันธ์ (2530: 11) ได้กล่าวถึงการปรับตัวในชีวิตการสมรสว่าผู้ใหญ่วัยต้นสมรสจะต้องมีการปรับตัวในเรื่องความผูกพันใกล้ชิดทางกาย ความสัมพันธ์ทางเพศ ต่อจากนั้นทางฝ่ายชายฝ่ายหญิงก็จะมีบทบาทใหม่คือบทบาทการเป็นสามีภรรยา นอกจากนั้นสามีภรรยาต้องร่วมกันมีบทบาทเพื่อไปปฏิบัติภารกิจ ทางสังคมที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ส่วนพยอม อิงคตานุวัฒน์ (2523: 13) ได้กล่าวถึงการปรับตัวของชีวิตสมรสว่าผู้ใหญ่ต้นที่สมรสจะต้องมีการปรับตัวในเรื่องความผูกพันใกล้ชิดทางกาย ความสัมพันธ์ทางเพศ ภารกิจทางสังคมที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ต่อจากนั้นทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก็จะมีบทบาทใหม่ คือบทบาทการเป็นสามีภรณานอกจากนั้นสามีภรรยาต้องร่วมกันมีบทบาทเมื่อต้องไปปฏิบัติภารกิจทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ดังนั้นผู้สมรสจะมีความผูกพันต่อส่วนรวมมากกว่าคนโสด ทั้งนี้เนื่องจากคนที่มีการครอบครัวย่อมมีความผูกพันสนิทสนมแนบแน่นกับบุคคลในครอบครัวหลายคน เช่น ภรรยาหรือสามี บุตร เครือญาติแต่ละฝ่าย

สนธิ คชสิทธิ์ (2524: 49) และ เขวาลักษณ์ เลาหะจินดา (2518: 220) พบว่า ผู้ที่เป็นโสดกับผู้ที่แต่งงานแล้วมีความพึงพอใจในการทำงานแตกต่างกัน และพิรพรด หุ่นเจริญ (2525: 133) ก็ได้สรุปว่าสถานภาพการสมรสแตกต่างกันจะมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันในแต่ละองค์ประกอบของงาน แต่ในเรื่องนี้ Hamer ในเกล็ดแก้ว รุ่งลือ (2528: 25) ได้ศึกษาและพบว่า สถานภาพการสมรสไม่ทำให้ความพึงพอใจในการทำงานแตกต่างกัน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ไกรสิทธิ์ ชัยพรหม (2536: 103) สรุปไว้ว่า ขนาดของครัวเรือนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรและจากผลของการศึกษาของสุภาพ ขาวไชย (2534: 93) ให้เหตุผลว่า เกษตรกรที่มีครัวเรือนขนาดเล็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์การเกษตร โดยเฉพาะการเข้าร่วมประชุมสหกรณ์มากกว่าเกษตรกรที่มีขนาดใหญ่

จากผลของการศึกษาของ Pascual and Battad (1973 อ้างใน Peng-Ont, 1985: 19) พบว่า ขนาดของครอบครัวไม่มีความสำคัญทางสถิติกับนวัตกรรมทางการเกษตร นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงรายงานของ Pahud ซึ่งพบว่า ขนาดของครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการรับรู้เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานทางการเกษตร

ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

รายได้ครัวเรือน

อนเนก สิทธิเสรีชน (2518: 87-88) สรุปว่า ปัจจัยที่ยอมรับกันกว้างขวางเป็นสิ่งจูงใจการผลิตของเกษตรกรคือระดับราคาและรายได้จากการผลิตพืชผลปัจจัยที่รองลงมาคือคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้ พรทิพย์ อุดมศิลป์ (2538 อ้างใน วชิรดา ทิพย์อุบล, 2548: 11) ให้ทรรศนะเพิ่มเติมว่าฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันย่อมมีประสบการณ์แตกต่างกันดังนั้นการรับรู้ย่อมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามก็สามารถกล่าวได้ว่า รายได้มีส่วนสัมพันธ์ในการที่เกษตรกรจะมีความต้องการการเข้าร่วมฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรอย่างมีวินัยสำคัญยิ่ง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535: 147) สรุป จากงานวิจัยหลายชิ้น พบว่าเงินมีส่วนในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เงินที่มากพอแก่การดำรงชีพตามภาพ ทำให้บุคคลไม่ต้องดิ้นรนมากนักที่จะทำงานเพิ่มนอกเวลา และยังเกี่ยวกับความสามารถในการหาปัญหาอื่นที่สำคัญในการดำรงชีวิต สีน พันธุ์พินิจ (2537: 243) ได้กล่าวเพิ่มไว้ว่า อาชีพเกษตรกรที่มีผลตอบแทนสูงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีเร็วกว่าอาชีพที่รายได้ต่ำ เช่น การเลี้ยงโคนม การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การทำไร่นาสวนผสม มีรายได้สูงกว่าอย่างอื่น เกษตรกรที่มีความรู้ เกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถ และมีเงินทุนพอที่จะหันมาประกอบอาชีพดังกล่าว

สุนิลา ทนุผล (2520: 10) ได้ศึกษาพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวและพัฒนาบุคลิกภาพ หมายความว่า บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงหรือปานกลางจะมีบุคลิกภาพที่ประสมประสานมากที่สุดและมีปัญหาทางจิตใจหรือการเกิดเจตคติที่ไม่ดีน้อยกว่าบุคคลซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ส่วนในสมบุรณ์ ศาลยาชีวิน (2526: 40) ได้ทำการศึกษาทดสอบเจตคติทางการเมืองเกี่ยวกับการใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองของคนไทยพบว่าสภาพเศรษฐกิจของประชาชน เงินเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีเจตคติที่ต่างกันจรีนทร์ เทศวานิช (2523: 144) ได้ชี้แจงว่าบุคคลที่ได้รับการศึกษาฝึกหัด และอบรมมักจะต้องยอมรับการทำงานที่รายได้ต่ำ

แหล่งเงินทุน

เงินทุนถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการผลิตพืชและยังเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นเงินออมทรัพย์ของตนเองหรือการกู้หนี้ยืมสินจากสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ส่วนมากแล้วเกษตรกรที่กู้เงินเชื่อทางการเงินจะมีภาระดอกเบี้ยอื่นในการเร่งชำระหนี้มากกว่าเกษตรกรที่มีทุนสำรองเป็นของตนเองโดยไม่สนใจต่อการตั้งดอกเบี้ยของสถาบันการเงินแต่อย่างไร ผลการวิจัยของ Rogers and Shoemaker (2514 อ้างในบุญสม วราเอกศิริ, 2539: 172) สรุปว่าเกษตรกรที่ได้รับสินเชื่อมากจะยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้เร็วกว่าหรือมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รับสินเชื่อหรือผู้ได้รับสินเชื่ออย่างจำกัด อังคณา ลิมานนท์วรวิชัย (2530: 25) กล่าวว่าปริมาณการได้รับสินเชื่อมีความสัมพันธ์กับการยอมรับสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และเครื่องทุ่นแรง

แรงงานในครัวเรือน

วิจิตร อาวะกุล (2535: 124) ได้กล่าวสนับสนุนว่าการได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวถ้าแม่บ้าน บุตรหลาน ช่วยเหลือการทำงานประกอบการเกษตรกรรมที่เกษตรกรจะอยู่ในอาชีพเกษตรหรือจะรับความรู้ใหม่เพื่อการขยายงานก็มีมากขึ้นตามไปด้วย

จากการศึกษาของ ท่านอง สิงคลาวนิช (2534: 75) พบว่า แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่ไม่เห็นตัวตนแต่เป็นการบริหารที่เกิดจากมนุษยประสิทธิภาพของแรงงานจะแตกต่างกันไปตามความสามารถของผู้ผลิตแรงงานแต่ละคน ส่วนนำชัย ทนุผล (2529: 63) ให้ความเห็นว่าเกษตรกรที่ได้รับการช่วยเหลือในการทำงานในไร่นาจากแม่บ้านและบุตรหลาน จะยอมรับแนวคิดหรือวิทยาการใหม่ๆ ได้มาก

ประสิทธิ์ ประครองศรี (2528: 19) ได้กล่าวว่า การเกษตรเป็นบุคคลที่ต้องตัดสินใจในการเลือกเทคโนโลยี วิธีการ การตัดสินใจของเกษตรกรแต่ละรายนั้นเป็นผลที่เกิดจากการตัดสินใจของสมาชิกของครอบครัวทั้งหมดในครอบครัว โดยสมาชิกในแต่ละคนในทุกๆ ครอบครัวจะร่วมกันออกความเห็นตัดสินใจและรับผิดชอบปฏิบัติงานต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ในฟาร์มด้วยการแบ่งสัณปันส่วนงานในและฟาร์มที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวปฏิบัติของสังคมในท้องถิ่น ส่วนสักรินทร์ วรินทร์ (2539: 75) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ในเขตพื้นที่อำเภอฝาง และอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าจำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการใช้เทคโนโลยีของเกษตรกร

พื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร

ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ (2527: 110) ที่ได้กล่าวเสริมว่าในการเกษตร ที่ดินถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐานที่สำคัญประเภทหนึ่งซึ่งแตกต่างกับปัจจัยการผลิตพื้นฐานอื่นอุปสงค์สำหรับที่ดินเป็นอุปสรรคสืบเนื่องและขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร ระดับเทคโนโลยี ระดับการศึกษา และวัฒนธรรมของสังคม ทางด้านการศึกษาของ สหส นิลพันธุ์ (2519: 17) ได้ศึกษาพบว่า การถือครองที่ดินมีความสัมพันธ์การอย่างมีนัยสำคัญกับกระบวนการการยอมรับการใช้ปูนมาร์ลเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกร

ไพบุลย์ สุทธสุภา (2529: 163) ได้กล่าวว่า ถ้าสภาพการถือครองเป็นดังนี้ กล่าวคือ เกษตรกรผู้เช่าเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในปัจจัยการผลิตทั้งหมดแต่ผลผลิตที่ได้รับต้องแบ่งส่วนกับเจ้าของที่ดิน เมื่อเกษตรกรผู้เช่าประเมินว่าวัฏกรรมโดยคิดจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้น แต่ผลกำไรที่เพิ่มขึ้นนั้นเขาได้รับเป็นบางส่วนเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นเขาจะคาดผลกำไรของวัฏกรรมนั้นต่ำกว่าปกติ และจะทำให้ลดสิ่งจูงใจการยอมรับวัฏกรรมนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับจิตปะชัย คำชู (2540: 243) ที่กล่าวว่า เนื่องจากเกษตรกรมีรายได้น้อยจึงมักจะไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งทำให้ยากจนลงไปอีก เพราะการเช่าที่ดินจะไม่ทำให้ผลผลิตมีประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบกับจำนวนประชากรสาขาเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อเทียบกับอัตราการขยายตัวของพื้นที่ที่ใช้งานเกษตรกรรม ด้วยเหตุนี้พื้นที่การถือครองเพื่อการเกษตรของเกษตรกรจึงมีแนวโน้มว่าจะลดลง และการเพิ่มขึ้น โดยเกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินมีไม่มากนักเพราะเงินทุนน้อย และถ้าเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองบังเอิญมีภาระหนี้สินก็ไม่สามารถที่วางแผนการผลิตได้ไม่เต็มที่ หรือไม่ก็มีที่ดินของ ตนเองบ้างและเช่าที่ดินผู้อื่นส่วนหนึ่ง หรือเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง อาจจะไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ในขณะที่ สีน พันธุ์พินิจ (2537: 243) ได้กล่าวว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเพื่อการค้า การธุรกิจ หรืออุตสาหกรรม มักจะแสวงหาเทคโนโลยีมาใช้เอง เช่น รถแทรกเตอร์เตรียมดิน เครื่องปลูก เครื่องกำจัดศัตรูพืช ระบบชลประทาน ตลอดจนเครื่องมือเก็บเกี่ยวและรักษาผลผลิต มากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำเกษตรน้อยหรือเกษตรกรรายย่อยที่ทำการยังชีพ

ขนาดพื้นที่ทางการเกษตร

ทวีรัตน์ แสงสว่าง (2534: 15) กล่าวว่า ขนาดของเนื้อที่ทำการเกษตรเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับวัฏกรรมไปปฏิบัติในไร่นา ดังนั้น ขนาดของไร่นาจึงมีอิทธิพลต่อตัวเกษตรกร ในการดำเนินกิจการตนเองเป็นอย่างมาก ฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรย่อมมีที่ดินที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นและพยายามหาวิชาการมาเพิ่มเติมในฟาร์มของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์

(2527: 12) กล่าวว่า ในระยะที่ผ่านมา การขยายการผลิตเกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกโดยการบุกเบิกไปในพื้นที่ป่าไม้ มีผลทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างมากและเป็นผลเสียต่อระบบนิเวศวิทยา ทำให้รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการรักษาพื้นที่ป่าไม้ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้พื้นที่เพาะปลูกซึ่งเดิมปัจจัยที่หาได้ง่ายกลับว่ามีจำนวนจำกัด และจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรประกอบกับความต้องการใช้ที่ดินในกิจกรรมอย่างอื่นเพิ่มเช่นกัน มีผลทำให้ดินทำกินของเกษตรกร โดยเฉพาะมีขนาดเล็ก และบางรายสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพราะการขายที่ดิน

เทพ พงษ์พานิช (2525: 117) กล่าวว่าเกษตรกรที่มีไร่นาขนาดใหญ่ยินยอมแสวงหาวิทยาการใหม่ๆ มากกว่าเกษตรกรที่มีไร่นาขนาดเล็ก และมีทัศนคติที่ดีกว่า พร้อมจะรับการเรียนรู้ได้เร็วกว่า ส่วนของอังคณา ลิมนันทวราไชย (2530: 30) ได้เสนอแนะว่า เนื้อที่ถือครองทำการเกษตรมีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรแผนใหม่ เช่น การใช้ยาป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมีและเครื่องทุ่นแรง

ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร

ประสบการณ์การประกอบอาชีพ

บุญสม วราเอกศิริ (2539: 163) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมมีส่วนในการยอมรับความคิด หรือวิชาการใหม่ๆ ปัจจัยเกี่ยวข้องกับภูมิหลัง ความเป็นมาในการประกอบอาชีพว่าเคยประกอบอาชีพนั้นมาหรือไม่ ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดมีส่วนในการรับความคิดเห็นหรือวิชาการใหม่ๆ ประสบการณ์เดิม ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการรับรู้หรือการยอมรับของเกษตรกร

ราชบัณฑิตยสถาน (2525: 503) ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่าประสบการณ์ว่าเป็นความชัดเจนที่เกิดจากการทำหรือได้พบเห็นมานอกจากนั้น วิจิตร อาวะกุล (2535: 124) ได้กล่าวสนับสนุนว่าภูมิหลังความเป็นมาของประกอบอาชีพการประกอบอาชีพ เช่น เป็นกสิกรมาตลอดหรือเป็นทหารกองเกินมาประกอบอาชีพการเกษตร หรือประกอบอาชีพอื่น แต่สนใจงานเกษตร

สมพงษ์ เกษมสิน (2526: 57) ได้กล่าวว่า บุคคลที่ทำงานมานาน สถานภาพในการปฏิบัติงานย่อมจะได้รับความยกย่อง นับถือ สูงกว่าผู้เข้าทำงานใหม่ประสบการณ์ทำงานไม่ทำให้ความรู้สึกต่อองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน แต่ในการทำงานเกษตรของเกษตรกรนั้น ประสิทธิ์ ประครองศรี (2528: 12) ได้กล่าวว่าเกษตรกรจะต้องปรับปรุงและพัฒนาทักษะ ประสบการณ์ของตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะการซื้อขาย การจัดการผลิตและการใช้ปัจจัยการผลิต

การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สถาบัน

วิวัฒนา สวรรยาชบัตติ และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2528: 22) ในอนุศักดิ์ จันทร์มา (2537: 33) กล่าวว่า สถาบันเกษตรกร คือ กลุ่มที่เป็นทางการ หมายถึง การที่เกษตรกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มด้วยความสมัครใจ กลุ่มที่เป็นทางการนี้จะต้องจดทะเบียนไว้กับทางการ และอาจจะเป็นนิติบุคคล เช่น สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร หรืออาจไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร เป็นต้น นำชัย ทนุผล (2529: 117) กล่าวถึง Hagan ว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนมีการกระทำในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการความสนใจและการดำเนินการร่วมกันทางเทคโนโลยี จะเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้เทคโนโลยีเพื่อนำไปปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจในชุมชน

ส่วน Mentemayor (1991 อ้างใน งามพิศ ธรรมทัศน์, 2532: 18) กล่าวว่า เกษตรกรปรารถนาที่จะรวมกลุ่มเพื่อกู้ยืมเงิน เขากล่าวว่าพวกสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและกันเพื่อกู้ยืมทำให้เกิดความสะดวกสบายและสมาชิกกลุ่มจะได้ทำกิจกรรมของตนเองได้จากการศึกษาของสง่า ดวงรัตน์ (2521: 48) พบว่าเข้ากลุ่มของเกษตรกรภาคกลางในการทำนาปี มีความสำคัญอย่างมีนัยสำคัญกับการใช้วิทยาการแผนใหม่ในการทำนา

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม

บุญสม วราเอกศิริ (2539: 148) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคคล การอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นกลุ่ม มีลักษณะเป็นระบบสังคม มีความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และชีวิตประจำวันของบุคคลจะต้องผูกพันอยู่กับการติดต่อ การสร้างความหมาย ความเข้าใจระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาแนวคิดใหม่ การกระจายความคิดใหม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากแนวคิดใหม่ การเปลี่ยนแปลงในชนบทในประชาชนชาวชนบทจะติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนชาวเมือง โดยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้จักผลผลิตทางการเกษตรด้วยการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และเปลี่ยนแปลงแนวทางการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้าส่วนปัญญา หิรัญรัมย์ (2529: 185) ได้กล่าว ส่งเสริมแบบรายบุคคลวิธีส่งเสริมวิธีนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อชักชวนบุคคลเป้าหมายให้ยอมรับ และปฏิบัติสิ่งใหม่ ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมนำไป โดยเป็นการติดต่อส่วนบุคคลระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับเกษตรกร

สหัส นิลพันธ์ (2519: 77) พบว่า การติดต่อกับหน่วยงานส่งเสริมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับกระบวนการยอมรับการใช้ปูนมาร์ลเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือแหล่งข้อมูลทางด้านการเกษตรต่างๆ พบว่า มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกร โดย เจริญ สวัสดิวงศ์ (2534) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ใน

การปลูกถั่วเหลืองของเกษตรกร ในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับปีการเพาะปลูก พ.ศ. 2532/2533 พบว่า มีเพียงการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐและแหล่งข้อมูลทางด้านการเกษตรเท่านั้น ที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกร เช่นเดียวกับ เลอภพ คิริสันติกุล (2536) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับคำแนะนำวิธีการปฏิบัติการปลูกกาแฟอราบิก้าของชาวเขาเผ่าม้ง ในหมู่บ้านขุนช่างเคี่ยนและหมู่บ้านม่อนเงาะ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกร

การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร

Hency (1975 อ้างในบุญสม วราเอกศิริ, 2539: 155) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการการสร้างประสบการณ์ และได้กล่าวความสำคัญของการรับรู้ว่าการรับรู้เป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ เพราะการรับรู้ทำให้บุคคลพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยมซึ่งจะทำให้เราทราบทิศทางของพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกโดยเปิดเผยได้ ทั้งยังมีความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องการสื่อความเข้าใจอีกด้วย เพราะการรับรู้มีอิทธิพลต่อการติดตามสภาพความเป็นจริง

ปัญญา หิรัญรัมย์ (2529: 13) กล่าวว่า เกษตรกรที่อยู่ใกล้ตัวเมืองและมีสื่อวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง มีโอกาสได้อ่านหนังสือพิมพ์ จะมีโอกาสรับวิทยาการใหม่ๆ ได้ดีกว่าเกษตรกรที่อยู่ไกล หรือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรเลย นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่าการออกเยี่ยมเกษตรกรทำให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบถึงทัศนคติของเกษตรกรต่อโครงการส่งเสริมที่รัฐดำเนินการอยู่ ทำให้เกิดความอบอุ่นแก่เกษตรกรทำให้เกษตรกรเกิดทัศนคติที่ดีต่อรัฐที่ไม่ทอดทิ้งเขาเหล่านั้นการรับรู้ข่าวสารการเกษตรจากสื่อมวลชนนั้น

วิรัช ลภีรัตนกุล (2526: 19) ซึ่งระบุว่า การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการในการส่งผ่านหรือสื่อความหมายระหว่างบุคคล สังคมมนุษย์ เป็นสังคมที่สมาชิกสามารถใช้ความสามารถของตนเองสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจโดยแสดงออกในรูปของความต้องการ ความปรารถนา ความรู้สึกนึกคิดความรู้และประสบการณ์ทั่วไปจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่ง ดิเรก ฤกษ์หรรษา (2527: 24) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร หมายถึง ประสิทธิภาพของการรับฟังข่าวสารอันครอบคลุมถึง การอ่าน การฟัง การคิดที่มีเหตุผล รวมทั้งความสามารถในการพูด และเขียนสิ่งเหล่านี้ มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างตัวเองและเพื่อนบ้านเพื่อให้เกิดความเชื่อถือในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

บุญธรรม คำพอ (2520: 171) ได้สนับสนุนไว้ว่า เกษตรกรที่ได้รับข่าวสาร และเรื่องราวต่างๆ โดยช่องทางสื่อความรู้ที่เป็นบุคคลและสื่อมวลชนมักจะยอมรับวิทยาการแผนใหม่ มากกว่าเกษตรกรที่รับรู้ข่าวสารและเรื่องราวต่างๆ โดยช่องทางสื่อความรู้ที่เป็นบุคคลและ

สื่อมวลชนน้อย เช่นเดียวกับ อังคณา ลิมนันทวราไชย (2530: 65) ได้สรุปว่า แหล่งข่าวสารคือ สื่อมวลชนประเภทวิทยุมีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์ส่วน ทางด้านสรรพศรีระวี คุชชีวะ (2523: 334) ได้ระบุว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่งต่อความ ทนสมัยของบุคคลที่ประกอบอาชีพทำนาคือ เปิดรับสื่อมวลชนโดยเฉพาะเนื้อหาข่าวสารที่ ได้รับจาก หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งสามารถที่จะปรับปรุงให้ สอดคล้องกับสภาพสังคมและเป้าหมายในการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน

ประสบการณ์การฝึกอบรม

เกษม จริณโต (2529: 22) ได้กล่าวว่า ผู้ได้นำเอาความรู้ ประสบการณ์ จากการ ฝึกอบรม จะสังเกตให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเรียนรู้ และพฤติกรรม

เพ็ญสุดา สอนบุญ (2539: ข) กล่าวว่า การได้รับการสนับสนุนจากภายนอกโดย การเข้ามาส่งเสริมในชุมชน และการให้การศึกษานอกระบบ โดยเฉพาะกระบวนการฝึกอบรม การ แลกเปลี่ยนและเชื่อมความรู้กับภายนอกชุมชน โดยการเข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ประชุม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเกษตรกร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตขึ้นในชุมชน

เกษตรอินทรีย์

หลักการ และเหตุผลเกษตรอินทรีย์คือระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติและความหลากหลายของทางชีวภาพโดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยา ที่ คล้ายคลึงกับธรรมชาติและหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนต่างๆ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรมที่อาจเกิดมลพิษ ในสภาพแวดล้อมเน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพในการ ปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ดินพืชมีความแข็งแรงสามารถ ต้านทาน โรคและแมลง ด้วยตนเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย โดย บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์ (2546: 3) ได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมอินทรีย์ในกรอบของเกษตรกรรมทางเลือกว่า เป็นการ ผลิตทางการเกษตรและวิถีการดำเนินชีวิตของการเกษตรที่เอื้ออำนวยต่อการฟื้นฟูและดำรงรักษาไว้ ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม โดยมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรม ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงของเกษตรกร ชุมชนและสังคมโดยรวม

เกษตรอินทรีย์เป็นการทำการเกษตรที่ให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่พึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี มาเป็นการพึ่งพาตนเองในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพเพื่อใช้เองในประเทศ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ

จากความหมายของเกษตรอินทรีย์จึงพอสรุปได้ว่า เกษตรอินทรีย์หมายถึง การทำการเกษตรที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีโดยเน้นการใช้อินทรีย์วัตถุเช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการบำรุงดินเพื่อให้พืชแข็งแรง และสามารถต้านทานโรคและแมลงได้เอง

จากแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ “การทำเกษตรอินทรีย์เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากประสบการณ์ ผสมผสานกับวิทยาการสมัยใหม่แบบพึ่งพาธรรมชาติเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและนำไปสู่ความยั่งยืนทางการเกษตร” หมายถึง

1. การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ดินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของสิ่งมีชีวิต เพราะสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเกิดขึ้นดำรงอยู่และตายโดยอาศัยดินในขณะที่พืชเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นอาหารของมนุษย์และสัตว์ ฉะนั้นพืชจึงเป็นแหล่งอาหารเริ่มต้นของสิ่งมีชีวิต ดังนั้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์จะช่วยส่งเสริมให้พืชเจริญเติบโตได้ดี ดังนั้นต้องให้ความสำคัญของโครงสร้างทางกายภาพของดินโดยเน้นองค์ประกอบที่เป็นธาตุอาหารพืชอินทรีย์วัตถุและสิ่งมีชีวิตในดิน

2. การสร้างความปลอดภัยของอาหาร

เนื่องจากการใช้สารเคมีในปริมาณมากและสะสมเป็นระยะเวลานานของรูปแบบการเกษตรก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค

3. การหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในการผลิต

เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในไร่นาก่อนให้เกษตรกรประสบปัญหาในด้านสุขภาพอย่างรุนแรง ประกอบกับต้องลงทุนสูงแต่ผลผลิตที่ได้มีความไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และสารเคมียังทำลายแมลง และสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติเป็นผลให้ระบบนิเวศเกิดความไม่สมดุล โดยหันมาใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เพื่อลดปัญหาทางด้านต้นทุนการผลิต (จิราวุฒิ เสนาคำ, 2539 : 7)

ในด้านความสำคัญและความจำเป็นในการนำแนวทางการเกษตรระบบเกษตรอินทรีย์เพื่อแก้ปัญหาหลักของระบบการเกษตร ต้องมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ มาประยุกต์ใช้อย่างฉลาด และเป็นประโยชน์มากที่สุด

ลักษณะสำคัญของระบบเกษตรอินทรีย์และความจำเป็นของการนำแนวทางระบบเกษตรอินทรีย์มาใช้มีดังนี้

1. มีการวิจัยและใช้การปลูกพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในการเก็บข้อมูลเพื่อนำเอาข้อมูลมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับแนวทางเกษตรของตนเอง

2. การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศทางการเกษตร ไม่ให้เกิดวิกฤตในห่วงโซ่ทางสิ่งแวดล้อม

โดยสรุป แสดงให้เห็นว่าความสำคัญและการยอมรับแนวทางระบบการเกษตรอินทรีย์นั้นมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาแนวทางเกษตรของประเทศ โดยเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เต็มที และด้วยความฉลาด เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แต่ทั้งนี้การนำแนวทางระบบเกษตรอินทรีย์มาใช้จะต้องเป็นไปตามผลของการค้นคว้าและคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านระบบเกษตรอินทรีย์โดยตรง

หลักการและแนวทางระบบเกษตรอินทรีย์

ในแนวทางของการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) เป็นแนวทางการเกษตรที่นิยมมากในวงการเกษตรทั่วโลก แนวทางการปฏิวัติเขียวนี้นำให้เกิดปัญหาต่างๆ หลายประการเช่น การตกค้างของสารเคมีในดิน แหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การตกค้างของสารเคมีในผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคได้ (เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก, 2546: ระบบออนไลน์) จากการพบการปนเปื้อนจากสารเคมีในอาหารผู้บริโภคในประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้เรียกร้องให้เกษตรกรผู้ผลิตได้ปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรที่ใช้สารเคมีเป็นปัจจัยในการผลิตมาเป็นการเกษตรที่อาศัยธรรมชาติใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนอย่างเช่น ระบบเกษตรอินทรีย์ และตัวเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเกษตรก็ตระหนักถึงผลที่เกิดจากการใช้สารเคมีเหมือนกัน ทำให้ขบวนการระบบเกษตรอินทรีย์ได้ก่อตัวขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก (คณิต ม่วงนิล, 2545: 48)

มูลนิธิสายใยแผ่นดิน (2544: 46) ได้ให้ความหมายของระบบเกษตรอินทรีย์ หมายถึง สารที่ได้จากซากพืชซากสัตว์ (organic) คำนิยามที่ยอมรับคือ คำนิยามของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements หรือ IFOAM) ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์คือ “ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นหลักที่การปรับปรุงบำรุงดินการเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร ระบบเกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจาก

ภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และการพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืช และสัตว์เลี้ยง หลักการระบบเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ-สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

มูลนิธิสายใยแผ่นดิน (2544: 46) ได้กล่าวถึงหลักการและแนวทางของระบบเกษตรอินทรีย์แตกต่างจากเกษตรปลอดสารเคมีคือ ระบบเกษตรอินทรีย์เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยไม่ใช้สารเคมีทุกชนิดในการผลิตรวมถึงไม่ใช้ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ และให้ปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ ควบคุมป้องกันมลพิษ โดยการอาศัยพึ่งพาตนเองในด้านปัจจัยการผลิต ในขณะที่เกษตรปลอดสารเคมีจะควบคุมปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ได้มุ่งเน้นกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลักการและแนวทางของระบบเกษตรอินทรีย์มีดังนี้

1. การหมุนเวียนของธาตุอาหาร

ระบบเกษตรอินทรีย์จะมุ่งให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้อย่างมีค่าและเพิ่มประโยชน์อย่างสูงสุด โดยทรัพยากรต่างๆ จะนำมาแปรสภาพในหลายๆ รูปแบบเช่น การทำปุ๋ยหมักด้วยเศษใบไม้ เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี รวมถึงการใช้ปุ๋ยคอกซึ่งได้จากมูลสัตว์เช่น วัว ควาย เป็นต้น ซึ่งถือเป็นระบบการหมุนเวียนของธาตุอาหาร ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการปลูกพืชหมุนเวียนเช่น พืชตระกูลถั่ว เพื่อบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีการทำระบบหมุนเวียนของธาตุอาหารต่างๆ โดยการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านรวมกับการนำความคิดผสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีค่าเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดิน

ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ถือเป็นหัวใจหลักของระบบเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นเกษตรกรจะต้องเล็งเห็นถึงการบำรุงรักษาดินให้มากที่สุด โดยเกษตรกรอาจหาวิธีหรือกระบวนการต่างๆ เพื่อจะช่วยบำรุงรักษาดินมาใช้เช่น นำฟาง ใบไม้ต่างๆ มาคลุมหน้าดินเสมอ ซึ่งเมื่อเศษใบไม้ต่างๆ เกิดการย่อยสลายก็จะกลายเป็นอาหารของสิ่งมีชีวิตและจุลินทรีย์ในดิน ไม่ควรทำการเผาหญ้าเพื่อกำจัดวัชพืชเพราะจะทำให้หน้าดินเกิดการขาดธาตุอาหารรวมถึงการไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชก็จะช่วยทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์อย่างรวดเร็วซึ่งจะทำให้พืชที่ปลูกมีความแข็งแรงต้านทานโรคแมลง รวมทั้งผลผลิตที่ได้จะมีคุณภาพไม่มีสารเคมีตกค้าง

3. ความหลากหลายที่สัมพันธ์กันอย่างสมดุลในระบบนิเวศ

โดยการปลูกพืชร่วมหลายชนิดในเวลาเดียวกันการปลูกพืชหมุนเวียนต่างชนิดกัน รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งวิธีต่างๆ เหล่านี้สามารถสร้างระบบความสมดุลในระบบนิเวศได้อย่างลงตัว และถือเป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงลดปัญหาทางด้านโรคและ

แมลงศัตรูพืชระบาดรวมทั้งการไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะช่วยทำให้ศัตรูธรรมชาติสามารถควบคุมศัตรูพืช ซึ่งเป็นการสร้างความสมดุลของระบบนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร

หลักการสำคัญของระบบเกษตรอินทรีย์ก็คือ การอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร และสิ่งแวดล้อม ด้วยการไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด ทั้งนี้เพราะปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีทำลายความสมดุลนิเวศการเกษตรและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ว่าจะเป็นสารเคมีฆ่าแมลง สารเคมีกำจัดเชื้อรา และสารเคมีกำจัดวัชพืชมีผลต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่อยู่ในฟาร์ม ทั้งสัตว์ แมลง และจุลินทรีย์ทั้งที่อยู่บนผิวดินและใต้ดิน ในระบบกลไกธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตต่างๆ เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสมดุลของระบบนิเวศการเกษตรไม่ว่าจะเป็นการช่วยในการควบคุมประชากรของสิ่งมีชีวิตอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งศัตรูพืชหรือการพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีวิตเช่น การผสมเกสร การย่อยสลายอินทรีย์วัตถุ ซึ่งสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ส่วนใหญ่มีทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อพืชที่เกษตรกรเพาะปลูกแต่การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้นมีผลทำลายสิ่งมีชีวิตทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งมีชีวิตที่เป็นประโยชน์ในขณะที่โรคและแมลงศัตรูพืชมักมีความสามารถพิเศษในการพัฒนาภูมิคุ้มกันต่อสารเคมี ดังนั้น เมื่อมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแมลงที่เป็นประโยชน์จึงอาจถูกทำลายได้ง่าย ในขณะที่แมลงศัตรูพืชสามารถอยู่รอดได้โดยไม่เป็นอันตราย รวมทั้งปู๋ยเคมีเองก็มีผลเสียต่อจุลินทรีย์และสิ่งมีชีวิตในดินทำให้สมดุลของนิเวศดินเสีย ดังนั้น ระบบเกษตรอินทรีย์จึงห้ามไม่ให้ใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีทุกชนิดในการเพาะปลูก

5. การฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตร

แนวทางหลักในการฟื้นฟูนิเวศการเกษตรก็คือ การปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุและการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ในระบบเกษตรอินทรีย์ดินถือว่าเป็นหลักสำคัญในการทำการเกษตร การปรับปรุงบำรุงดินทำให้ดินไม่ได้รับธาตุอาหารอย่างครบถ้วนและสมดุลซึ่งจะช่วยให้ดินไม่แข็งแรงมีความต้านทานต่อการระบาดของโรคและแมลงอันจะทำให้เกษตรกรไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ผลผลิตของระบบเกษตรอินทรีย์ยังมีรสชาติที่ดี มีคุณค่าทางโภชนาการที่ครบถ้วนและยังสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างยั่งยืนกว่าการเพาะปลูกด้วยระบบเกษตรเคมีอีกด้วย นอกจากการปรับปรุงดินแล้ว การเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพในไร่นาก็เป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพราะความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นสิ่งสำคัญของความยั่งยืนในระบบนิเวศการเกษตร เพราะการมีสิ่งมีชีวิตหลากหลายทางชีวภาพ เป็นสิ่งสำคัญของความยั่งยืนในระบบนิเวศการเกษตร เพราะการมีสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิดอยู่ร่วมกันย่อมก่อให้เกิดความเกื้อกูลและสมดุลของระบบนิเวศซึ่งจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการทางธรรมชาติที่เกื้อหนุนต่อการทำเกษตรอินทรีย์อีกต่อหนึ่ง วิธีเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพอาจทำ

ได้หลายรูปแบบเช่น การปลูกพืชร่วม พืชแซม พืชหมุนเวียน ไม้ยืนต้น หรือการฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติในไร่นาหรือบริเวณใกล้เคียง

6. การพึ่งพากลไกธรรมชาติในการทำการเกษตร

หลักการระบบเกษตรอินทรีย์มีแนวคิดทางการเกษตรที่ยั่งยืนต้องเป็นการเกษตรที่เป็นไปตามธรรมชาติ ระบบที่มีความสำคัญต่อการทำการเกษตรอินทรีย์ได้แก่ วงจรการหมุนเวียนธาตุอาหาร วงจรการหมุนเวียนของน้ำ ระบบภูมิอากาศและแสงอาทิตย์รวมทั้งการพึ่งพากันของสิ่งมีชีวิตอย่างสมดุลในระบบนิเวศทั้งในเชิงของการเกื้อกูลการพึ่งพาและห่วงโซ่อาหาร พื้นที่ต่างๆ อาจมีระบบนิเวศและกลไกตามธรรมชาติที่แตกต่างกันออกไปเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงสภาพเงื่อนไขของสภาพท้องถิ่นที่ตนเองทำการเกษตรอยู่ การหมั่นสังเกตเรียนรู้ วิเคราะห์-สังเคราะห์ และทำการทดลอง เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่ต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง

7. การควบคุมและป้องกันมลพิษ

ผลกระทบต่อการกระทำระบบเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ อากาศ หรือแม้แต่ในดินเอง ดังนั้นเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์จึงต้องพยายามอย่างเต็มที่ในการป้องกันมลพิษต่างๆ จากภายนอกมิให้ปนเปื้อนผลผลิตการป้องกันนี้อาจทำได้โดยการจัดทำแนวกันชนและแนวป้องกันบริเวณริมฟาร์ม แต่อย่างไรการป้องกันมลพิษแม้ว่าจะกระทำด้วยวิธีใดก็ตามก็ยังไม่สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากมลพิษได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากมลพิษสารเคมีมีปะปนทั่วไปในสภาพแวดล้อมยกตัวอย่าง เช่น ฟาร์มระบบเกษตรอินทรีย์ยังอาจจำเป็นต้องใช้แหล่งน้ำร่วมกับเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอยู่ ซึ่งทำให้ผลผลิตระบบเกษตรอินทรีย์อาจปนเปื้อนสารเคมีได้เช่นกัน ดังนั้น แนวทางปฏิบัติของเกษตรอินทรีย์จึงเน้นความพยายามของเกษตรกรในการป้องกันมลพิษในกระบวนการผลิตของฟาร์มจะต้องมีระบบจัดการขยะและน้ำเสียก่อนที่จะปล่อยออกฟาร์ม หรือการไม่ใช้วัสดุบรรจุผลผลิตที่มีสารพิษปนเปื้อน

8. การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต

ในการทำฟาร์มระบบเกษตรอินทรีย์เกษตรกรจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธุ์และอื่นๆ เกษตรอินทรีย์มีหลักการที่มุ่งให้เกษตรกรพยายามผลิตปัจจัยการผลิตต่างๆ ด้วยตนเองในฟาร์มให้ได้มากที่สุด แต่ในกรณีที่เกษตรกรไม่สามารถผลิตได้เองเช่นมีพื้นที่การผลิตไม่เพียงพอ หรือมีการลงทุนสูงสำหรับการผลิตปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต้องใช้ เกษตรกรก็สามารถซื้อหาปัจจัยการผลิตจากภายนอกฟาร์มได้ แต่ปัจจัยการผลิตนั้นควรเป็นปัจจัยการผลิตที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

การตลาดระบบเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย

ตลาดระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีอุปสรรคสำคัญทั้งในแง่ของการขาดแหล่งข้อมูลสถิติ และปัญหาเกี่ยวกับความสับสนในมาตรฐานผลผลิตของระบบเกษตรอินทรีย์และอาหารสุขภาพอื่นๆ โดยเฉพาะความแตกต่างของมาตรฐานผลผลิตเกษตรปลอดภัยจากสารพิษและระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษคือผลิตภัณฑ์ระบบเกษตรอินทรีย์ ทำให้การประเมินตลาดระบบเกษตรอินทรีย์ค่อนข้างลำบาก เพราะไม่สามารถจะแยกแยะความต้องการซื้อและการตลาดของผลิตภัณฑ์ระบบเกษตรอินทรีย์จากผลิตภัณฑ์อื่นได้อย่างถูกต้อง

เนื่องจากประเทศไทยยังอยู่ในช่วงระยะเริ่มต้นของการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ การผลิตจึงยังเป็นการผลิตแบบง่ายๆ ที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีซับซ้อน และเป็นการผลิตสินค้าพื้นฐาน เช่น ข้าว ผัก และผลไม้สด การแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีอยู่น้อย เพราะวัตถุดิบมีปริมาณไม่มากและขาดความต่อเนื่อง ปัจจุบันผลผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ที่จำหน่ายออกสู่ตลาดอยู่ประมาณไม่เกิน 6,000 ตันต่อปี โดยภาพรวมแล้ว ตลาดระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นตลาดของผู้ผลิตคือ การปลูกพืชระบบเกษตรอินทรีย์ยังมีอยู่น้อย ทำให้ผู้ผลิตสามารถเป็นผู้กำหนดราคาส่งได้ค่อนข้างมาก ราคาผลผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ยังคงมีแนวโน้มที่สูงกว่าราคาผลผลิตเกษตรอื่นๆ ประมาณ 20-50% แต่จากข้อมูลการวิจัยของผู้บริโภคประมาณว่า ผู้บริโภคน่าจะยอมรับราคาผลผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ที่ราคาสูงไม่เกิน 15-20% การที่ผลผลิตระบบเกษตรอินทรีย์มีราคาสูงกว่านั้น ไม่ใช่เพราะว่ายังมีปริมาณการผลิตที่ต่ำกว่าความต้องการของตลาด แต่เป็นเพราะว่าระบบเกษตรอินทรีย์ต้องมีหลักประกันเรื่องราคาผลผลิตที่ยุติธรรมกับผู้ผลิต ต้นทุนการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ค่อนข้างสูงกว่าการผลิตทั่วไป เพราะต้องใช้แรงงานอย่างหนาแน่นและประณีต อีกทั้งต้องให้ผลตอบแทนกับเกษตรกรให้สามารถมีรายได้ที่พอเพียงแก่การดำรงชีพ

ส่วนช่องทางการจำหน่ายผลผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ผู้ประกอบการเริ่มเห็นทิศทางของตลาดระบบเกษตรอินทรีย์ ทำให้มีการพัฒนาระดับตลาดระบบเกษตรอินทรีย์ไปสู่ห้างร้านขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น โดยในปัจจุบันพบว่าซูเปอร์มาร์เก็ตบางแห่งเริ่มมีผลิตภัณฑ์อาหารระบบเกษตรอินทรีย์ผลิตภัณฑ์สุขภาพ และผลิตภัณฑ์ธรรมชาติวางจำหน่าย เนื่องจากผู้บริโภคเริ่มระมัดระวังในเรื่องสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยหนุนที่ช่วยให้ความต้องการสินค้าระบบเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น และการผลิตสินค้าระบบเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มขยายตัวและมีแนวทางการเจริญเติบโตได้ในอนาคต

การส่งออกผลิตภัณฑ์ระบบเกษตรอินทรีย์ยังมีแนวทางที่เติบโต ความต้องการของผลิตภัณฑ์ระบบเกษตรอินทรีย์ในตลาดโลกยังคงมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ประเทศมีความได้เปรียบเกี่ยวกับการเกษตรอยู่แล้ว และมีการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารออกสู่ตลาดโลกค่อนข้างมาก ศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นผู้ผลิตระบบเกษตรอินทรีย์จึงมีอยู่สูง แต่คงต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยเกื้อหนุนหลายอย่างเช่น ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับระบบเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบรับรองมาตรฐานและการให้บริการการตรวจสอบรับรองมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน/สหกรณ์กรีนเนทจำกัด, 2546)

ข้อแนะนำและการเตรียมการก่อนทำเกษตรอินทรีย์

กรมวิชาการเกษตร (2546: 4-6) ได้ให้ข้อคำแนะนำเกี่ยวกับการปลูกพืชระบบเกษตรอินทรีย์ว่าเป็นระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ การผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์จะแตกต่างกันไปตามข้อกำหนดของหน่วยงานรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แต่ละประเทศ ซึ่งโดยรวมแล้วจะมีขั้นตอนและการเตรียมการดังนี้

1. ควรเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมให้อยู่ห่างจากถนนหลวง โรงงาน ห่างจากแปลงสารเคมี มีแหล่งน้ำที่สะอาด ไม่มีสารพิษเจือปน ศึกษาประวัติของพื้นที่เช่น พืชอะไร การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมีย้อนหลังอย่างน้อย 3 ปี การเลือกพืชที่เหมาะสมกับดินเช่น ดินร่วน ดินเหนียว หน้าดินตื้น หน้าดินลึก ดินด่าง ดินเป็นกรด หรือดินเค็ม นอกจากนี้ให้สังเกตพืชที่ขึ้นอยู่เดิมมีการเก็บตัวอย่างดินตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์

2. ควรมีการวางแผนป้องกันสารพิษจากภายนอกทั้งทางน้ำและทางอากาศป้องกันทางน้ำทำได้โดยขุดคูรอบแปลง ป้องกันทางอากาศให้ปลูกพืชไม้ทรงสูงทรงสูงปานกลาง และต้นเตี้ยบนคันน้ำรอบแปลง ส่วนการป้องกันให้จัดระบบการระบายน้ำการเก็บเกี่ยวรักษาเครื่องมืออุปกรณ์และการดูแลรักษาในไร่นา ด้านการวางแผนระบบการปลูกพืช ควรเลือกฤดูปลูกที่เหมาะสมด้านทานโรคแมลง พืชบำรุงดิน พืชไล่แมลง เป็นต้น

3. ให้คำนึงถึงสภาพภูมิอากาศความต้านทานต่อโรคแมลง และวัชพืช ความหลากหลายของชนิดพืชในแปลงไม่ใช่พืชจีเอ็มโอ (พืชที่ได้จากสารพันธุกรรม) หากเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มาจากการปลูกระบบเกษตรอินทรีย์จะดีมาก

4. ให้เลือกพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูงถ้าดินเป็นกรดจัดให้ใส่ปูนขาวบริเวณเป็นกรด ปลูกพืชตระกูลถั่วและไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสดเช่น โสน ถั่วพุ่ม ถั่วชนิดอื่นๆ(โสน

ควรปลูกในนา ถั่วต่างๆ ควรปลูกในไร่) การใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยซากพืช เพื่อช่วยปรับโครงสร้างดิน และให้ธาตุอาหารแก่พืชหากดินขาดโปรแตสเซียมและซีลีเนียม แต่ถ้านาขาดฟอสฟอรัสให้ใช้ปุ๋ยหินฟอสเฟต

5. ก่อนปลูกกรณีที่ใช้เมล็ดพันธุ์ปลูกควรใช้พันธุ์ที่มีความต้านทานโรค แมลง และวัชพืชควรแช่เมล็ดในน้ำอุ่นนาน 10-30 นาที เพื่อกำจัดเชื้อราและแบคทีเรียบางชนิดกับเมล็ด คลุกเมล็ดด้วยจุลินทรีย์เช่น เชื้อไตรโคเดอร์มา เชื้อแบคทีเรียสปีทิลิส ขั้นตอนการเตรียมแปลงปลูกให้ไถตากดิน 1-2 สัปดาห์เมื่อเมล็ดงอกแล้วไถกลบใช้พลาสติกใสที่ไม่ย่อยสลายคลุมแปลงกำจัดวัชพืชในดิน กันแสงแดด ใช้ปูนโดโลไมท์หรือปูนขาวปรับความเป็นกรด-ด่าง ชั่งน้ำท่วมแปลงเพื่อควบคุมโรคแมลงที่อยู่ในดิน ตากดินให้แห้งใส่เชื้อราไตรโคเดอร์มาลงในดินเพื่อป้องกันการระบาดของเชื้อรา

6. ให้สำรวจแมลงศัตรูพืชในแปลงปลูก ถ้าพบว่ามีแมลงจำนวนมากน้อยให้ใช้วิธีการทางชีวภาพจากพืช หรือสารสกัดจากพืชสมุนไพรเช่น คาวเรือง ว่านน้ำเลื้อย หางไหลแดง สะเดา เป็นต้นหรือใช้จุลินทรีย์ที่เป็นปฏิปักษ์เช่น เชื้อไวรัส เชื้อแบคทีเรียบีที ไล่เดือนฝอย ศัตรูพืชธรรมชาติใช้ตัวห้ำ ตัวเบียน สารทำหมันแมลง แต่ถ้าแมลงระบาดให้ใช้กับดักกาวเหนียว กับดักแสงไฟ

7. ควรควบคุมก่อนวัชพืชออกดอก โดยใช้วิธีการทางกายภาพเช่น ขอบ ตาก บด ปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดิน ใช้พลาสติกทึบแสงที่ไม่ย่อยสลายคลุม

โครงการเกษตรอินทรีย์ตำบลแม่ทา

วัตถุประสงค์โครงการ

โครงการเกษตรอินทรีย์แม่ทา ตั้งอยู่ในเขตตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยโครงการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2543 โดยมีหวังให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนมาใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยทางภาครัฐจะสนับสนุนในเรื่องของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และผลักดันให้สินค้าเกษตรอินทรีย์มีมูลค่าสูงกว่าสินค้าปกติ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรสนใจปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินโครงการ

1. ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรรับรู้ถึงการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสนับสนุนนโยบายและเจตนารมณ์ของรัฐบาลในเรื่องวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งปลูกฝังและสร้างกระแสนิยมให้เกษตรกรหันมาใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกษตรกรและประชาชนทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ไปสู่เป้าหมายความสำเร็จให้ได้

2. ทำการวิจัยร่วมกับภาครัฐและเอกชนเพื่อวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ การวิจัยเทคนิคการผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง การนำขยะมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การคิดค้นพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ในการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมี รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีการบรรจุภัณฑ์และแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์

3. การสร้างระบบเครือข่ายเกษตรกร โดยใช้วิธีการสร้างทีมแกนนำเกษตรกรเพื่อขยายฐานสมาชิก และการสร้างระบบติดตามประเมินผลเพื่อสนับสนุนทีมที่มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้จะให้เครือข่ายเกษตรกร มูลนิธิ สถาบัน และ องค์กรอิสระต่าง ๆ ที่ดำเนินงานฝึกอบรมเกษตรกรด้านการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกรอยู่แล้ว เป็นผู้ดำเนินฝึกอบรมและสร้างทีมแกนนำเกษตรกรขึ้น โดยจะต้องมีการประชุมเครือข่ายเกษตรกรทั้งหมด เพื่อกำหนดทิศทางให้ไปในทางเดียวกันก่อนที่จะมีการจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้น

4. การสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยทางภาครัฐจะสนับสนุนในเรื่องของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และผลักดันให้สินค้าเกษตรอินทรีย์มีมูลค่าสูงกว่าสินค้าปกติ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรสนใจปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์

หน่วยงานร่วมดำเนินโครงการ

1. กรมวิชาการเกษตร
2. กรมส่งเสริมการเกษตร
3. กรมปศุสัตว์
4. กรมประมง
5. กรมพัฒนาที่ดิน
6. กรมส่งเสริมสหกรณ์

7. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
8. สำนักงานปลัดกระทรวง
9. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
10. กรมอาชีวศึกษา

ผลงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาของธิดา จงก้องเกียรติ (2532: 81) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ เข้ารับการอบรม ตามโครงการฝึกอบรมอาชีพ กลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบลในจังหวัดราชบุรี พบว่า สตรีผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่อายุระหว่าง 13-24 ปี เป็นโสด มีระดับการศึกษาภาคบังคับ เข้ารับการอบรมในสาขาวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าและเสริมสวย ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการอบรมปรากฏว่า กลุ่มปัจจัยด้านความสนใจมีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากที่สุด ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากมี 4 กลุ่มปัจจัยคือ จิตความสามารถของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การมีโอกาส การได้รับการสนับสนุน และความพึงพอใจ กลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลางมี 3 กลุ่มปัจจัยคือ ความคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการถูกบังคับให้เข้ารับการอบรม ส่วนปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์กับอาชีพปัจจุบัน มีผลต่อการตัดสินใจระดับน้อย

โสภณ ทองปาน (2528: 99) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรพบว่า การที่จะให้เกษตรแบบเดิมปรับเปลี่ยนไปสู่การเกษตรแบบใหม่ได้ จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขดังต่อไปนี้ คือ วิธีการผลิตใหม่หรือการใช้ปัจจัยใหม่ต้องให้ผลตอบแทนสูงและมีกำไรเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการที่ใช้อยู่เดิม ต้องมีการแนะนำสาธิตให้เกษตรกรเข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติ ต้องเชื่อมั่นว่าเกษตรกรสามารถทำได้ ต้องมีปัจจัยการผลิตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเกษตรกรสามารถหาซื้อได้ในราคาพอสมควร และที่สำคัญที่สุดระบบการตลาดต้องมีประสิทธิภาพ

ชูชีพ ชีพอุดม (2533: 12) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจในการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมของเกษตรกรจังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดตัดสินใจที่จะปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมได้โดยพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว โดยได้วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของทางเลือกใหม่ คือการหันมาปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมว่า หม่อนมีคุณสมบัติเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ขยายพันธุ์ง่าย ไม่มีค่าใช้จ่ายในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลง ในด้านพันธุ์ไหม ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงสั้น และมีความต้านทานโรคเป็นอย่างดี รวมทั้งมีการประกันราคาของ

ผลผลิต ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องการตลาด เพราะมีบริษัทเอกชนรับซื้อในจำนวนที่ไม่จำกัด รวมทั้งมีการบริการให้สินเชื่อ ตลอดจนการให้บริการความรู้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเป็นอย่างดี

วีระศักดิ์ นันทขว้าง (2537: 44) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรในแผนการผลิต: กรณีศึกษา บ้านไร่ ตำบลแม่ตืน อำเภอเถลี จังหวัดลำพูน พบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมีการพิจารณาประเด็นปัญหา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง โดยการวิเคราะห์ค้นหารายละเอียดต่างๆ ของปัญหาแล้วจึงพิจารณาค้นหาทางเลือกเพื่อเป็นแนวของการปฏิบัติโดยเลือกทางเลือกที่ก่อประโยชน์มากที่สุดและตัดสินใจเลือกทางเลือกที่นำไปใช้แก้ปัญหา

บพิตร ปริบุญณกร (2538: 67) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการ การปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร จังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการตัดสินใจ ตามกระบวนการตัดสินใจทั้ง 4 ขั้นตอนคือ วิเคราะห์ปัญหา พิจารณาค้นหาทางเลือก ประเมินผลทางเลือก และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

อศวิน ศรีภักดี (2544: 60) ได้ศึกษากระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืนส่วนใหญ่มีการตัดสินใจตามกระบวนการตัดสินใจได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การพิจารณาค้นหาทางเลือก การประเมินผล และขั้นตอนการตัดสินใจนำทางเลือกไปปฏิบัติ และพบว่า ปัจจัยที่มีผลกับการตัดสินใจได้แก่ ระดับการศึกษา ภาวะการว่างงาน การรับรู้ข่าวสารทางการเกษตร และจากการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและตระหนักถึงคุณค่าของโครงการ

อินทร์โพธิ์ สิงหล (2539: 70) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการตัดสินใจร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของเกษตรกร บ้านแสนคันธา ตำบลทุ่งรวงทอง กิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การอ่านออกเขียนได้ การรับรู้ข่าวสาร รายได้ ขนาดพื้นที่ถือครอง แรงงานในครัวเรือน และเงินลงทุน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ส่วนอายุ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและการมีตำแหน่งในองค์กรต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมโครงการของเกษตรกรแต่อย่างใด เหตุผลที่เกษตรกรไม่เข้าร่วมโครงการเป็นเพราะเกษตรกรไม่ยอมมีหนี้สิน และไม่มั่นใจว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพราะเห็นว่า จะได้รับสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ ได้รับการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต และเห็นว่าจะมีรายได้สูงกว่าการทำนาปรัง

ภาคสรุป (Overview)

โครงการเกษตรอินทรีย์เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนมาใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยทางภาครัฐจะสนับสนุนในเรื่องของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และผลักดันให้สินค้าเกษตรอินทรีย์มีมูลค่าสูงกว่าสินค้าปกติ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรสนใจปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ จากการตรวจเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทากิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากในอดีตเป็นพื้นที่ปลูกใบยาสูบ ต่อมาปรับเปลี่ยนเข้าสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวส่งขาย มีการปลูกข้าวโพดฝักอ่อนมาก การปลูกข้าวโพดฝักอ่อน ต้องใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงมาก ส่งผลกระทบทั้งในแง่ของต้นทุน สารเคมีกระทบกับสุขภาพเกษตรกรเองและมีสารตกค้างไปจนถึงผู้บริโภคมากขึ้น และมักจะประสบปัญหาการขาดทุน เพราะต้นทุนเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงต้องใช้มากและมีราคาแพง จึงเกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งโครงการเกษตรอินทรีย์โดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่ไม่พึ่งสารเคมี ซึ่งช่วยลดต้นทุนจากการซื้อสารเคมี และยังส่งผลดีต่อด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ของเกษตรกรเองและผู้บริโภค รวมทั้งด้านการตลาดที่โครงการจะเป็นผู้หาตลาดให้ ทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น และด้านความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการส่งเสริม การฝึกอบรมของโครงการ จากการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่ม โครงการจนถึงปัจจุบันโครงการได้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นมี จึงเป็นที่มาของการทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในครั้งนี้

ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ประสบผลสำเร็จ จึงต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ ลักษณะส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะด้านเศรษฐกิจได้แก่ รายได้ของครอบครัว แรงงานในครอบครัว ขนาดพื้นที่ทางการเกษตร สภาพการถือครองที่ดิน ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร ประสบการณ์การประกอบอาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กรสถาบัน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์การฝึกอบรม เพื่อนำเอาผลของการวิจัยไปปรับปรุงแก้ไข กำหนดแนวทางการวางแผนเพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงวิธีการส่งเสริมและการยอมรับการทำการเกษตรอินทรีย์ต่อไป

กรอบแนวความคิดในการวิจัย (Conceptual Framework of the Research)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ น่าจะมีความความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมของเกษตรกร ปัญหาและอุปสรรคจากการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการ

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ด้านส่วนบุคคลของเกษตรกร

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- สถานภาพสมรส
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว
- ประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์

2. ด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร

- รายได้ในครัวเรือน
- แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร
- จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- ลักษณะการถือครองที่ดิน
- ขนาดพื้นที่ถือครอง

3. ด้านสังคมของเกษตรกร

- อาชีพเกษตรกรที่ทำ
- การเป็นสมาชิกกลุ่ม
- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
- การได้รับรู้ข่าวสารทางการเกษตร
- ประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์และการทำเกษตร

อื่นๆ

- ความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์

จากแนวคิด และ ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยคือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว ประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ รายได้ในครัวเรือน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน จำนวนพื้นที่ถือครอง อาชีพเกษตรกรรมที่ทำ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การได้รับรู้ข่าวสารทางการเกษตร ประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

(RESEARCH METHODOLOGY)

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

(Locale of the Research)

ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในเขตพื้นที่ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีความเหมาะสมดังนี้

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย สาเหตุที่เลือกพื้นที่ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เพราะเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยแต่ก่อนนั้นเกษตรกรมักปลูกพืชเชิงเดี่ยว และมีการใช้สารเคมีแต่ก็ยังประสบปัญหาการขาดทุน จึงมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรจัดตั้งโครงการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจากจุดเริ่มต้นโครงการมีจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นทุกปี จึงต้องการศึกษาว่าปัจจัยใดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร และอุปสรรคปัญหาต่างๆเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงโครงการและเป็นแนวทางศึกษาให้กับโครงการในพื้นที่อื่นๆต่อไป

2. ในเขตพื้นที่ ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มีความสะดวกต่อผู้เก็บรวบรวมข้อมูล สะดวกในการติดต่อสัมภาษณ์ และมีความคล่องตัวเมื่อต้องการเก็บข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ได้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sampling Procedures)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 160 ราย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (simple random sampling) เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด โดยมีขั้นตอนทั้งหมดดังนี้

1. คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยใช้สูตรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้สูตรของ Yamane (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ, 2531: 51) คำนวณที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ดังนี้

กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ จำนวนทั้งหมด 160 ราย คำนวณหาขนาดตัวอย่างได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{N}{1 + N(e)^2} \\ n &= \frac{160}{1 + 160(0.05)^2} \\ n &= 114 \end{aligned}$$

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ = 114 ราย

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่กำหนดว่าจะให้มีระดับนัยสำคัญเป็น 0.05

2. ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (simple random sampling) โดยจัดทำบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพร้อมหมายเลขประจำตัวแล้วใช้ตารางสุ่มเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่ต้องการได้คือ 114 คน

เนื่องจากจำนวนสมาชิกในแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกัน จึงได้มีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร

$$n_i = \frac{n N_i}{N}$$

เมื่อ	n_i	=	จำนวนตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน
	n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
	N_i	=	จำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน
	N	=	จำนวนประชากรทั้งหมด

ตารางที่ 1 ประชากรในแต่ละหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

หมู่บ้าน	ประชากรที่เข้าร่วมโครงการ	
	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
หมู่ 1 บ้านทาม่อน	30	21
หมู่ 2 บ้านท่าข้าม	21	15
หมู่ 3 บ้านค้อกลาง	16	12
หมู่ 4 บ้านห้วยทราย	23	16
หมู่ 5 บ้านป่าไผ่	22	16
หมู่ 6 บ้านดอนชัย	28	20
หมู่ 7 บ้านใหม่ดอนชัย	20	14
รวม	160	114

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ (2550)

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล (Research Instrument)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามที่สร้างขึ้นแบบปลายเปิด (open-ended question) และแบบปลายปิด (close-ended question) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรว่าก่อนที่จะตัดสินใจเลือกกิจกรรมในโครงการเกษตรอินทรีย์

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ เช่นในการปฏิบัติตามโครงการเกษตรอินทรีย์นั้นเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลพบปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง และเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการเกษตรอินทรีย์แล้วให้ผู้สัมภาษณ์บันทึกในแบบสอบถามนี้

สำหรับการให้คะแนนนั้นใช้แบบประเมินค่า (rating scale) จำแนกการวัดออกเป็น 5 ระดับคือ สำคัญมากที่สุด สำคัญมาก สำคัญปานกลาง สำคัญน้อย และสำคัญน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ลักษณะความสำคัญ	คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ	
สำคัญมากที่สุด	5	1	คะแนน
สำคัญมาก	4	2	คะแนน
สำคัญปานกลาง	3	3	คะแนน
สำคัญน้อย	2	4	คะแนน
ไม่สำคัญเลย	1	5	คะแนน

จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	การตัดสินใจ/ปัญหา และอุปสรรค
3.68 – 5.00	มาก
2.34 – 3.67	ปานกลาง
1.00 – 2.33	น้อย

การทดสอบเครื่องมือ (Pre-testing of the Instrument)

1. การทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) ใช้วิธีทำแบบสัมภาษณ์ที่เรียงเรียงขึ้น นำไปปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่วัดมากยิ่งขึ้น

2. เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีจำนวนจำกัด และเพื่อสว่นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูล จึงนำแบบสัมภาษณ์วัดการยอมรับเทคโนโลยีที่สร้างขึ้น ไปทดสอบความเข้าใจในคำถามต่างๆ กับเกษตรกรโครงการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ทำการศึกษ แต่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ราย และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูลซึ่งมีสูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_x^2} \right]$$

α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อ

s_i^2 = คะแนนความแปรปรวนของรายการแต่ละข้อ

s_x^2 = คะแนนความแปรปรวนของทั้งฉบับ

โดยผู้วิจัยเลือกข้อความในแบบสอบถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปเป็นเครื่องมือในการวัด หากข้อความหรือคำถามใดมีค่าความเชื่อมั่นต่ำกว่า 0.70 จะต้องนำไปแก้ไขปรับปรุงใหม่แล้วนำมาทดสอบใหม่อีกครั้ง

วิธีการรวบรวมข้อมูล (Data Gathering)

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกษตรกรเป้าหมายเป็นผู้ตอบคำถาม ตามแบบสัมภาษณ์ ด้วยความเป็นจริง และ

เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้วิธีสอบถามสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถามจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์จำนวน 114 ราย

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยการรวบรวมค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

(Analysis of Data)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ ถอดรหัส และวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย สำหรับสถิติที่ใช้คือ

วิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่ออธิบายข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยค่าสถิติร้อยละ (percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ (frequency) และจัดลำดับค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic means) เพื่อวัดความแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อวัดการกระจาย และใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square test) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

(Research Duration)

การศึกษานี้ใช้ระยะเวลา 1 ปี 8 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม 2551 ถึง เดือนสิงหาคม 2552

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

(RESULTS AND DISCUSSION)

การวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) ศึกษาถึงปัจจัยกระบวนการขั้นตอนที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ และ 3) ศึกษาถึงปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามโครงการเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกโครงการเกษตรอินทรีย์ ในตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและวิจารณ์ผลการวิจัยในขอบเขตของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูล

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 57.89) เป็นเพศชาย และร้อยละ 42.11 เป็นเพศหญิง (ตารางที่ 2)

แสดงให้เห็นว่าในการทำเกษตรอินทรีย์เพศชายมีบทบาทและอำนาจหน้าที่สำคัญ ทั้งเป็นหัวหน้าครอบครัว และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากเป็นลักษณะของสังคมไทยทั่วไปที่ผู้ชายมักจะเป็นผู้นำของครอบครัว และในการทำเกษตรอินทรีย์จำเป็นต้องใช้แรงงานในการเกษตรค่อนข้างมากด้วย

อายุ

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มีอายุเฉลี่ยประมาณ 46 ปี โดยมีผู้ให้ข้อมูลที่อายุน้อยที่สุดคือ 30 ปี และผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากที่สุดคือ 61 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.84) มีอายุมากกว่า 55 ปี รองลงมาร้อยละ 32.46 มีอายุไม่เกิน 35 ปี และร้อยละ 28.08 มีอายุระหว่าง 36-55 ปี

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงตอนปลายของวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากเกษตรกรในวัยดังกล่าวมีการประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง มีอาชีพที่แน่นอน ตั้งใจในการทำงาน มีประสบการณ์ รู้จักใช้เหตุผล มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และต้องการงานให้สามารถรับผิดชอบและดูแลครอบครัวได้ อย่างมีความสุขตามศักยภาพ ในขณะที่ผู้ที่มีอายุน้อยจะมีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานในเมืองมากกว่า

ระดับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 70.18) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาภาคบังคับ รองลงมาร้อยละ 19.29 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ป.วช. และระดับอนุปริญญา/ป.วส. ตามลำดับ ในขณะที่ร้อยละ 10.52 ได้เรียนแต่ไม่จบหรือไม่เคยได้รับการศึกษาภาคบังคับ (ตารางที่ 2)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการศึกษาเพียงภาคบังคับ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ชนบทนั้นในอดีตสถานศึกษามีน้อยและอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก ประกอบกับ

ปัญหาเรื่องรายได้ต่ำ ทำให้ไม่มีเงินส่งลูกหลานเรียนต่อในระดับสูงได้ สำหรับผู้ให้ข้อมูลได้รับการศึกษาค่อนข้างสูง จากการสัมภาษณ์ พบว่าผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้มีทั้งข้าราชการ และพ่อค้า ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์

สถานภาพสมรส

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.34) มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมาร้อยละ 11.40 มีสถานภาพโสด และมีเพียงร้อยละ 5.26 ที่มีสถานภาพหม้าย (ตารางที่ 2) แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดมีสถานภาพสมรสสอดคล้องกับอายุของผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุในวัยกลางคนขึ้นไปซึ่งเป็นวัยที่สมควรแก่การมีครอบครัว และต้องมีการทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ นั้นมีสมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 5 คน ผู้ให้ข้อมูลที่มีสมาชิกภายในครอบครัวน้อยที่สุดคือ 2 คน และผู้ให้ข้อมูลที่มีสมาชิกภายในครอบครัวมากที่สุดคือ 8 คน โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 49.12) มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 3-4 คน รองลงมาร้อยละ 35.09 มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 5-6 คน ร้อยละ 8.77 มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 6 คน และมีเพียงร้อยละ 7.02 มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 1-2 คน (ตารางที่ 2)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีสมาชิกในครอบครัวค่อนข้างน้อย (เฉลี่ยประมาณ 4-5 คน) ทั้งนี้เนื่องมาจากนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมให้มีการวางแผนครอบครัว ตลอดจนปัญหาสภาวะเศรษฐกิจจึงทำให้ประชาชนมีจำนวนบุตรน้อยลง

ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ระบุว่าในรอบ 5 ปี มีประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 4.88 ปี โดยมีประสบการณ์ในการทำเกษตรน้อยที่สุด 2 ปี และมากที่สุด 5 ปี โดยเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.74) ระบุว่าในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมามีประสบการณ์ในการทำเกษตรจำนวน 5 ปี รองลงมาร้อยละ 2.63, 1.75 และ 0.88 มีประสบการณ์ในการทำเกษตรจำนวน 2, 3 และ 4 ปี ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ มีประสบการณ์ในการทำเกษตรโดยเฉลี่ยประมาณ 5 ปี ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์เป็นกลุ่มที่

เข้าร่วมโครงการมาตั้งแต่มีการก่อตั้งโครงการ (ปี 2543) และเห็นผลเสียที่เกิดขึ้นจากการทำการเกษตรโดยใช้สารเคมี ทำให้มีความสนใจที่ทำเกษตรระบบอินทรีย์

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n= 114)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	66	57.89
หญิง	48	42.11
อายุ (ปี)		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40	37	32.46
41-50	32	28.07
51-60	42	36.84
61 และมากกว่า	3	2.63
$\bar{X} = 45.95$ $SD = 8.79$ $Min-Max = 30-61$		
ระดับการศึกษา		
ได้เรียนแต่ไม่จบ/ไม่เคยได้รับการศึกษาภาค		
บังคับ	12	10.52
ประถมศึกษาชั้นบังคับ	80	70.18
มัธยมศึกษาตอนต้น	13	11.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ป.วช.	6	5.26
อนุปริญญา/ป.วส.	3	2.63
สถานภาพสมรส		
โสด	13	11.40
สมรส	95	83.34
หม้าย	6	5.26

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n= 114)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)		
1-2	8	7.02
3-4	56	49.12
5-6	40	35.09
มากกว่า 6	10	8.77
$\bar{X} = 4.52$ $SD = 1.42$ $Min-Max = 2-8$		
ประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ (ปี)		
2	3	2.63
3	2	1.75
4	1	0.88
5	108	94.74
$\bar{X} = 4.88$ $SD = 0.55$ $Min-Max = 2-5$		

ลักษณะทางเศรษฐกิจ**รายได้ในภาคเกษตรกรรม**

ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 29,051.40 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ 3,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 140,060 บาทต่อปี (ตารางที่ 3) โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 58.77) มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมระหว่าง 10,001-30,000 บาทต่อปี รองลงมา ร้อยละ 21.05 มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี ร้อยละ 20.17 มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมมากกว่า 30,000 บาทต่อปี

การที่ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยประมาณ 29,000 บาทต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มีพื้นที่ในการทำเกษตรค่อนข้างน้อยประมาณ 4 ไร่ และมีการทำการเกษตรที่หลากหลายและมีกิจกรรมการเกษตรทั้งปี

รายได้นอกภาคเกษตรกรรม

ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ เกือบสามในสี่ (ร้อยละ 72.18) ที่มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม ในขณะที่มากกว่าหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 27.19) ไม่มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 13,384.34 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ 500 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 120,000 บาทต่อปี โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.78) มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมไม่เกิน 5,000 บาทต่อปี รองลงมา ร้อยละ 30.14 มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมมากกว่า 10,000 บาทต่อปี และร้อยละ 24.10 มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ เกือบสามในสี่ ที่มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากเมื่อสิ้นฤดูกาลผลิตหรืออยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนพืชที่ผลิต ผู้ให้ข้อมูลก็จะไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น การเก็บเกี่ยวผลผลิต การรับจ้างปลูก เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันผู้ให้ข้อมูลบางส่วนก็ประกอบอาชีพรับราชการและพ่อค้า เป็นอาชีพหลักด้วย

รายได้รวม

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้รวมเฉลี่ย 38,796.14 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ 6,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 170,000 บาทต่อปี โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44.74) มีรายได้รวมระหว่าง 10,001-30,000 บาทต่อปี รองลงมา ร้อยละ 25.44 มีรายได้รวมมากกว่า 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 17.54 มีรายได้รวมระหว่าง 30,001-40,000 บาทต่อปี ร้อยละ 8.77 มีรายได้รวมไม่เกิน 10,000 บาทต่อปี และร้อยละ 3.51 มีรายได้รวมระหว่าง 40,001-50,000 บาทต่อปี ซึ่งสอดคล้องกับรายได้ในภาคเกษตรกรรมรวมกับรายได้นอกภาคเกษตรกรรม

แหล่งเงินที่ใช้ในการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 85.96) ใช้เงินทุนของตนเองในการทำเกษตร จะมีเพียงส่วนน้อยที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ คือ ร้อยละ 14.04 ใช้เงินจากการกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. และ กองทุนหมู่บ้าน ในขณะที่ร้อยละ 6.14, 2.63 และ 1.75 ใช้แหล่งเงินทุนจากสหกรณ์การเกษตร จากเพื่อนบ้าน และธนาคารพาณิชย์ ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ได้กู้เงินมาใช้ในการทำเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากในพื้นที่อำเภอแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่จะทำการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน ซึ่งจะปลูกปีละ 6 รุ่น ซึ่งเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตก็นำเงินที่ได้ไปลงทุนในรุ่นต่อไป สำหรับผู้ให้ข้อมูลบางส่วนที่มีการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีภาระหนี้สินมากเมื่อจำหน่าย

ผลผลิตได้ก็จะนำไปชำระหนี้ เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต ทำให้ไม่มีเงินลงทุนต่อไป ทำให้ต้องกู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร

จำนวนแรงงานในครัวเรือน

ผลการศึกษาจำนวนแรงงานในครัวเรือน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.44 คน โดยจำนวนแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน และมากที่สุด 6 คน ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 57.02) ใช้แรงงานในครัวเรือนจำนวน 2 คน รองลงมาร้อยละ 18.42 ใช้แรงงานในครัวเรือนจำนวน 3 คน ร้อยละ 14.03 ใช้แรงงานในครัวเรือนจำนวน มากกว่า 3 คน และร้อยละ 10.53 ใช้แรงงานในครัวเรือนจำนวน 1 คน ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 2 คน ซึ่งมีลักษณะทำกันเป็นครอบครัว โดยพ่อแม่จะเป็นแรงงานหลัก ส่วนสมาชิกในครอบครัวที่เป็นบุตรอยู่ในวัยศึกษาทำให้ไม่สามารถมาช่วยพ่อแม่ได้หรือมีการช่วยเหลือบ้างในวันหยุด ประกอบกับพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มากนัก แต่หากจำนวนแรงงานไม่เพียงพอในบางช่วงเวลาก็จะทำการจ้างแรงงานชั่วคราวหรือมีการลงแขกกันระหว่างสมาชิกโครงการ

ลักษณะการถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดินของผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 97.37) มีลักษณะถือครองที่ดินเป็นของตนเอง และมีเพียงร้อยละ 10.53 มีลักษณะถือครองที่ดินในลักษณะเช่า (ตารางที่ 3)

แสดงให้เห็นว่า การมีที่ดินเป็นของตนเองย่อมทำให้เกษตรกรมีความสนใจที่จะตัดสินใจและมุ่งมั่นที่จะสมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ โดยไม่ต้องพะวงว่าเมื่อดำเนินการปรับเปลี่ยนระบบเกษตรอินทรีย์แล้วจะมีใครมายึดที่ดินคืน สำหรับรายที่มีการเช่าที่ดินนั้นจากการสัมภาษณ์พบว่าเป็นการเช่าที่ดินจากบิดามารดาของตนเองโดยจะเสียค่าใช้จ่ายในรูปของผลผลิต และบิดามารดาพร้อมที่จะให้เป็นมรดกตกทอดเมื่อบิดามารดาเสียชีวิต

จำนวนพื้นที่ถือครอง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 4.61 ไร่ โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนพื้นที่ถือครองน้อยที่สุดคือ 1 ไร่ และมากที่สุดคือ 15 ไร่ โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 61.40) มีจำนวนพื้นที่ถือครองจำนวน 1-4 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 27.20 มีจำนวนพื้นที่ถือครอง ระหว่าง 5-8 ไร่ และร้อยละ 11.40 มีจำนวนพื้นที่ถือครองมากกว่า 8 ไร่ (ตารางที่ 3) แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่ถือครองไม่เกิน 5 ไร่ ทั้งนี้เนื่องมาจากที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินที่บรรพบุรุษแบ่งให้ทำมาหากิน

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน (n= 114)	ร้อยละ
รายได้ในภาคเกษตรกรรม		
10,000 และน้อยกว่า	24	21.05
10,001-20,000	33	28.95
20,001-30,000	34	29.82
มากกว่า 30,000	23	20.17
$\bar{X} = 29,051.40$ $SD = 22,755.86$ $Min-Max = 3,000-140,060$		
รายได้นอกภาคการเกษตร		
ไม่มี	31	27.19
มี	83	72.81
5,000 และน้อยกว่า	38	45.78
5,001-10,000	20	24.10
มากกว่า 10,000	25	30.14
$\bar{X} = 13,384.34$ $SD = 17,154.35$ $Min-Max = 500-120,000$		
รายได้รวม		
10,000 และน้อยกว่า	10	8.77
10,001-20,000	23	20.18
20,001-30,000	28	24.56
30,001-40,000	20	17.54
40,001-50,000	4	3.51
มากกว่า 50,000	29	25.44
$\bar{X} = 38,796.14$ $SD = 29,457.30$ $Min-Max = 6,000-170,000$		
แหล่งเงินทุน		
ของตนเอง	98	85.96
ร.ก.ส. และ กองทุนหมู่บ้าน	16	14.04
สหกรณ์การเกษตร	7	6.14
เพื่อนบ้าน	3	2.63
ธนาคาร	2	1.75

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน (n= 114)	ร้อยละ
จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
1	12	10.53
2	65	57.02
3	21	18.42
4	9	7.89
5 และมากกว่า	7	6.14
$\bar{X} = 2.44$ SD = 1.05 Min-Max = 1-6		
ลักษณะการถือครองที่ดิน		
ของตนเอง	111	97.37
เช่า	12	10.53
จำนวนพื้นที่ถือครองทั้งหมด		
1-2	28	24.56
3-4	42	36.84
5-6	17	14.92
7-8	14	12.28
9 และมากกว่า	13	11.40
$\bar{X} = 4.61$ SD = 2.95 Min-Max = 1-15		

ลักษณะทางสังคม**อาชีพเกษตรกรรมที่ทำ**

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ทำการเกษตรหลายประเภท ซึ่งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95.61 และ 87.72) ประกอบอาชีพทำนาและทำสวน ตามลำดับ รองลงมา ร้อยละ 41.23 และ 42.11 ประกอบอาชีพทำไร่และเลี้ยงสัตว์ มีเพียงร้อยละ 1.75 เท่านั้นที่ประกอบอาชีพเพาะเห็ด (ตารางที่ 4)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลประกอบอาชีพทำนาและทำสวนเป็นอาชีพหลัก ทั้งนี้เนื่องจากในพื้นที่จะประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และมีการแบ่งพื้นที่ไว้ปลูกพืชสวน เมื่อสิ้นสุดฤดูกาลทำนาก็จะทำการปลูกพืชไร่ (ข้าวโพดฝักอ่อน) ต่อเนื่องกันไป

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.84) เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันทางการเกษตร ในขณะที่ร้อยละ 13.16 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย (ตารางที่ 4) โดยผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกือบสองในสาม (ร้อยละ 59.60) เป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 1 กลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 21.21 เป็นสมาชิกจำนวน 2 กลุ่ม ร้อยละ 14.14 เป็นสมาชิก จำนวน 3 กลุ่ม และมีเพียงร้อยละ 5.05 ที่เป็นสมาชิกจำนวน 4 กลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 67.68 และ 59.60) เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และ ธ.ก.ส. รองลงมาร้อยละ 17.17 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 8.08, 5.05 และ 1.01 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มยุวเกษตรกร ตามลำดับ

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และ ธ.ก.ส. ทั้งนี้เนื่องจากสหกรณ์การเกษตร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่เกษตรกรโดยตรง มีสำนักงานกระจายไปทั่วถึงในท้องถิ่นต่าง ๆ และมีเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิกไม่ค้ำยยุ่งยากมากนัก และที่สำคัญคือในการกู้ยืมเงินมาลงทุนสามารถทำได้ง่าย เกษตรกรไม่จำเป็นต้องใช้หลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ ส่วนใหญ่จะใช้กลุ่มในการค้ำประกัน

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นั้นพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.77) เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และร้อยละ 41.23 ที่ไม่เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเลยในปีที่ผ่านมา โดยผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) ของผู้ที่เคยติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ระบุว่าในปีที่ผ่านมาเคยติดต่อกับเกษตรตำบล และ ร้อยละ 4.48 มีการติดต่อกับเกษตรอำเภอ โดยผู้ให้ข้อมูลมีความถี่ในการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ยประมาณ 6 ครั้งต่อปี มีการติดต่อน้อยที่สุด จำนวน 1 ครั้งต่อปี และมากที่สุด 20 ครั้งต่อปี ผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 40.30) มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริม 1-3 ครั้งต่อปี รองลงมา ร้อยละ 32.84 มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริม 4-6 ครั้งต่อปี ร้อยละ 22.39 มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่า 9 ครั้งต่อปี และร้อยละ 4.48 มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริม 7-9 ครั้งต่อปี (ตารางที่ 4)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการมากกว่าครึ่งหนึ่ง เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้เนื่องมาจากในการทำการเกษตรแบบอินทรีย์มีขั้นตอนและวิธีการค่อนข้างยุ่งยากและเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับเกษตรกร ดังนั้นเมื่อเกษตรกรดำเนินการหรือมีปัญหา ก็จะไปติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของโครงการฯ ต้องเข้าไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ฟาร์มอย่างสม่ำเสมอ

การได้รับรู้ข่าวสารทางการเกษตร

ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.58) ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแจ้งให้ทราบ รองลงมาร้อยละ 37.72 ได้รับข่าวสารจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ร้อยละ 16.67 ได้รับข่าวสารจากผู้นำท้องถิ่นแจ้งให้ทราบ ร้อยละ 7.02, 7.02 และ 2.63 ได้รับรู้ข่าวสารจากวิทยุ หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

การที่ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแจ้งให้ทราบนั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากโครงการเกษตรอินทรีย์จะมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

ประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์

ผลการศึกษาในตารางที่ 4 พบว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 11.28 ครั้ง โดยมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์น้อยที่สุด 1 ครั้ง และมากที่สุด 40 ครั้ง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 35.09) มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ 11-15 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 33.33 มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ 1-5 ครั้ง ร้อยละ 19.30 และร้อยละ 12.28 มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ 6-10 ครั้ง และมากกว่า 15 ครั้ง ตามลำดับ

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 11.28 ครั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากในการทำเกษตรอินทรีย์จำเป็นต้องรู้หลักและวิธีการที่ถูกต้อง ทั้งในการการเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา ตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ หากความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนโครงการฯ มีการจัดฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ

ประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ

จากผลการศึกษาในตารางที่ 4 พบว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.70) ไม่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ มีเพียงร้อยละ 19.30 เท่านั้นที่เคยมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ โดยผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ เฉลี่ย 15.91 ครั้ง โดยมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ น้อยที่สุด 5 ครั้ง และมากที่สุด 25 ครั้ง ซึ่งเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 40.91) มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ 15 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 22.81, 18.18, 9.09 และ 9.09 มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ 25, 10, 20 และ 5 ครั้ง ตามลำดับ

แสดงให้เห็นว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ เฉลี่ย 15.91 ครั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลประกอบอาชีพทำนาและทำสวนเป็นอาชีพหลัก ซึ่งในการทำเกษตรอินทรีย์ต้องมีการดำเนินการที่หลากหลายเริ่มจากกระบวนการผลิตจนถึงกระบวนการทางการตลาด จำเป็นต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติม จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลต้องมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ ด้วย

ความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ เกือบสองในสาม (ร้อยละ 62.28) มีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี และร้อยละ 37.72 มีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์บ้างพอสมควร (ตารางที่ 4)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ

ความเหมาะสมของแนวทางเกษตรอินทรีย์กับการแก้ปัญหาในการทำอาชีพ

ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการฯ เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 97.37) ระบุว่าแนวทางเกษตรอินทรีย์มีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาในการทำอาชีพ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 2.63 ที่ระบุว่าไม่มั่นใจว่าแนวทางเกษตรอินทรีย์มีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาในการทำอาชีพ (ตารางที่ 4)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดเห็นด้วยกับแนวทางเกษตรอินทรีย์ว่ามีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาในการทำอาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากระบบเกษตรอินทรีย์เป็นการทำเกษตรกรรมที่ไม่มีการพึ่งพาสารเคมี ประกอบกับปัจจุบันสารเคมีต่างๆ มีราคาแพงขึ้นมาก ทำให้สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมี) และที่สำคัญทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตมากขึ้น

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม

ลักษณะทางสังคม	จำนวน (n= 114)	ร้อยละ
อาชีพเกษตรกรรมที่ทำ*		
ทำนา	109	95.61
ทำสวน	100	87.72
ทำไร่	47	41.23
เลี้ยงสัตว์	48	42.11
เพาะเห็ด	2	1.75
การเป็นสมาชิกกลุ่ม		
ไม่เป็น	15	13.16
เป็น	99	86.84
1	59	59.60
2	21	21.21
3	14	14.14
4	5	5.05
กลุ่มที่เป็นสมาชิก		
กลุ่มเกษตรกร	67	67.68
ธ.ก.ส.	59	59.60
กองทุนหมู่บ้าน	17	17.17
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	8	8.08
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	5	5.05
กลุ่มยุวเกษตรกร	1	1.01
การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร		
ไม่เคย	47	41.23
เคย*	67	58.77
เกษตรตำบล	67	100.00
เกษตรอำเภอ	3	4.48

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน (n= 114)	ร้อยละ
ความถี่ในการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ครั้งต่อปี)		
1-3	27	40.30
4-6	22	32.84
7-9	3	4.48
10 และมากกว่า	15	22.39
$\bar{X} = 5.80$ $SD = 4.13$ $Min-Max = 1-20$		
การได้รับรู้ข่าวสารทางการเกษตร*		
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแจ้งให้ทราบ	93	81.58
การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน	43	37.72
ผู้นำท้องถิ่นแจ้งให้ทราบ	19	16.67
วิทยุ	8	7.02
หนังสือพิมพ์	8	7.02
โทรทัศน์	3	2.63
ประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ (ครั้ง/ในรอบ 5 ปี)		
1-5	38	33.33
6-10	22	19.30
11-15	40	35.09
16 และมากกว่า	14	12.28
$\bar{X} = 11.28$ $SD = 6.96$ $Min-Max = 1-40$		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน (n= 114)	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเกษตรด้านอื่นๆ (ครั้ง/ในรอบ 5 ปี)		
ไม่เคย	92	80.70
เคย	22	19.30
5	2	9.09
10	4	18.18
15	9	40.91
20	2	9.09
25	5	22.73
$\bar{X} = 15.91$	$SD = 6.29$	$Min-Max = 5-25$
ความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์		
พอเข้าใจบ้าง	43	37.72
เข้าใจเป็นอย่างดี	71	62.28
ความเหมาะสมของแนวทางเกษตรอินทรีย์กับ		
การแก้ปัญหาในการทำอาชีพ		
ได้	111	97.37
ไม่มั่นใจ	3	2.63

หมายเหตุ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษาในระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรพบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากทั้งในด้านความรู้ความสามารถ ด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย (ค่าเฉลี่ย 4.19, 3.93 และ 3.81 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ระดับความสำคัญของเกษตรกรต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ
ด้านความรู้ความสามารถ	4.19	0.75	มาก
ด้านการตลาดและผลตอบแทน	3.93	0.81	มาก
ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย	3.81	0.81	มาก
รวม	3.98	0.79	มาก

ด้านการตลาดและผลตอบแทน

จากการศึกษาถึงระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด และผลตอบแทนของเกษตรกร (ตารางที่ 6) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93) ต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านการตลาด และผลตอบแทน โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากเกือบทุกประเด็นคือ 1) รายจ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิตลดลงเนื่องจากสามารถผลิตปัจจัยการผลิตใช้เองได้ (ค่าเฉลี่ย 4.27) 2) ลดต้นทุนในการทำเกษตรได้สูงเนื่องจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรมีราคาแพง (ค่าเฉลี่ย 4.11) 3) การให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนมักจะดำเนินการผ่านกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์มากกว่าเกษตรกรรายเดี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.08) 4) ราคาจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตจากการเกษตรทั่วไป (ค่าเฉลี่ย 3.94) 5) ผลผลิตมีคุณภาพดี สามารถจำหน่ายได้ในราคาสูงกว่าผลผลิตจากการเกษตรทั่วไป (ค่าเฉลี่ย 3.93) 6) มีอำนาจในการต่อรองราคาในการซื้อปัจจัยการผลิตและ

การขายผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.89) 7) สามารถส่งผลผลิตไปจำหน่ายใน ตลาดที่ห่างไกลชุมชนได้ (ค่าเฉลี่ย 3.74) และ 8) ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับปานกลางในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้สามารถกู้ยืมเงินใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนได้ (ค่าเฉลี่ย 3.51)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านการตลาดและผลตอบแทนในระดับมากเกือบทุกประเด็น ยกเว้นในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้สามารถกู้ยืมเงินใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนได้ที่ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำเกษตรระบบอินทรีย์ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ไม่จำเป็นปุ๋ยหรือสารป้องกันและกำจัดโรคและแมลงจะผลิตขึ้นเอง เช่น ปุ๋ยหมัก สารชีวภาพ เป็นต้น ซึ่งทำให้เป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตจากการซื้อปุ๋ยและสารเคมีต่างๆ ซึ่งมีราคาค่อนข้างแพง ในขณะที่เดียวกันการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือโครงการจะช่วยให้เกษตรกรได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการได้รับการฝึกอบรม การได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เป็นต้น สำหรับในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้สามารถกู้ยืมเงินใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนได้ ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญน้อยกว่าประเด็นอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ก่อนมีปัญหาในเรื่องเงินลงทุน ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองในการทำการเกษตร

ตารางที่ 6 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับความสำคัญของการตรวจตรการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาดและผลตอบแทน

ด้านการตลาดและผลตอบแทน	ความสำคัญ				ค่าเฉลี่ย		ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความสำคัญ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
รายจ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิตเนื่องจากสามารถผลิตปัจจัยการผลิตได้	43 (37.72)	59 (51.75)	12 (10.53)	-	-	4.27	0.64	มาก
ลดต้นทุนในการทำเกษตรได้สูงเนื่องจากปุ๋ยเคมีและสารเคมี	48 (42.10)	42 (36.84)	12 (10.53)	12 (10.53)	-	4.11	0.97	มาก
ทางการเกษตรมีราคาแพง	31 (27.20)	63 (55.26)	18 (15.79)	2 (1.75)	-	4.08	0.71	มาก
การให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน								
มักจะดำเนินการผ่านกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์มากกว่า								
เกษตรกรรายเดียว								
ราคาจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตจาก	34 (29.82)	41 (35.96)	37 (32.46)	2 (1.76)	-	3.94	0.83	มาก
การเกษตรทั่วไป								
ผลผลิตมีคุณภาพดีสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูงกว่า	23 (20.18)	62 (54.39)	27 (23.68)	2 (1.75)	-	3.93	0.71	มาก
ผลผลิตจากการเกษตรทั่วไป								
มีอำนาจในการต่อรองราคาในการซื้อปัจจัยการผลิตและการ	25 (21.93)	51 (44.74)	38 (33.33)	-	-	3.89	0.74	มาก
ขายผลผลิต								

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ด้านการตลาดและผลตอบแทน	ความสำคัญ				ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
สามารถส่งผลผลิตไปจำหน่ายใน ตลาดที่ห่างไกลชุมชนได้	28 (24.56)	42 (36.84)	30 (26.32)	14 (12.28)	-	มาก
การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้สามารถกู้ยืมเงินใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนได้	14 (12.28)	46 (40.35)	40 (35.09)	12 (10.53)	2 (1.75)	ปานกลาง
รวม					3.93	มาก

หมายเหตุ การแปลผลระดับความสำคัญ

มาก ค่าเฉลี่ย 3.68-5.00 ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.34-3.67

น้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-2.33

ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย

จากการศึกษาถึงระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของเกษตรกร (ตารางที่ 7) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81) โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากในประเด็น 1) การใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสมุนไพร เพื่อป้องกันกำจัดโรคแมลง จะทำให้ปลอดภัยต่อสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.68) 2) ต้องการผลิตอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อสุขภาพของตนเองและครอบครัว และผู้บริโภค (ค่าเฉลี่ย 4.68) 3) ต้องการรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมและต้องการพัฒนาไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 4.56) 4) การทำเกษตรอินทรีย์จะทำให้ตนเองและครอบครัว มีสุขภาพการและสุขภาพจิตที่ดี (ค่าเฉลี่ย 4.54) 5) เชื่อว่าความสำเร็จของเกษตรอินทรีย์ที่ปรากฏและเผยแพร่ข้อมูลสู่สังคมจากสื่อต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเป็นการเกษตรที่อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.49) 6) เป็นระบบการผลิตที่หลากหลายส่งเสริมให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.44) 7) การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดจากพืชสมุนไพรเป็นปัจจัยการผลิตจะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 4.43) 8) การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้เกิดความสุขจากการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยและเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่สมาชิก (ค่าเฉลี่ย 4.42) 9) สภาพแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ภายในพื้นที่การเกษตรเพิ่มสูงขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.39) 10) ต้องการทำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์ และวัสดุที่เหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.35) 11) ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้พึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตได้มาก เมื่อเทียบกับระบบเกษตรกรรมเคมี (ค่าเฉลี่ย 4.33) 12) ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้สามารถใช้แรงงานตนเอง และแรงงานภายในครอบครัวได้มากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.07) และ 13) ต้องการฟื้นฟูและรักษาสุขภาพของตนเองซึ่งได้รับผลกระทบ จากการใช้สารเคมีทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.83)

เกษตรกรให้ความสำคัญในระดับปานกลางในประเด็น 1) สภาพแวดล้อม เช่น ดิน ฟ้าอากาศ แม่น้ำ ลำคลอง เกิดการปนเปื้อนด้วยสารพิษสารเคมี (ค่าเฉลี่ย 2.54) 2) ผลจากการใช้ยาปราบวัชพืช เกิดการชะล้าง และสูญเสียหน้าดิน (ค่าเฉลี่ย 2.38) และ 3) การใช้สารเคมีทางการเกษตรทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันต่อสารเคมีทางการเกษตรของโรคแมลงศัตรูพืช ทำให้โรคแมลงศัตรูพืชระบาดมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 2.34) ในขณะที่เดียวกันยังมีเกษตรกรที่ให้ความสำคัญในระดับน้อยในประเด็น 1) ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ดินแข็งดินมีความเป็นกรด ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากการใช้

ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 2.14) และ 2) อาหารตามธรรมชาติ เช่น ปลา กบ เขียด และความหลากหลายทาง ชีวภาพ ในสิ่งแวดล้อมลดลง (ค่าเฉลี่ย 1.88)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยในระดับมากในประเด็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำระบบเกษตรอินทรีย์เป็นระบบเกษตรที่ปลอดจากการใช้สารเคมี ทำให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยมาก และทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างหมู่สมาชิกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพได้ดีกว่า ซึ่งการทำเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์จะช่วยลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากใช้สารเคมีต่าง ๆ ทั้งในตนเอง ครอบครัวและผู้บริโภค และระบบเกษตรอินทรีย์มีความสอดคล้องเหมาะสมกับอาชีพเดิม เพียงมีการปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สำหรับประเด็นความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ดินแข็ง ดินมีความเป็นกรด ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร และอาหารตามธรรมชาติ เช่น ปลา กบ เขียด และความหลากหลายทาง ชีวภาพ ในสิ่งแวดล้อมลดลง ในขณะเดียวกันยังมิให้ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับน้อยถึง 2 ประเด็นคือ 1) ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง และ 2) ดินแข็งดินมีความเป็นกรด ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร และอาหารตามธรรมชาติ เช่น ปลา กบ เขียด และความหลากหลายทาง ชีวภาพ ในสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำระบบเกษตรอินทรีย์ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประเด็นดังกล่าว แต่กลับส่งผลให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น และสิ่งมีชีวิตในดิน และอาหารตามธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 7 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับความสำคัญของการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย

ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย	ความสำคัญ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน		ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย		มาตรฐาน	ความสำคัญ	
การใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสมุนไพร เพื่อป้องกันกำจัด โรคแมลง จะทำให้ปลอดภัยต่อสุขภาพ	80 (70.18)	32 (28.07)	2 (1.75)	-	4.68	0.50	มาก	
ต้องการผลิตอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อสุขภาพของตนเอง และครอบครัว และผู้บริโภค	78 (68.42)	36 (31.58)	-	-	4.68	0.47	มาก	
ต้องการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและต้องการพัฒนาไปสู่ทิศทาง การพัฒนาที่ยั่งยืน	71 (62.28)	36 (31.58)	7 (6.14)	-	4.56	0.61	มาก	
การทำเกษตรอินทรีย์จะทำให้ตนเองและครอบครัว มีสุขภาพการ และสุขภาพจิตที่ดี	66 (57.89)	44 (38.60)	4 (3.51)	-	4.54	0.57	มาก	
เชื่อว่าความสำเร็จของเกษตรอินทรีย์ที่ปรากฏและเผยแพร่ข้อมูลสู่ สังคมจากสื่อต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเป็นการเกษตรที่อนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	58 (50.88)	54 (47.37)	2 (1.75)	-	4.49	0.54	มาก	
เป็นระบบการผลิตที่หลากหลายส่งเสริมให้เกิดความสมดุลใน ธรรมชาติ	55 (48.25)	54 (47.37)	5 (4.39)	-	4.44	0.58	มาก	
การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดจากพืชสมุนไพร เป็น ปัจจัยการผลิตจะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน	52 (45.62)	59 (51.75)	3 (2.63)	-	4.43	0.55	มาก	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย	ความสำคัญ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความสำคัญ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้เกิดความสุขจากการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยและเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่บ้าน	57 (50.00)	48 (42.11)	9 (7.89)	-	-	4.42 0.64	มาก
สภาพแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ภายในพื้นที่การเกษตรเพิ่มสูงขึ้น	60 (52.63)	45 (39.47)	3 (2.63)	6 (5.26)	-	4.39 0.78	มาก
ต้องการทำวิทยากรที่มีในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์ และวัสดุที่เหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน	51 (44.74)	52 (45.61)	11 (9.65)	-	-	4.35 0.65	มาก
ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้พึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตได้มากเมื่อเทียบกับระบบเกษตรกรรมเคมี	50 (43.86)	52 (45.61)	12 (10.53)	-	-	4.33 0.66	มาก
ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้สามารถให้แรงงานตนเอง และแรงงานภายในครอบครัวได้มากขึ้น	36 (31.58)	50 (43.86)	28 (24.56)	-	-	4.07 0.75	มาก
ต้องการฟื้นฟูและรักษาสุขภาพของตนเองซึ่งได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร	38 (33.33)	49 (42.98)	12 (10.53)	-	15 (13.16)	3.83 1.27	มาก
สภาพแวดล้อม เช่น ดิน อากาศ แม่น้ำ ลำคลอง เกิดการปนเปื้อนด้วยสารพิษสารเคมี	31 (27.19)	-	-	52 (45.62)	31 (27.19)	2.54 1.56	ปานกลาง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย	ความสำคัญ				ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความสำคัญ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อยที่สุด		
ผลจากการใช้ยาปราบวัชพืช เกิดการชะล้าง และสูญเสียหน้าดิน	9 (7.89)	9 (7.89)	25 (21.94)	44 (38.60)	27 (23.68)	ปานกลาง
การใช้สารเคมีทางการเกษตรทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันต่อ	10 (8.77)	11 (9.65)	10 (8.77)	60 (52.63)	23 (20.18)	ปานกลาง
สารเคมีทางการเกษตรของโรคแมลงศัตรูพืช ทำให้โรคแมลง ศัตรูพืชระบาดมากขึ้น	5 (4.38)	11 (9.65)	15 (13.16)	47 (41.23)	36 (31.58)	น้อย
ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ดินแข็งดินมีความเป็นกรดซึ่ง เป็นสาเหตุจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร	2 (1.75)	12 (10.53)	6 (5.26)	44 (38.60)	50 (43.86)	น้อย
อาหารตามธรรมชาติ เช่น ปลา กบ เขียด และความหลากหลายทาง ชีวภาพ ในสิ่งแวดล้อมลดลง						
รวม					3.81	มาก

หมายเหตุ การแปลผลระดับความสำคัญ มาก ค่าเฉลี่ย 3.68-5.00 ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.34-3.67

น้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-2.33

ด้านความรู้ความสามารถ

จากการศึกษาถึงระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านความรู้ความสามารถของเกษตรกร (ตารางที่ 8) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านความรู้ความสามารถ โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.19) โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากในทุกประเด็น คือ 1) การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่สมาชิก (ค่าเฉลี่ย 4.47) 2) จะทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยกันภายในหมู่สมาชิก จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง และยั่งยืนในการประกอบอาชีพ (ค่าเฉลี่ย 4.45) 3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมาแนะนำความรู้ให้อย่างทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 4.25) 4) เกษตรกรสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้กับการทำเกษตรได้ (ค่าเฉลี่ย 4.25) 5) ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นต่อโครงการจะสามารถขยายตลาดได้ทั้งภายในและต่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย 4.25) 6) เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.21) 7) มีความสามารถในการต่อรองราคาในการขายผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.84) และ 8) จะได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือและการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน (ค่าเฉลี่ย 3.83)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านความรู้ความสามารถ ในระดับมากทุกประเด็น ทั้งนี้เนื่องมาจากเมื่อเกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิก โครงการก็จะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่สมาชิก ทำให้มีการช่วยเหลือการทั้งในเรื่องของการช่วยกันผลิตปุ๋ยชีวภาพ หรือสารชีวภาพ ตลอดจนได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในการให้การฝึกอบรมความรู้ต่างๆ และเข้าไปตรวจเยี่ยมสวนในลักษณะเป็นพี่เลี้ยง ช่วยแก้ไขปัญหาดังๆ ที่สมาชิกมีปัญหา เมื่อพิจารณาถึงค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญแล้วพบว่าประเด็นมีความสามารถในการต่อรองราคาในการขายผลผลิต และจะได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือและการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับที่น้อยกว่าประเด็นอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากโครงการระบบเกษตรอินทรีย์เริ่มได้ไม่นานและจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการยังไม่มากนักจึงทำให้อำนาจต่อรองในเรื่องราคามีค่อนข้างน้อย ตลอดจนเป้าหมายของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ต้องการที่จะเน้นในเรื่องของความปลอดภัยในการประกอบอาชีพและการลดค่าใช้จ่ายในการใช้ปัจจัยการผลิตมากกว่าในเรื่องของราคาผลผลิต ซึ่งจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า การที่ทำระบบเกษตรอินทรีย์ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าแม้จะจำหน่ายผลผลิตได้ราคาสูงกว่าปกติไม่มากนักแต่ก็สามารถอยู่ได้เนื่องจากสามารถลดต้นทุนการผลิตลงไปได้มาก

ตารางที่ 8 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับความสำคัญของการต่อต้านการทุจริตต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านความรู้ความสามารถ

ด้านความรู้ความสามารถ	ความสำคัญ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความสำคัญ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
การเข้าร่วมกิจกรรมกับ โครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้มี	62	44	8	-	-	0.63	มาก
การแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่	(54.39)	(38.60)	(7.01)				
สมาชิก							
จะทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยกันภายใน	56	53	5	-	-	0.58	มาก
หมู่สมาชิก จะก่อให้เกิดความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน	(49.12)	(46.49)	(4.39)				
ในการประกอบอาชีพ							
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมานำความรู้ให้อย่างทั่วถึง	52	38	24	-	-	0.78	มาก
	(45.62)	(33.33)	(21.05)				
เกษตรกรสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้กับการทำ	41	60	13	-	-	0.65	มาก
เกษตรได้	(35.96)	(52.64)	(11.40)				
ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นต่อโครงการสามารถขยายตลาด	55	39	15	3	2	0.91	มาก
ได้ทั้งภายในและต่างประเทศ	(48.25)	(34.21)	(13.16)	(2.63)	(1.75)		
เกษตรกรมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตร	50	42	20	-	2	0.86	มาก
	(43.86)	(36.84)	(17.54)		(1.76)		

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ด้านความรู้ความสามารถ	ความสำคัญ				ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความสำคัญ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
มีความสามารถในการต่อรองราคาในการขายผลผลิต	9 (7.89)	83 (72.81)	17 (14.91)	5 (4.39)	-	3.84	มาก
จะได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือและการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน	29 (25.44)	47 (41.22)	33 (28.95)	-	5 (4.39)	3.83	มาก
หมายเหตุ การแปลผลระดับความสำคัญ	มาก	ค่าเฉลี่ย 3.68-5.00	ปานกลาง	ค่าเฉลี่ย 2.34-3.67		4.19	มาก
	น้อย	ค่าเฉลี่ย 1.00-2.33				0.75	

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์โดยรวมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.66) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยทั้งใน ด้านสมาชิกโครงการ ด้านการส่งเสริมการเกษตร และด้านโครงการ (ค่าเฉลี่ย 1.96, 1.59 และ 1.44 ตามลำดับ) (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ระดับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับปัญหาและ อุปสรรค
ด้านสมาชิกโครงการ	1.96	0.95	น้อย
ด้านการส่งเสริมการเกษตร	1.59	0.66	น้อย
ด้านโครงการ	1.44	0.58	น้อย
รวม	1.66	0.73	น้อย

ด้านสมาชิกโครงการ

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสมาชิกโครงการ (ตารางที่ 10) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสมาชิกโครงการโดยรวมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.96) โดยผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลางในประเด็น การฟื้นฟูสภาพดิน ให้อุดมสมบูรณ์ต้องใช้ระยะเวลานาน (ค่าเฉลี่ย 2.54) และมีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยในประเด็น 1) ขาดความรู้และเทคนิคการผลิตเกษตรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 2.18) 2) มีพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ติดกับแปลงเกษตรเคมี (ค่าเฉลี่ย 1.82) 3) ต้องใช้เงินทุนสูงในการปรับปรุงบำรุงดิน (ค่าเฉลี่ย 1.69) และ 4) การทำเกษตรอินทรีย์ได้ผลผลิตน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.60)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ด้านสมาชิกโครงการในระดับปานกลางในประเด็น การฟื้นฟูสภาพดิน ให้อุดมสมบูรณ์ต้องใช้ระยะเวลานาน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพดินที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีมานานๆ ทำให้ดินเสื่อมสภาพ ดังนั้นในการที่จะฟื้นฟูสภาพดินให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมก็ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน

ด้านการส่งเสริมการเกษตร

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านการส่งเสริมการเกษตร (ตารางที่ 11) นั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านการส่งเสริมการเกษตร โดยรวมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.59) โดยผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยทุกประเด็น คือ 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขาดความรู้และประสบการณ์ด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 1.76) 2) จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 1.59) 3) การฝึกอบรมเน้นวิชาการมากกว่าการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 1.58) 4) ขาดสาร ข้อมูลและงานวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์มีน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.53) และ 5) ไม่มีการจัดทำแปลงสาธิตต้นแบบเกษตรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 1.50)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ด้านการส่งเสริมการเกษตรในระดับน้อยทุกประเด็นทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการส่งเสริม ตลอดจนมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกรทราบอย่างต่อเนื่อง

ด้านโครงการ

จากการศึกษาถึงระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านโครงการ (ตารางที่ 10) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านโครงการ โดยรวมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.44) โดยผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยทุกประเด็นคือ 1) การบริการจัดซื้อปัจจัยการผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 1.81) 2) ไม่มีการกำหนดและประกันราคาผลผลิตของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 1.56) 3) โครงการมีเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืมน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.48) 4) คณะกรรมการโครงการไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสมาชิกได้ (ค่าเฉลี่ย 1.38) 5) ไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการโครงการได้ (ค่าเฉลี่ย 1.25) และ 6) คณะกรรมการไม่รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 1.18)

แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ด้านโครงการในระดับน้อยทุกประเด็น แต่เป็นที่น่าสนใจที่ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริการจัดซื้อปัจจัยการผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิกมากกว่าเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันจำนวนสมาชิกของโครงการเพิ่มมากขึ้นทำให้การจัดสรรปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก

ตารางที่ 10 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ด้านสมาชิกโครงการ

ปัญหาและอุปสรรคด้านสมาชิกโครงการ	ปัญหาและอุปสรรค					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การฟื้นฟูสภาพดิน ให้อุดมสมบูรณ์ต้องใช้เวลานาน	12 (10.52)	12 (10.53)	29 (25.44)	33 (28.95)	28 (24.56)	2.54	1.26	ปานกลาง
ขาดความรู้และเทคนิคการผลิตเกษตรอินทรีย์	3 (2.63)	22 (19.30)	3 (2.63)	50 (43.86)	36 (31.58)	2.18	1.15	น้อย
มีพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ติดกับแปลงเกษตรเคมี	-	4 (3.52)	20 (17.54)	41 (35.96)	49 (42.98)	1.82	0.85	น้อย
ต้องใช้เงินทุนสูงในการปรับปรุงบำรุงดิน	-		20 (17.54)	39 (34.21)	55 (48.25)	1.69	0.75	น้อย
การทำเกษตรอินทรีย์ ได้ผลผลิตน้อย	-	3 (2.63)	9 (7.89)	41 (35.96)	61 (53.52)	1.60	0.75	น้อย
						1.96	0.95	น้อย

ตารางที่ 11 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ด้านการส่งเสริมการเกษตร

ปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการเกษตร	ปัญหาและอุปสรรค					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขาดความรู้และประสบการณ์	-	3	8	62	41	1.76	0.70	น้อย
ด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์		(2.63)	(7.02)	(54.39)	(35.96)			
จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่เพียงพอ	-	-	12	43	59	1.59	0.68	น้อย
การฝึกอบรมเน้นวิชาการมากกว่าการปฏิบัติ	-	-	18	30	66	1.58	0.75	น้อย
ข่าวสาร ข้อมูลและงานวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์มีน้อย	-	-	6	48	60	1.53	0.60	น้อย
ไม่มีการจัดทำแปลงสาธิตต้นแบบเกษตรอินทรีย์	-	-	5	47	62	1.50	0.58	น้อย
			(4.39)	(41.22)	(54.39)			
						1.59	0.66	น้อย

หมายเหตุ การแปลผลระดับปัญหา มาก ค่าเฉลี่ย 3.68-5.00 ปัญหาปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.34-3.67

ปัญหาน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-2.33

ตารางที่ 12 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ระดับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ต้น โครงการ

ปัญหาและอุปสรรคด้าน โครงการ	ปัญหาและอุปสรรค					ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับปัญหา
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
การบริการจัดซื้อปัจจัยการผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก	-	4 (3.52)	18 (15.79)	44 (38.60)	48 (42.11)	1.81 0.83	น้อย
ไม่มีการกำหนดและประกันราคาผลผลิตของสมาชิก	-	-	6 (5.26)	52 (45.62)	56 (49.12)	1.56 0.60	น้อย
โครงการมีเงินทุนให้สมาชิกใช้น้อย	-	-	11 (9.65)	33 (28.95)	70 (61.4)	1.48 0.67	น้อย
คณะกรรมการโครงการไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสมาชิกได้	-	-	2 (1.75)	39 (34.21)	73 (64.04)	1.38 0.52	น้อย
ไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการโครงการได้	-	-	2 (1.75)	25 (21.93)	87 (76.32)	1.25 0.48	น้อย
คณะกรรมการไม่รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก	-	-	-	20 (17.54)	94 (82.46)	1.18 0.38	น้อย
						1.44 0.58	น้อย

หมายเหตุ การแปลผลระดับปัญหา ปัญหาปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.34-3.67

ปัญหามาก ค่าเฉลี่ย 3.68-5.00

ปัญหาน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-2.33

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

การแบ่งกลุ่มระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ได้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย โดยยึดหลักคือค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ทั้ง 3 ด้านเป็นเกณฑ์ คือ มาก หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98 และ น้อย หมายถึงค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งเพศออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เพศชายและเพศหญิง ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า เพศของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p > 0.05$) ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ($\chi^2 = 7.318^*$, $p = 0.007$) แต่เพศของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p > 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 13)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า เพศของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$)

จึงกล่าวได้ว่า เพศของผู้ให้ข้อมูลมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย โดยผู้ให้ข้อมูลเพศชายให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยมากกว่าผู้ให้ข้อมูลเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องมาจากเพศชายมีการดำเนินการกิจกรรมการเกษตรด้วยตนเองมานาน และเห็นผลกระทบของการทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีต่างๆ ที่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของตนเอง จึงให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มากกว่าเพศหญิงซึ่งเข้าไปทำการเกษตรในลักษณะที่คอยช่วยเหลือสามีหรือดำเนินการเกษตรต่อจากสามีเนื่องจากสามีเสียชีวิต

อายุ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งอายุออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มอายุไม่เกิน 46 ปี และกลุ่มอายุมากกว่า 46 ปี โดยยึดหลักคือค่าอายุเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลเป็นเกณฑ์ (อายุเฉลี่ย 45.98 ปี) ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า อายุของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการตลาดและผลตอบแทน ($\chi^2 = 10.909^*$, $p = 0.001$) ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ($\chi^2 = 5.588^*$, $p = 0.018$) และด้านความรู้ความสามารถ ($\chi^2 = 8.609^*$, $p = 0.003$) (ตารางที่ 14)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า อายุของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$)

จึงกล่าวได้ว่า อายุของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์เมื่อรวมทุกด้านเข้าด้วยกัน แต่มีความสัมพันธ์กับด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ความสามารถ โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านความรู้ความสามารถ มากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุน้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากมีประสบการณ์ในการทำเกษตรมานานและเล็งเห็นว่ารูปแบบการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ทำมาตั้งแต่อดีตไม่ประสบความสำเร็จได้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า และเมื่อมีโครงการเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ในการประกอบอาชีพเกษตรจึงทำให้สนใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุน้อย สำหรับในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุน้อยให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากคนรุ่นใหม่ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีจากสื่อต่างๆ และเล็งเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมากยิ่งขึ้นจึงให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยมากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมาก

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

อายุ	ความสัมพันธ์การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์											
	ด้านการตลาดและ		ด้านสิ่งแวดล้อมและ				ด้านความรู้ความสามารถ				รวม	
	ผลตอบแทน		สุขภาพอนามัย									
มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	
ไม่เกิน 46 ปี	26	35	61	21	40	61	35	26	61	33	28	61
	(22.81)	(30.70)	(53.51)	(18.42)	(35.09)	(53.51)	(30.70)	(22.81)	(53.51)	(28.95)	(24.56)	(53.51)
	40	13	53	8	45	53	43	10	53	35	18	53
มากกว่า 46 ปี	(35.09)	(11.40)	(46.49)	(7.02)	(39.47)	(46.49)	(37.72)	(8.77)	(46.49)	(30.70)	(15.79)	(46.49)
รวม	66	48	114	29	85	114	78	36	114	68	46	114
	(57.89)	(42.11)	(100.00)	(25.44)	(74.56)	(100.00)	(68.42)	(31.58)	(100.00)	(59.65)	(40.35)	(100.00)
	$\chi^2 = 12.553^*$		$\chi^2 = 5.588^*$		$\chi^2 = 7.408^*$		$\chi^2 = 1.680$		$\chi^2 = 1.680$			
df = 1		df = 1		df = 1		df = 1		df = 1				
P = 0.000		P = 0.018		P = 0.006		P = 0.195						

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ
 มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98
 น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ระดับการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า และกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p>0.05$) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 15)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าผู้ให้ข้อมูลมีการศึกษาในระดับใดก็ไม่มีการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

สถานภาพสมรส

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งสถานภาพสมรส ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีสถานภาพโสดและหม้าย และกลุ่มที่มีสถานภาพสมรส ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพสมรส ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p<0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ($\chi^2 = 4.145^*$, $p = 0.042$) แต่สถานภาพสมรส ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p>0.05$) ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 16)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า สถานภาพสมรสของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

จึงกล่าวได้ว่า สถานภาพสมรสของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านการตลาดและผลตอบแทน โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพสมรสแล้วให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านการตลาดและผลตอบแทนมากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพโสด/หม้าย ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพสมรสแล้วจำเป็นต้องความรับผิดชอบในการหารายได้เพื่อมาเลี้ยงครอบครัวจึงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมที่ทำในเรื่องของผลตอบแทนมากกว่าผู้ที่ยังไม่ได้แต่งงาน

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ระดับการศึกษา	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ		ด้านสิ่งแวดล้อมและ				ด้านความรู้ความสามารถ			
	ผลตอบแทน		สุขภาพอนามัย							
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	51 (44.74)	41 (35.96)	92 (80.70)	24 (21.05)	68 (59.65)	92 (80.70)	61 (53.51)	31 (27.19)	92 (80.70)	39 (34.21) (80.70)
สูงกว่าประถมศึกษา	15 (13.16)	7 (6.14)	22 (19.30)	5 (4.39)	17 (14.91)	22 (19.30)	17 (14.91)	5 (4.39)	22 (19.30)	7 (6.14) (19.30)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	46 (40.35) (100.00)
	$\chi^2 = 1.183$			$\chi^2 = 0.106$			$\chi^2 = 0.989$			$\chi^2 = 0.825$
	df = 1			df = 1			df = 1			df = 1
	P = 0.277			P = 0.745			P = 0.320			P = 0.364

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ

มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98

น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรส กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

สถานภาพสมรส	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ		ด้านสิ่งแวดล้อมและ				ด้านความรู้ความสามารถ			
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
โสด/หม้าย	7 (6.14)	12 (10.53)	19 (16.67)	8 (7.02)	11 (9.65)	19 (16.67)	14 (12.28)	5 (4.39)	19 (16.67)	7 (6.14)
สมรส	59 (51.75)	36 (31.58)	95 (83.33)	21 (18.42)	74 (64.91)	95 (83.33)	64 (56.14)	31 (27.19)	95 (83.33)	39 (34.21)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	46 (40.35)
$\chi^2 = 4.145^*$ df = 1 P = 0.042			$\chi^2 = 3.339$ df = 1 P = 0.068			$\chi^2 = 0.292$ df = 1 P = 0.589			$\chi^2 = 0.117$ df = 1 P = 0.733	

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ
 มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98
 น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งจำนวนสมาชิกในครอบครัวออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 1-4 คน และกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวจำนวนมากกว่า 4 คน ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p > 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 17)

ในขณะที่เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้านกลับพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) ($\chi^2 = 5.021^*$, $p = 0.025$)

จึงกล่าวได้ว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในภาพรวมโดยผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุภาพ ยาวิชัย (2534: 93) ที่พบว่าเกษตรกรที่มีครอบครัวขนาดเล็กจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์การเกษตรมากกว่าเกษตรกรที่มีครอบครัวขนาดใหญ่

ประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ไม่เกิน 4 ปี และกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ 5 ปี ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) ในด้านความรู้ความสามารถ ($\chi^2 = 7.851^*$, $p = 0.005$) แต่ประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และ (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครอบครัว กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

จำนวนสมาชิกใน ครัวเรือน	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ ผลตอบแทน		ด้านสิ่งแวดล้อมและ สุขภาพอนามัย				ด้านความรู้ความสามารถ			
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
1-4 คน	39 (34.21)	25 (21.93)	64 (56.14)	16 (14.04)	48 (42.11)	64 (56.14)	48 (42.11)	16 (14.04)	64 (56.14)	64 (56.14)
มากกว่า 4 คน	27 (23.68)	23 (20.18)	50 (43.86)	13 (11.40)	37 (32.46)	50 (43.86)	30 (26.32)	20 (17.54)	50 (43.86)	50 (43.86)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	114 (100.00)
$\chi^2 = 0.554$		$\chi^2 = 0.015$		$\chi^2 = 2.923$		$\chi^2 = 5.021^*$				
df = 1		df = 1		df = 1		df = 1				
P = 0.457		P = 0.903		P = 0.087		P = 0.025				

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ
มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98
น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการด้านการเกษตรอินทรีย์กับระดับความตั้งใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ประสบการณ์ในการทำ การเกษตรอินทรีย์	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ ผลตอบแทน		ด้านสิ่งแวดล้อมและ สุขภาพอนามัย				ด้านความรู้ความสามารถ			
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
ไม่เกิน 4 ปี	2	4	6	-	6	6	1	5	6	6
	(1.75)	(3.51)	(5.26)		(5.26)	(5.26)	(0.88)	(4.39)	(5.26)	(5.26)
	64	44	108	29	79	108	77	31	108	108
5 ปี										
	(56.14)	(38.60)	(94.74)	(25.44)	(69.30)	(94.74)	(67.54)	(27.19)	(94.74)	(94.74)
	66	48	114	29	85	114	78	36	114	114
รวม										
	(57.89)	(42.11)	(100.00)	(25.44)	(74.56)	(100.00)	(68.42)	(31.58)	(100.00)	(100.00)
	$\chi^2 = 1.567$			$\chi^2 = 2.161$			$\chi^2 = 7.851^*$		$\chi^2 = 9.362^*$	
	df = 1			df = 1			df = 1		df = 1	
	P = 0.221			P = 0.142			P = 0.005		P = 0.002	

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98

น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ในขณะที่เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้านกลับพบว่า ประสพการณ์ในการทำ การเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) ($\chi^2 = 9.362^*$, $p = 0.002$)

จึงกล่าวได้ว่า ประสพการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านความรู้ความสามารถ และในภาพรวมแต่ไม่สามารถพิจารณาได้เนื่องจากมีค่าความถี่ต่ำกว่า 5 มากกว่าร้อยละ 25.00

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

รายได้ของครัวเรือน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งรายได้ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 38,000 บาท และกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 38,000 บาท ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า รายได้ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) คือในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ($\chi^2 = 5.301^*$, $p = 0.021$) และด้านความรู้ความสามารถ ($\chi^2 = 5.097^*$, $p = 0.024$) แต่รายได้ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p > 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน (ตารางที่ 19)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า รายได้ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p > 0.05$) ($\chi^2 = 1.213$, $p = 0.005$)

จึงกล่าวได้ว่า รายได้ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ความสามารถ โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้มากให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในระดับมาก ส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศิริวรรณ วงษ์สมบัติ (2533: 62) พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ย่อมมีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ในทางชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับนับถือและได้รับการยกย่องในสังคม

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

รายได้	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ		ด้านสิ่งแวดล้อมและ				ด้านความรู้ความสามารถ			
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
ไม่เกิน 30,000 บาท	43 (37.72)	32 (28.07)	75 (65.79)	14 (12.28)	61 (53.51)	75 (65.79)	46 (40.35)	29 (25.44)	75 (65.79)	33 (28.95)
มากกว่า 30,000 บาท	23 (20.18)	16 (14.04)	39 (34.21)	15 (13.16)	24 (21.05)	39 (34.21)	32 (28.07)	7 (6.14)	39 (34.21)	13 (11.40)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	46 (40.35)
	$\chi^2 = 0.028$ df = 1 P = 0.866			$\chi^2 = 5.301^*$ df = 1 P = 0.021			$\chi^2 = 5.097^*$ df = 1 P = 0.024		$\chi^2 = 1.213$ df = 1 P = 0.271	

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ

มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98

น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ใช้แหล่งเงินทุนที่เป็นของตนเองทั้งหมด และกลุ่มที่ใช้แหล่งเงินทุนที่เป็นของตนเองบางส่วนและกู้จากแหล่งอื่นๆ ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ($\chi^2 = 4.048^*$, $p = 0.044$) และด้านความรู้ความสามารถ ($\chi^2 = 6.577^*$, $p = 0.010$) แต่แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p > 0.05$) ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย (ตารางที่ 20)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) ($\chi^2 = 8.820^*$, $p = 0.003$)

จึงกล่าวได้ว่า แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านความรู้ความสามารถ และในภาพรวม โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีแหล่งเงินทุนของตนเองบางส่วนและกู้เงินจากแหล่งอื่นๆ ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านความรู้ความสามารถ และในภาพรวม มากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีแหล่งเงินทุนของตนเองทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลที่ใช้แหล่งเงินทุนของตนเองบางส่วนและกู้เงินจากแหล่งอื่นๆ นั้น เมื่อกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพก็จะมีความกระตือรือร้นในการในการหารายได้มาชำระหนี้มากกว่าเกษตรกรที่มีทุนสำรองเป็นของตัวเอง

ตารางที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งเงินทุนที่ใช้^๑ใช้ในการเกษตรกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

แหล่งเงินทุนที่ใช้ใน การเกษตร	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ			ด้านสิ่งแวดล้อมและ			ด้านความรู้ความสามารถ			รวม
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	น้อย
ของตนเองทั้งหมด	39	37	76	16	60	76	46	30	76	38
	(34.21)	(32.46)	(66.67)	(14.04)	(52.63)	(66.67)	(40.35)	(26.32)	(66.67)	(33.33)
ของตนเองบางส่วนและ ู้จากแหล่งอื่นๆ	27	11	38	13	25	38	32	6	38	8
	(23.68)	(9.65)	(33.33)	(11.40)	(21.93)	(33.33)	(28.07)	(5.26)	(33.33)	(7.02)
รวม	66	48	114	29	85	114	78	36	114	46
	(57.89)	(42.11)	(100.00)	(25.44)	(74.56)	(100.00)	(68.42)	(31.58)	(100.00)	(40.35)
	$\chi^2 = 4.048^*$			$\chi^2 = 2.312$			$\chi^2 = 6.577^*$			$\chi^2 = 8.820^*$
	df = 1			df = 1			df = 1			df = 1
	P = 0.044			P = 0.128			P = 0.010			P = 0.003

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ

มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98

น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

แรงงานในครัวเรือน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งแรงงานในครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือน 1-2 คน และกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 2 คน ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า แรงงานในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p < 0.05$) ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ($\chi^2 = 12.146^*$, $p = 0.000$) แต่แรงงานในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 21)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า แรงงานในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p < 0.05$) ($\chi^2 = 10.545^*$, $p = 0.001$)

จึงกล่าวได้ว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และในภาพรวม โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีแรงงานในครัวเรือนมากให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และในภาพรวมมากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับประสิทธิ์ ประครองศรี (2528: 19) ได้กล่าวว่า การเกษตรเป็นบุคคลที่ต้องตัดสินใจในการเลือกเทคโนโลยี วิธีการ การตัดสินใจของเกษตรกรแต่ละรายนั้นเป็นผลที่เกิดจากการตัดสินใจของสมาชิกของครอบครัวทั้งหมดในครอบครัว โดยสมาชิกในแต่ละคนในทุกๆ ครอบครัวจะร่วมกันออกความเห็นตัดสินใจและรับผิดชอบปฏิบัติงานต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ในฟาร์มด้วยการแบ่งสลับปันส่วนงานในและฟาร์มที่แตกต่างกันไป

ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนแรงงานในครัวเรือน กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

แรงงานในครัวเรือน	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์											
	ด้านการตลาดและ		ด้านสิ่งแวดล้อมและ		ด้านความรู้ความสามารถ		ด้านความคุ้มค่า		รวม			
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม		
1-2 คน	44	33	77	12	65	77	49	28	38	39	77	
	(38.60)	(28.95)	(67.54)	(10.53)	(57.02)	(67.54)	(42.98)	(24.56)	(33.33)	(34.21)	(67.54)	
	22	15	37	17	20	37	29	8	30	7	37	
มากกว่า 2 คน	(19.30)	(13.16)	(32.46)	(14.91)	(17.54)	(32.46)	(25.44)	(7.02)	(26.32)	(6.14)	(32.46)	
	รวม	66	48	114	29	85	114	78	36	68	46	114
	(57.89)	(42.11)	(100.00)	(25.44)	(74.56)	(100.00)	(68.42)	(31.58)	(59.65)	(40.35)	(100.00)	
$\chi^2 = 0.055$										$\chi^2 = 10.545^*$		
df = 1										df = 1		
P = 0.815										P = 0.001		

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ

มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98

น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ลักษณะการถือครองที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งลักษณะการถือครองที่ดินออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมด และกลุ่มที่มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเองบางส่วนและเช่า ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p>0.05$) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาดและด้านความรู้ความสามารถ และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย (ตารางที่ 22)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p>0.05$) จึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าผู้ให้ข้อมูลมีลักษณะการถือครองที่ดินแบบใดก็ไม่มี ความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ตารางที่ 22 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองที่ดิน กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ลักษณะการถือครองที่ดิน	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ		ด้านสิ่งแวดล้อมและ				ด้านความรู้ความสามารถ			
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
ของตนเองทั้งหมด	58 (50.88)	44 (38.60)	102 (89.47)	26 (22.81)	76 (66.67)	102 (89.47)	70 (61.40)	32 (28.07)	102 (89.47)	42 (36.84)
ของตนเองบางส่วนและเช่า	8 (7.02)	4 (3.51)	12 (10.53)	3 (2.63)	9 (7.89)	12 (10.53)	8 (7.02)	4 (3.51)	12 (10.53)	4 (3.51)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	46 (40.35)
$\chi^2 = 0.423$ df = 1 P = 0.515			$\chi^2 = 0.001$ df = 1 P = 0.971			$\chi^2 = 0.019$ df = 1 P = 0.890			$\chi^2 = 0.274$ df = 1 P = 0.600	

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ
 มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98
 น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ขนาดพื้นที่ถือครอง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งขนาดพื้นที่ถือครองออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีจำนวนพื้นที่ถือครอง 1-4 ไร่ และกลุ่มที่มีจำนวนพื้นที่ถือครองมากกว่า 4 ไร่ ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p < 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ($\chi^2 = 6.363^*$, $p = 0.012$) แต่ขนาดพื้นที่ถือครองของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p > 0.05$) ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 23)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$)

จึงกล่าวได้ว่า ขนาดพื้นที่ถือครองของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านการตลาดและผลตอบแทน โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนพื้นที่ถือครองน้อยให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านการตลาดและผลตอบแทนมากกว่าผู้ที่มีพื้นที่ถือครองจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลที่มีพื้นที่จำนวนน้อยสามารถดำเนินกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ได้ง่าย ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลที่มีพื้นที่จำนวนมากต้องมีหน้าที่ในการดูแลพื้นที่จำนวนมากทำให้อาจไม่มีเวลาที่จะทำเกษตรอินทรีย์

ตารางที่ 23 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

จำนวนพื้นที่ถือครอง	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ			ด้านสิ่งแวดล้อมและ			ด้านความรู้ความสามารถ			รวม
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
1-4 ไร่	47 (41.23)	23 (20.18)	70 (61.40)	19 (16.67)	51 (44.74)	70 (61.40)	49 (42.98)	21 (18.42)	70 (61.40)	70 (61.40)
มากกว่า 4 ไร่	19 (16.67)	25 (21.93)	44 (38.60)	10 (8.77)	34 (29.82)	44 (38.60)	29 (25.44)	15 (13.16)	44 (38.60)	44 (38.60)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	114 (100.00)
	$\chi^2 = 6.363^*$			$\chi^2 = 0.278$			$\chi^2 = 0.209$			$\chi^2 = 0.239$
	df = 1			df = 1			df = 1			df = 1
	P = 0.012			P = 0.598			P = 0.647			P = 0.625

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ

มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98
น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ลักษณะทางสังคม

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม และกลุ่มที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p < 0.05$) ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ($\chi^2 = 7.068^*$, $p = 0.008$) แต่การเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 24)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$)

จึงกล่าวได้ว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย โดยผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลยให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มากกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำเกษตรอินทรีย์จำเป็นต้องมีคุณดูแลหรือตรวจพื้นที่แปลงอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ เลยมีเวลาในการดำเนินการกิจกรรมการเกษตรอินทรีย์ได้มากกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มหลายๆ กลุ่ม

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ไม่ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และกลุ่มที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p < 0.05$) ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ($\chi^2 = 4.032^*$, $p = 0.045$) และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ($\chi^2 = 9.470^*$, $p = 0.002$) แต่การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p > 0.05$) ในด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 25)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p>0.05$)

จึงกล่าวได้ว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านการตลาดและผลตอบแทนมากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เลย ซึ่งสอดคล้องกับบุญสม วราเอกศิริ (2539: 148) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคคล การอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นกลุ่ม มีลักษณะเป็นระบบสังคม มีความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และชีวิตประจำวันของบุคคลจะต้องผูกพันอยู่กับการติดต่อ การสร้างความหมาย ความเข้าใจระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาแนวคิดใหม่ การกระจายความคิดใหม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากแนวคิดใหม่ การเปลี่ยนแปลงในชนบทในประชาชนชาวชนบทจะติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนชาวเมือง โดยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้รู้จักผลผลิตทางการเกษตรด้วยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ และเปลี่ยนแปลงแนวทางการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้า

ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์จำนวน 1-10 ครั้ง และกลุ่มที่มีประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์มากกว่า 10 ครั้ง ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p<0.05$) ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ($\chi^2 = 5.139^*$, $p = 0.023$) แต่ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านความรู้ความสามารถ (ตารางที่ 26)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ($p>0.05$)

จึงกล่าวได้ว่า ประสพการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้าน สิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีประสพการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการ ทำเกษตรอินทรีย์มากจะให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้าน สิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยมากกว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีประสพการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการ ทำเกษตรอินทรีย์น้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากการได้รับความรู้ทั้งจากกระบวนการฝึกอบรม การศึกษา วิจารณ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของเกษตรกร

ความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ Chi-square โดยแบ่งความรู้ ความเข้าใจใน รายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจบ้างพอสมควร และ กลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี ส่วนระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้ความสำคัญมาก และกลุ่มที่ให้ความสำคัญน้อย ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p>0.05$) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ ความสามารถ (ตารางที่ 27)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า ความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการ เกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วม โครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ($p>0.05$) จึงกล่าวได้ว่า ความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียด โครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตร อินทรีย์ของเกษตรกร

ตารางที่ 24 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	ความสัมพันธ์การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ ผลตอบแทน		ด้านสิ่งแวดล้อมและ สุขภาพอนามัย				ด้านความรู้ความสามารถ			
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	รวม
ไม่เป็นสมาชิก	9 (7.89)	6 (5.26)	15 (13.16)	8 (7.02)	7 (6.14)	15 (13.16)	8 (7.02)	7 (6.14)	15 (13.16)	15 (13.16)
เป็นสมาชิก	57 (50.00)	42 (36.84)	99 (86.84)	21 (18.42)	78 (68.42)	99 (86.84)	70 (61.40)	29 (25.44)	99 (86.84)	99 (86.84)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	114 (100.00)
$\chi^2 = 0.031$		$\chi^2 = 7.068^*$		$\chi^2 = 1.820$		$\chi^2 = 0.268$				
df = 1		df = 1		df = 1		df = 1				
P = 0.859		P = 0.008		P = 0.177		P = 0.593				

หมายเหตุ ระดับความสำคัญ

มาก ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98

น้อย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98

ตารางที่ 25 ความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์									
	ด้านการตลาดและ ผลตอบแทน		ด้านสิ่งแวดล้อมและ สุขภาพอนามัย				ด้านความรู้ความสามารถ			
	มาก	น้อย	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย
ไม่เคยติดต่อ	22	25	47	19	28	47	28	19	47	18
	(19.30)	(21.93)	(41.23)	(16.67)	(24.56)	(41.23)	(24.56)	(16.67)	(41.23)	(15.79)
	44	23	67	10	57	67	50	17	67	28
ติดต่อ	(38.60)	(20.18)	(58.77)	(8.77)	(50.00)	(58.77)	(43.86)	(14.91)	(58.77)	(24.56)
	66	48	114	29	85	114	78	36	114	46
	(57.89)	(42.11)	(100.00)	(25.44)	(74.56)	(100.00)	(68.42)	(31.58)	(100.00)	(40.35)
รวม	$\chi^2 = 4.032^*$				$\chi^2 = 9.470^*$				$\chi^2 = 2.897$	
	df = 1				df = 1				df = 1	
	P = 0.045				P = 0.002				P = 0.089	
หมายเหตุ ระดับความสำคัญ	มาก	ค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.98								
	น้อย	ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.98								

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ กับระดับความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์	ความสำคัญการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์											
	ด้านการตลาดและผลตอบแทน		ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย				ด้านความรู้ความสามารถ					
	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม	มาก	น้อย	รวม			
	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม			
1-10 ครั้ง	37 (32.46)	23 (20.18)	60 (52.63)	10 (8.77)	50 (43.86)	60 (52.63)	41 (35.96)	19 (16.67)	60 (52.63)	35 (30.70)	25 (21.93)	60 (52.63)
มากกว่า 10 ครั้ง	29 (25.44)	25 (21.93)	54 (47.37)	19 (16.67)	35 (30.70)	54 (47.37)	37 (32.46)	17 (14.91)	54 (47.37)	33 (28.95)	21 (18.42)	54 (47.37)
รวม	66 (57.89)	48 (42.11)	114 (100.00)	29 (25.44)	85 (74.56)	114 (100.00)	78 (68.42)	36 (31.58)	114 (100.00)	68 (59.65)	46 (40.35)	114 (100.00)
$\chi^2 = 0.739$		$\chi^2 = 5.139^*$		$\chi^2 = 0.000$		$\chi^2 = 0.091$						
df = 1		df = 1		df = 1		df = 1		df = 1				
P = 0.390		P = 0.023		P = 0.983		P = 0.983		P = 0.763				

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

(SUMMARY, IMPLICATIONS AND RECOMMENDATIONS)

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลบ้านแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) ศึกษาถึงปัจจัยกระบวนการขั้นตอนที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ และ 3) ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามโครงการเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกโครงการเกษตรอินทรีย์ ในตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์จำนวน 114 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ทำการประมวลผลข้อมูลด้วยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และไคสแควส์ และนำเสนอข้อมูลในรูปสถิติเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

(Summary)

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัยลักษณะส่วนบุคคลพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยประมาณ 46 ปี โดยมีอายุน้อยที่สุดคือ 30 ปี และผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากที่สุดคือ 61 ปี มากกว่าสองในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษาภาคบังคับ ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว สมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 5 คน ผู้ให้ข้อมูลที่มีสมาชิกภายในครอบครัวน้อยที่สุดคือ 2 คน และมากที่สุดคือ 8 คน และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ ประมาณ 5 ปี

ผลการศึกษาลักษณะเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์รายได้ในภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 29,051.40 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ 3,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 140,060 บาทต่อปี เกือบสามในสี่มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม โดยมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 13,384.34 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ 500 บาทต่อปี

และมากที่สุดคือ 120,000 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมเฉลี่ย 38,796.14 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้น้อยที่สุดคือ 6,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 170,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองในการทำการเกษตร มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.44 คน โดยจำนวนแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน และมากที่สุด 6 คน เกือบทั้งหมดมีลักษณะถือครองที่ดินเป็นของตนเอง มีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 4.61 ไร่ โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนพื้นที่ถือครองน้อยที่สุดคือ 1 ไร่ และมากที่สุดคือ 15 ไร่

ผลการศึกษาลักษณะทางสังคม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ เกือบทั้งหมดระบุว่าในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมามีประสบการณ์ในการทำการเกษตรจำนวน 5 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและทำสวน เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันทางการเกษตรจำนวน 1 กลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และ ธ.ก.ส. มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมีความถี่ในการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ยประมาณ 6 ครั้งต่อปี มีการติดต่อน้อยที่สุด จำนวน 1 ครั้งต่อปี และมากที่สุด 20 ครั้งต่อปี ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแจ้งให้ทราบ มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 11.28 ครั้ง โดยมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์น้อยที่สุด 1 ครั้ง และมากที่สุด 40 ปี มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ เฉลี่ย 15.91 ครั้ง โดยมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอื่นๆ น้อยที่สุด 5 ครั้ง และมากที่สุด 25 ปี เกือบสองในสามมีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี และเกือบทั้งหมดระบุว่าแนวทางเกษตรอินทรีย์มีความเหมาะสมกับการแก้ปัญหาในการทำอาชีพ

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์โดยรวมในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากทั้งในด้านความรู้ความสามารถ ด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาในรายด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการตลาดและผลตอบแทน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านการตลาดและผลตอบแทน โดยรวมในระดับมาก โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากในประเด็น 1) รายจ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิตลดลงเนื่องจากสามารถผลิตปัจจัยการผลิตใช้เองได้ 2) ลดต้นทุนในการทำเกษตรได้สูงเนื่องจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรมีราคาแพง 3) การให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนมักจะดำเนินการผ่าน

กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์มากกว่าเกษตรกรรายเดี่ยว 4) ราคาจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตจากการเกษตรทั่วไป 5) ผลผลิตมีคุณภาพดี สามารถจำหน่ายได้ในราคาสูงกว่าผลผลิตจากการเกษตรทั่วไป 6) มีอำนาจในการต่อรองราคาในการซื้อปัจจัยการผลิตและการขายผลผลิต และ 7) สามารถส่งผลผลิตไปจำหน่ายใน ตลาดที่ห่างไกลชุมชนได้ ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้สามารถกู้ยืมเงินใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนได้ ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับปานกลาง

ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยโดยรวมในระดับมาก โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากในประเด็น 1) การใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสมุนไพร เพื่อป้องกันกำจัดโรคแมลง จะทำให้ปลอดภัยต่อสุขภาพ 2) ต้องการผลิตอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อสุขภาพของตนเองและครอบครัว และผู้บริโภค 3) ต้องการรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมและต้องการพัฒนาไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) การทำเกษตรอินทรีย์จะทำให้ตนเองและครอบครัว มีสุขภาพการและสุขภาพจิตที่ดี 5) เชื่อว่าความสำเร็จของเกษตรอินทรีย์ที่ปรากฏและเผยแพร่ข้อมูล สู่สังคมจากสื่อต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเป็นการเกษตรที่อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 6) เป็นระบบการผลิตที่หลากหลายส่งเสริมให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติ 7) การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดจากพืชสมุนไพรเป็นปัจจัยการผลิตจะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน 8) การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้เกิดความสุขจากการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยและเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่สมาชิก 9) สภาพแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ภายในพื้นที่การเกษตรเพิ่มสูงขึ้น 10) ต้องการทำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์ และวัสดุที่เหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน 11) ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้พึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตได้มาก เมื่อเทียบกับระบบเกษตรกรรมเคมี 12) ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้สามารถใช้แรงงานตนเอง และแรงงานภายในครอบครัวได้มากขึ้น และ 13) ต้องการฟื้นฟูและรักษาสุขภาพของตนเองซึ่งได้รับผลกระทบ จากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ให้ความสำคัญในระดับปานกลางในประเด็น 1) สภาพแวดล้อม เช่น ดิน อากาศ แม่น้ำ ลำคลอง เกิดการปนเปื้อนด้วยสารพิษสารเคมี 2) ผลจากการใช้ยาปราบวัชพืช เกิดการชะล้าง และสูญเสียหน้าดิน และ 3) การใช้สารเคมีทางการเกษตรทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันต่อสารเคมีทางการเกษตรของโรคแมลงศัตรูพืช ทำให้โรคแมลงศัตรูพืชระบาดมากขึ้น และให้ความสำคัญในระดับน้อยในประเด็น 1) ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ดินแข็งดินมีความเป็นกรด ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร และ 2) อาหารตามธรรมชาติ เช่น ปลา กบ เขียด และความหลากหลายทางชีวภาพ ในสิ่งแวดล้อมลดลง

ด้านความรู้ความสามารถ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านความรู้ความสามารถ โดยรวมในระดับมาก โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในระดับมากในประเด็น 1) การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่สมาชิก 2) จะทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยกันภายในหมู่สมาชิก จะก่อให้เกิดความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนในการประกอบอาชีพ 3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมาแนะนำความรู้ให้อย่างทั่วถึง 4) เกษตรกรสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้กับการทำเกษตรได้ 5) ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นต่อโครงการจะสามารถขยายตลาดได้ทั้งภายในและต่างประเทศ 6) เกษตรกรมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตร 7) มีความสามารถในการต่อรองราคาในการขายผลผลิต และ 8) จะได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือ และการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ โดยรวมในระดับน้อย เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยทั้งในด้านสมาชิกโครงการ ด้านการส่งเสริมการเกษตร และด้านโครงการ ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาในรายด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านสมาชิกโครงการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านสมาชิกโครงการ โดยรวมในระดับน้อย โดยผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยในประเด็น 1) การฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ต้องใช้ระยะเวลานาน 2) ขาดความรู้และเทคนิคการผลิตเกษตรอินทรีย์ 3) มีพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ติดกับแปลงเกษตรเคมี และ 4) ต้องใช้เงินทุนสูงในการปรับปรุงบำรุงดิน และการทำเกษตรอินทรีย์ ได้ผลผลิตน้อย

ด้านการส่งเสริมการเกษตร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านการส่งเสริมการเกษตร โดยรวมในระดับน้อย โดยผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยในประเด็น 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขาดความรู้และประสบการณ์ด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ 2) จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่เพียงพอ 3) การฝึกอบรมเน้นวิชาการมากกว่าการปฏิบัติ 4) ขาดสาร ข้อมูลและงานวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์มีน้อย และ 5) ไม่มีการจัดทำแปลงสาธิตต้นแบบเกษตรอินทรีย์

ด้านโครงการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ด้านโครงการ โดยรวมในระดับน้อย โดยผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยใน

ประเด็น 1) การบริการจัดซื้อปัจจัยการผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก 2) ไม่มีการกำหนดและประกันราคาผลผลิตของสมาชิก) 3) โครงการมีเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืมน้อย 4) คณะกรรมการโครงการไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสมาชิกได้ 5) ไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการโครงการได้ และ 6) คณะกรรมการไม่รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร มีดังนี้

เพศของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย

อายุของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านความรู้ความสามารถ และในภาพรวม

สถานภาพสมรส ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านการตลาดและผลตอบแทน

จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในภาพรวม

ประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านความรู้ความสามารถ และในภาพรวม

รายได้ในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และด้านความรู้ความสามารถ

แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ด้านความรู้ความสามารถ และในภาพรวม

แรงงานในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และในภาพรวม

ขนาดพื้นที่ถือครองของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านการตลาดและผลตอบแทน

การเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย

ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย

สำหรับ ระดับการศึกษา ลักษณะการถือครองที่ดิน ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

อภิปรายผลการวิจัย

(Implications)

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร โดยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. เพศของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง (2528: 462) รายงานว่า ความคิดเห็นของเพศชายหนักแน่นกว่าเพศหญิง เพศชายมักคิดคาดการณ์ล่วงหน้าถึงรางวัลและการลงโทษที่เป็นผลของความเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง

2. อายุของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในด้านการตลาดและผลตอบแทน และในภาพรวม ทั้งนี้เนื่องมาจากอายุเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับปัญญา หิรัญรัมย์ (2529: 185) กล่าวว่า อายุก็เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการยอมรับ เกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่ายอมรับวิทยาการใหม่ได้ดีกว่าเกษตรกรที่มีอายุมากกว่า เพราะวิทยาการแผนใหม่อาจจะเปิดความเชื่อของเกษตรกรอายุมาก และเมื่อเกษตรกรอายุมากก็ไม่กล้าเสี่ยงหรือทำอะไรใหม่ๆ และคิดว่าควรเป็นหน้าที่ของเกษตรกรสมัยใหม่ที่เป็นลูกหลานมากกว่า เพราะเกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการศึกษา มีความรู้ความสามารถและยังมีโอกาสทำการเกษตรอีกนาน สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์

อังกฤษ (2527: 59) ที่กล่าวว่าเกษตรกรอายุน้อยมักมีความโน้มเอียงที่มีหัวก้าวหน้ามากกว่าดังนั้นจึงสนใจในเทคนิควิทยาการเกษตรแผนใหม่ ในขณะที่เกษตรกรอายุมากมักจะเป็นหัวโบราณและต่อต้านการยอมรับสิ่งใหม่ๆ แต่อย่างไรก็ตามผลงานบางแห่งก็บอกว่าอายุไม่มีส่วนจำเป็นต่อการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ พบว่าอายุที่ต่างกันในกลุ่มประกอบประกอบของงาน

3. สถานภาพสมรส ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านการตลาดและผลตอบแทน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพสมรสแล้วจำเป็นต้องความรับผิดชอบในการหารายได้เพื่อมาเลี้ยงครอบครัวจึงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมที่ทำในเรื่องของผลตอบแทนมากกว่าผู้ที่ยังไม่ได้แต่งงาน

4. จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ซึ่งขนาดของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลของการศึกษาของสุภาพ ขวัญ (2534: 93) ให้เหตุผลว่า เกษตรกรที่มีครอบครัวขนาดเล็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์การเกษตรโดยเฉพาะการเข้าร่วมประชุมสหกรณ์มากกว่าเกษตรกรที่มีขนาดใหญ่

5. รายได้ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในด้านความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับพรทิพย์ อุคคศิลป์ (2538 อ้างใน วชิรดา ทิพย์อุบล (2548: 11) ให้ทรรศนะเพิ่มเติมว่าฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันย่อมมีประสบการณ์แตกต่างกันดังนั้นการรับรู้ย่อมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่า รายได้มีส่วนสัมพันธ์ในการที่เกษตรกรจะมีความต้องการการเข้าร่วมฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง

6. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านความรู้ความสามารถ ทั้งนี้เนื่องจากเงินทุนถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการผลิตพืชและยังเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นเงินออมทรัพย์ของตนเองหรือการกู้หนี้ยืมสินจากสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ส่วนมากแล้วเกษตรกรที่กู้เงินเชื่อทางการเกษตรจะมีความกระตือรือร้นในการเร่งชำระหนี้มากกว่าเกษตรกรที่มีทุนสำรองเป็นของตนเองโดยไม่สนใจต่อการตั้งดอกเบี้ยของสถาบันการเงินแต่อย่างไร ผลการวิจัยของ Rogers and Shoemaker (2514 อ้างในบุญสม วราเอกศิริ, 2539: 172) สรุปว่าเกษตรกรได้รับสินเชื่อมาจะยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เร็วกว่าหรือมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รับสินเชื่อหรือผู้ได้รับสินเชื่อ น้อย อังคณา ภิมานนท์วราไชย (2530: 25) กล่าวว่าปริมาณการได้รับสินเชื่อมีความสัมพันธ์กับการยอมรับสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และเครื่องทุ่นแรง

7. แรงงานในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย และในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับประสิทธิ์ ประครองศรี (2528: 19) ได้กล่าวว่า การเกษตรเป็นบุคคลที่ต้องตัดสินใจในการเลือกเทคโนโลยี วิธีการ การตัดสินใจของเกษตรกรแต่ละรายนั้นเป็นผลที่เกิดจากการตัดสินใจของสมาชิกของครอบครัวทั้งหมดในครอบครัว โดยสมาชิกในแต่ละคนในทุกๆ ครอบครัวจะร่วมกันออกความเห็นตัดสินใจและรับผิดชอบปฏิบัติงานต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ในฟาร์มด้วยการแบ่งปันส่วนงานในและฟาร์มที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวปฏิบัติของสังคมในท้องถิ่น

8. จำนวนพื้นที่ถือครองของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านการตลาดและผลตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับบุญสม วราเอกศิริ (2539: 163) ที่กล่าวว่า หากเกษตรกรมีที่ดินพอสมควรหรือขนาดใหญ่พอที่จะขยายงานได้ก็จะรับได้ดี แต่ถ้าไม่มีที่ดินหรือมีจำกัด จะขยายต่อก็ไม่ได้ การยอมรับสิ่งใหม่ๆ ก็จะลดน้อยลง ซึ่งลักษณะต่างๆ เหล่านี้อาจจะมีผลต่อการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

9. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในด้านการตลาดและผลตอบแทน และด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับบุญสม วราเอกศิริ (2539: 148) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคคล การอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นกลุ่ม มีลักษณะเป็นระบบสังคม มีความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และชีวิตประจำวันของบุคคลจะต้องผูกพันอยู่กับการติดต่อ การสร้างความหมาย ความเข้าใจระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาแนวคิดใหม่ การกระจายความคิดใหม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากแนวคิดใหม่ การเปลี่ยนแปลงในชนบทในประชาชนชาวชนบทจะติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนชาวเมือง โดยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้จักผลผลิตทางการเกษตรด้วยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ และเปลี่ยนแปลงแนวทางการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้า

10. ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับเพ็ญสุดา สอนบุญ (2539: ข) กล่าวว่า การได้รับการสนับสนุนจากภายนอกโดยการเข้ามาส่งเสริมในชุมชน และการให้การศึกษานอกระบบโดยเฉพาะกระบวนการฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนและเชื่อมความรู้กับภายนอกชุมชน โดยการเข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเกษตรกร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตขึ้นในชุมชน

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลบ้านแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารสหกรณ์ควรจัดให้สมาชิกมีการฝึกอบรมและศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นที่ประสบผลสำเร็จเป็นระยะๆ เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกมีความตื่นตัว โดยนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนากิจกรรมให้มากที่สุด เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลบางส่วนยังขาดความรู้และประสบการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์ และมีระยะเวลาในการทำเกษตรอินทรีย์เล็กน้อย ซึ่งต้องการให้เจ้าหน้าที่เข้ามาฝึกอบรมและเยี่ยมชมเรียนรู้แบบอย่างต่อเนื่อง นอกจากการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เฉพาะทางและเทคนิคในกิจกรรมเกษตรอินทรีย์แล้วควรจะมีการไปศึกษาดูงานที่อื่นด้วย เพื่อเพิ่มประสบการณ์ ความรู้และความสามารถในการพัฒนาด้านเกษตรอินทรีย์ ให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ควรส่งเสริมสนับสนุนด้านการตลาด การสนับสนุนด้านเงินทุน หรือแรงจูงใจด้านอื่นๆ เช่น สนับสนุนการการฟื้นฟูแปลงเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนเงินทุน การประกันราคาผลผลิต การออกใบรับรองผลผลิตเกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนพืชตระกูลถั่วปรับปรุงบำรุงดิน

3. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการควรจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายภายในครัวเรือนในแต่ละเดือน มีรายรับ - รายจ่ายจากการประกอบอาชีพเกษตรอินทรีย์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับขอรับการสนับสนุนการกู้ยืมเงินทุนจากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชนให้ได้ง่ายยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป (Recommendation for Further Study)

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ตำบลบ้านแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาผลกระทบจากการทำการเกษตรอินทรีย์ว่ามีผลอย่างไร เช่น อาจจะมีการศึกษา

ผลที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับว่ามีผลเป็นอย่างไร ดีขึ้นหรือเลวลง

2. ควรมีการวิจัยลักษณะเดียวกันในพื้นที่อื่น ๆ หรือมีขอบเขตในการวิจัยที่กว้างขวางยิ่งขึ้นจนถึงระดับภาค เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับว่าการยอมรับเทคโนโลยีการทำเกษตรอินทรีย์ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันอย่างไร เนื่องจากในแต่ละพื้นที่อาจจะมีลักษณะสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น พื้นที่ชลประทาน พื้นที่นอกชลประทาน พื้นที่ราบสูง พื้นที่ราบต่ำ ตลอดจนพื้นที่ที่มีสภาพดินที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยเป็นประโยชน์อย่างมากในการที่จะไปส่งเสริมเกษตรกรให้หันมาทำการเกษตรอินทรีย์ และเป็นประโยชน์สำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้นำไปปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ต่าง ๆ

3. ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลรายละเอียดเชิงลึก ผู้ที่ประสบความสำเร็จด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้งกระบวนการ กระบวนการคิด และเทคนิควิธีเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นต้นแบบเกษตรอินทรีย์

บรรณานุกรม
(BIBLIOGRAPHY)

- กรมวิชาการเกษตร. 2546. “ข้อเสนอแนะการปลูกพืชระบบเกษตรอินทรีย์”. วารสารเมืองเกษตร. 13(144): 4-6.
- เกร็ดแก้ว รุ่งลือ. 2528. ความพึงพอใจการทำงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
จังหวัด. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จริณโต. 2529. วิทยาการทางการส่งเสริมและปัญหาชนบท. ชลบุรี: มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- โกวิท วรพิพัฒน์. 2526. ความต้องการพื้นฐานของการเรียนคู่มืออบรมผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบ
เบ็ดเสร็จ. กรุงเทพฯ: กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา.
- ไกรสิทธิ์ ชัยพรหม. 2536. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่.
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เต็มทอง ทักษิณารัศมี. 2524. การสำรวจความต้องการความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรในตำบล
ดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณิต ม่วงนิล. 2545. “รู้จักสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์สากลหรือยัง”. วารสารเกษตรนิวส์. 1(46): 47-
49.
- คมกริช กิติคุณ. 2544. การผลิตในระบบเกษตรทางเลือก. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เครือข่ายเกษตรกรทางเลือก. 2546. ความเป็นมาเกษตรกรทางเลือก. [Online]. แหล่งที่มา
[http://www.thaiaan.net/about us.php](http://www.thaiaan.net/about%20us.php) (10 มกราคม 2551).
- งามพิศ ธรรมทัศน์. 2532. การรับรู้ของเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของสหกรณ์
โคนมเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- จรินทร์ เทศวานิช. 2523. วิเคราะห์การขยายตัวของงานได้ทางสาขาเกษตรที่เกิดจากความก้าวหน้า
ทางวิชาการ. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน.
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. 2527. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.

- เจริญ สวัสดิวงศ์. 2534. ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ในการ
ปลูกถั่วเหลืองของเกษตรกร อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูชีพ ชีพอุดม. 2533. กระบวนการตัดสินใจในการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมของเกษตรกรจังหวัด
แพร่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- จิราวุฒิ เสนาคำ. 2539. เกษตรอินทรีย์. [Online]. แหล่งที่มา <http://www.elearning.spu.ac.th> (10
มกราคม 2551).
- ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย. 2527. ปัจจัยการผลิตพื้นฐาน เอกสารประกอบการสอน. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2527. หลักการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์.
- ทวีรัตน์ แสงสว่าง. 2534. การใช้เทคโนโลยีการปลูกหม่อนหัวใหญ่ของเกษตรกรสมาชิกสหกรณ์
ผู้ปลูกหม่อนหัวใหญ่อำเภอสันป่าตองจำกัด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ทำนอง สิงคลาวิช. 2534. เกษตรทัศน์. กรุงเทพฯ: รวมมิตรไทย.
- เทพ พงษ์พานิช. 2525. หลักการส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร
แม่โจ้.
- ธงชัย สันติวงษ์. 2535. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธรรมบุญ ศิริพันธ์. 2530. ปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์ต่อการแสดงบทบาทในการสื่อสาร
ของเกษตรกรตำบลในจังหวัดพิจิตร. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ธวัชชัย พงศธรบริรักษ์. 2540. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปลูกพืช
ตลอดปี ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธิดา จงก้องเกียรติ. 2532. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ารับการอบรมตามโครงการ
ฝึกอบรมอาชีพกลุ่มสตรีหมู่บ้าน ตำบลในจังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นฤชิต แวศรีผ่อง. 2533. ความต้องการใช้สื่อของเกษตรกร เพื่อการพัฒนาการเกษตรและชนบท
ในเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

- นำชัย ทนุผล. 2529. การสนองตอบของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- บพิตร ปริปัญญากร. 2538. กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร จังหวัดอุดรธานี. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. 2546. การพัฒนาระบบสุขภาพกับเกษตรกรรมยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก.
- บุญทัน ดอกไธสง และธนศ ต่วนชะเอม. 2529. กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพฯ: รัชดา 84 แมเนจเม้นท์.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2531. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญธรรม คำพอ. 2520. ความแตกต่างระหว่างผู้ยอมรับและไม่ยอมรับวิทยาการเกษตรสมัยใหม่: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตโครงการมูลนิธิบูรณะชนบท. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญสม วราเอกศิริ. 2539. ส่งเสริมการเกษตร: หลักและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ประสิทธิ์ ประคองศรี. 2528. การพัฒนาการเกษตรให้ก้าวหน้า. ขอนแก่น: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2535. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต.
- ปัญญา หิรัญรัมย์. 2529. ความรู้พื้นฐานการศึกษาเกษตร. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. 2527. วิธีการส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พยอม อิงคตานูวัฒน์. 2523. จิตวิทยาพัฒนาการวัยผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- พิรพรต หุ่นเจริญ. 2525. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของราชการ. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- เพ็ญสุดา สอนบุญ. 2539. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบการผลิตแบบเกษตรทางเลือกของเกษตรกรในชนบท. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพบุลย์ สุทธสุภา. 2529. รายงานผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีแผนใหม่ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2526. การบริหารพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2528. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. 2544. “อะไรคือเกษตรอินทรีย์”. **วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ**. 12(9):

44-46.

บุคา รักไทย. 2543. **พูดอย่างชาญฉลาด**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

เขาวัดกษณ์ เลาหะจินดา. 2518. **สภาพความพึงพอใจในการทำงานและความตั้งใจที่จะทำงานอยู่ต่อ**

ไปหรือลาออกของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร.

กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รศนา อักษรกิจ. 2535. **กระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจเชิงวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. 2548. **พฤติกรรมองค์กร แบบทดสอบและการประยุกต์ใช้ทฤษฎี**

พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

รัชนิกร เศรษฐโช. 2526. **สังคมวิทยาชนบทและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

ราชบัณฑิตสถาน. 2525. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ราชบัณฑิตสถาน. 2532. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

เลอภพ ศิริสันติกุล. 2536. **ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับคำแนะนำวิธีการปฏิบัติการปลูกกาแฟ**

อราบิก้า ของชาวเขาเผ่าม้ง ในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่:

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วชิรดา ทิพย์อุบล. 2548. **ความต้องการการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมหลักสูตรระยะสั้นของ**

เกษตรกร บ้านสมาลี อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วัฒนา สวรรยาธิบดี และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. 2528. **หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร**.

กรุงเทพฯ: สันติธรรม.

วิจิตร อาวะกุล. 2535. **หลักการส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.

วิชัย โสสุวรรณจินดา. 2536. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ: โฟร์เพลส.

วิฑูรย์ สิมะโชคดี. 2541. **IQM คู่มือคู่มือองค์กรคุณภาพยุค 2000**. กรุงเทพฯ: TPA Publishing.

วิรัช ลภีรัตนกุล. 2526. **การประชาสัมพันธ์ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. 2539. **การศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์

วีระพล สุวรรณนันท์. 2530. **กระบวนการตัดสินใจ**. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์.

วีระศักดิ์ นันทขว้าง. 2537. **กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรในแผนการผลิต: กรณีศึกษาบ้านไร่**

ตำบลแม่ต๋น อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบัน

เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

ศิลปะชัย คำชู. 2540. **หลักการเกษตรทั่วไป**. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สง่า ดวงรัตน์. 2521. **การสำรวจและวิจัยเรื่องความสนใจของชาวนาในการใช้วิทยาการแผนใหม่**.
กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สนธิ คชสิทธิ์. 2524. **สภาพความพึงพอใจในการทำงานของอาจารย์ประจำสถาบันอุดมศึกษา
เอกชน**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาน
มิตร.

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526. **จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่**. เชียงใหม่: ตานนาการพิมพ์.

สมพงษ์ เกษมสิน. 2526. **สารานุกรมการบริการสารมวลชน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สรรค์ระวี กระจาชีวะ. 2523. **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับความทันสมัยของ
ประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรีกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สหัส นิลพันธ์. 2519. **ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวกับการยอมรับปฐมนิเทศของเกษตรกร อำเภอ
องครักษ์ จังหวัดนครนายก**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

สักรินทร์ วรินทร์. 2539. **ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ในเขตพื้นที่
อำเภอฝาง และอำเภอแม่ฮาด เชียงใหม่**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

สิน พันธุ์พินิจ. 2537. **หลักการส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น (1377).

สุนิลา ทนผล. 2520. **แนวความคิดช่วยเหลือตนเองของผู้นำท้องถิ่นหลังการดำเนินงานโครงการ
ผู้นำท้องถิ่น**. เชียงใหม่: ฝ่ายฝึกอบรม สำนักวิจัยและส่งเสริมการเกษตร สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

สุภาพ ขาวไชย. 2534. **การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร จังหวัดน่าน**.
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

สุรพล จันทราปัดย์. 2521. **เสนอหลักสูตรอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้นตามความต้องการ
ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

โสภณ ทองปาน. 2528. **การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร**. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. 2550. “ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา”. เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา (แผ่นพับ).
- อนันต์ เกตุวงศ์. 2534. **หลักและเทคนิคการวางแผน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อนุก สิริเสริญ. 2518. **เปรียบเทียบต้นทุนและรายได้จากการปลูกพืชหมุนเวียนในท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ ลพบุรี และสระบุรี ปีการปลูก 2514/2515 และ 2515/2516**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อังคณา ลิมานท้วราไชย. 2530. **การเปรียบเทียบผลไม้ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์ธุรกิจ รพช. กับเกษตรกรภายนอก**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัศวิน ศรีภักดี. 2544. **กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อินทร์โพธิ์ สิงหล. 2539. **ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร บ้านแสนคันธา ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Pascual, N.G. 1969. **The Adoption of Some Recommended Corn Practices Among Farmers in Leyte**. Philippines: Unpublished Master's Thesis, Central Luzon State University.
- Peng-Ont, Jiraporn. 1985. **Correlates of Perceptions and Attitudes of Farmers toward Community Leadership Training Program in Chiangmai**. Philippines: Unpublished Master's Thesis, Central Luzon State University.
- Rogers, Everett M. 1983. **Diffusion of Innovations**. New York: The Free Press.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เกษตรกร

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย นายชัยทัตต์ กาบบัว

แบบสอบถามเลขที่.....วัน เดือน ปี ที่สอบถาม.....

ชื่อ.....นามสกุล.....

() เข้าร่วมโครงการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูล

คำแนะนำ : โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ก. ลักษณะส่วนบุคคล

1. เพศ () ชาย () หญิง

2. อายุ.....ปี.....เดือน

3. ระดับการศึกษา จบการศึกษาชั้นอะไร

() 1. ไม่ได้ศึกษา

() 2. ศึกษาจบชั้นประถมศึกษา

() 3. ศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

() 4. ศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

() 5. ศึกษาจบปริญญาตรี

() 6. อื่นๆ ระบุ.....

4. สถานภาพการสมรส

() 1. โสด () 2. สมรส

() 3. หม้าย () 4. หย่าร้าง / แยกกันอยู่

5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน

6. สถานภาพในครัวเรือน

() 1. หัวหน้าครัวเรือน

() 2. ภรรยา

() 3. สมาชิกของครัวเรือน

ข. ด้านเศรษฐกิจ

7. ในปีที่ผ่านมาท่านมีรายได้รวมเป็นเงินเท่าไร

7.1 รายได้จากภาคการเกษตร ประมาณ.....บาท

7.2 รายได้นอกจากการเกษตรจากการรับจ้างทั่วไป.....บาท

7.3 รายได้รวมทั้งหมด.....บาท

8. ท่านได้เงินลงทุนมาจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1. เงินลงทุนของตนเอง ประมาณร้อยละ.....

() 2. เงินกู้ยืมจากเพื่อนบ้าน ประมาณร้อยละ.....

() 3. เงินกู้ยืมจากธนาคาร ประมาณร้อยละ.....

() 4. เงินกู้ยืมจากสหกรณ์ ประมาณร้อยละ.....

() 5. เงินกู้ยืมจากแหล่งอื่นๆ ระบุ.....

9. แรงงานในครัวเรือน.....คน

10. พื้นที่ถือครองรวมทั้งหมด

() 1. ที่เป็นของตนเอง.....ไร่

() 2. เช่า.....ไร่

() 3. รวมพื้นที่ทั้งหมด.....ไร่

ค. ด้านสังคม

11. ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2546-2550) มีประสบการณ์ในการทำการเกษตร.....ปี

ระบุ ท่านา.....ปี

ทำสวน.....ปี

ทำไร่.....ปี

เลี้ยงสัตว์.....ปี

อื่นๆ.....ปี

รวม.....ปี

12. การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร สถาบัน

() ไม่เป็น

() เป็น จำนวน.....กลุ่ม องค์กร สถาบัน

() 1. เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร (ตำแหน่ง.....)

() 2. เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ตำแหน่ง.....)

() 3. เป็นสมาชิกกลุ่มยุวเกษตรกร (ตำแหน่ง.....)

() 4. เป็นสมาชิกกรรมการ / ผู้นำท้องถิ่น ระบุ.....

() 5. เป็นสมาชิกลูกค้า ธกส.

() 6. อื่นๆ ระบุ.....

13. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

() ไม่เคย

() เคย ระบุ

() 1. เกษตรตำบล จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 2. เกษตรอำเภอ จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 3. ปศุสัตว์ จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 4. อื่นๆ ระบุ.....จำนวน.....ครั้งต่อปี

รวม.....ครั้งต่อปี

14. ในช่วงปีที่ผ่านมาเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลได้รับรู้ข่าวสารทางการเกษตรจากแหล่งใดบ้าง
เฉลี่ยปีละกี่ครั้ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1. การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 2. วิทยุ จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 3. โทรทัศน์ จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 4. หนังสือพิมพ์ จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 5. ผู้นำท้องถิ่นแจ้งให้ทราบ จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 6. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแจ้งให้ทราบ จำนวน.....ครั้งต่อปี

() 7. อื่นๆ ระบุ.....จำนวน.....ครั้งต่อปี

รวม.....ครั้งต่อปี

15. ประสบการณ์การได้รับการฝึกอบรม ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2546-2550)

() ไม่เคย

() เคย ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ

() 1. ท่านเคยเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ครั้ง/ปี

() 2. ท่านเคยเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการเกษตรด้านอื่นๆ..... ครั้ง/ปี

รวมได้รับการฝึกอบรมครั้ง/ปี

16. ท่านมีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดโครงการเกษตรอินทรีย์อย่างไร

() 1. ไม่เข้าใจเลย

() 2. พอเข้าใจบ้าง

() 3. เข้าใจเป็นอย่างดี

17. ท่านคิดว่าแนวทางเกษตรอินทรีย์มีความเหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาในการทำอาชีพได้หรือไม่

- () 1. ได้ () 2. ไม่ได้
() 3. ไม่มั่นใจ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์

คำแนะนำ ผู้สัมภาษณ์โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ในช่องให้คะแนนตามความสำคัญในการตัดสินใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยที่

- 1 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาความสำคัญน้อยที่สุด
2 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาความสำคัญน้อย
3 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาความสำคัญปานกลาง
4 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาความสำคัญมาก
5 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาความสำคัญมากที่สุด

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ	ความสำคัญ					หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	
1. ด้านการตลาดและผลตอบแทน						
1.1 สามารถส่งผลผลิตไปจำหน่ายในตลาดที่ห่างไกลชุมชนได้						
1.2 มีอำนาจในการต่อรองราคาในการซื้อปัจจัยการผลิตและการขายผลผลิต						
1.3 การให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนมักจะดำเนินการผ่านกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์มากกว่าเกษตรกรรายเดี่ยว						
1.4 ราคาจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์สูงกว่าผลผลิตจากการเกษตรทั่วไป						
1.5 ลดต้นทุนในการทำเกษตรสูงเนื่องจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรมีราคาแพง						

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ	ความสำคัญ					หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	
1.6 ผลผลิตมีคุณภาพดี สามารถจำหน่ายได้ในราคาสูงกว่าผลผลิตจากการเกษตรทั่วไป						
1.7 รายจ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิตลดลง เนื่องจากสามารถผลิตปัจจัยการผลิตใช้เองได้						
1.8 การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้สามารถกู้ยืมเงินใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนได้						
2. ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย						
2.1 ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ดินแข็งดินมีความเป็นกรด ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร						
2.2 ผลจากการใช้ยาปราบวัชพืช เกิดการชะล้าง และสูญเสียน้ำดิน						
2.3 สภาพแวดล้อม เช่น ดิน อากาศ แม่น้ำ ลำคลอง เกิดการปนเปื้อนด้วยสารพิษ สารเคมี						
2.4 อาหารตามธรรมชาติ เช่น ปลา กบ เขียด และความหลากหลายทางชีวภาพ ในสิ่งแวดล้อมลดลง						
2.5 การใช้สารเคมีทางการเกษตรทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันต่อสารเคมีทางการเกษตรของโรคแมลงศัตรูพืช ทำให้โรคแมลงศัตรูพืชระบาดมากขึ้น						
2.6 ต้องการรักษาสภาพแวดล้อมและต้องการพัฒนาไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน						

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ	ความสำคัญ					หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	
2.7 เชื่อว่าความสำเร็จของเกษตรอินทรีย์ที่ปรากฏและเผยแพร่ข้อมูลสู่สังคมจากสื่อต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเป็น การเกษตรที่อนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม						
2.8 การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสารสกัดจากพืชสมุนไพรเป็นปัจจัยการผลิตจะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน						
2.9 เป็นระบบการผลิตที่หลากหลายส่งเสริมให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติ						
2.10 ต้องการทำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์ และวัสดุที่เหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน						
2.11 การทำเกษตรอินทรีย์จะทำให้ตนเองและครอบครัว มีสุขภาพการและสุขภาพจิตที่ดี						
2.12 การใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และสมุนไพร เพื่อป้องกันกำจัดโรคแมลง จะทำให้ปลอดภัยต่อสุขภาพ						
2.13 ต้องการผลิตอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อสุขภาพของตนเองและครอบครัว และผู้บริโภค						

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ	ความสำคัญ					หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	
2.14 ต้องการฟื้นฟูและรักษาสุขภาพของตนเองซึ่งได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร						
2.15 การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้เกิดความสุขจากการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยและเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่สมาชิก						
2.16 ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้พึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตได้มาก เมื่อเทียบกับระบบเกษตรกรรมเคมี						
2.17 ระบบเกษตรอินทรีย์ทำให้สามารถใช้แรงงานตนเอง และแรงงานภายในครอบครัวได้มากขึ้น						
2.18 สภาพแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ภายในพื้นที่การเกษตรเพิ่มสูงขึ้น						
3. ด้านความรู้ความสามารถ						
3.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมาแนะนำความรู้ให้อย่างทั่วถึง						
3.2 เกษตรกรมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตร						
3.3 เกษตรกรสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้กับการทำเกษตรได้						
3.4 การเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเกษตรอินทรีย์ จะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในหมู่สมาชิก						

การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ	ความสำคัญ					หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	
3.5 จะทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยกันภายในหมู่สมาชิก จะก่อให้เกิดความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนในการประกอบอาชีพ						
3.6 จะได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือและการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน						
3.7 มีความสามารถในการต่อรองราคาในการขายผลผลิต						
3.8 ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นต่อโครงการ สามารถจะขยายตลาดได้ทั้งภายในและต่างประเทศ						

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง และอยู่ในระดับใด

คำแนะนำ ผู้สัมภาษณ์โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ในช่องให้คะแนนตามความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยที่

- 1 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาว่ามีปัญหาน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาว่ามีปัญหาน้อย
- 3 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาว่ามีปัญหาปานกลาง
- 4 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาว่ามีปัญหามาก
- 5 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาว่ามีปัญหามากที่สุด

ปัญหาและอุปสรรค	ระดับของปัญหา					หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	
1. ด้านการส่งเสริมการเกษตร						
1.1 จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่เพียงพอ						
1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขาดความรู้และประสบการณ์ด้านการส่งเสริม เกษตรอินทรีย์						
1.3 การฝึกอบรมเน้นวิชาการมากกว่าการ ปฏิบัติ						
1.4 ไม่มีการจัดทำแปลงสาธิตต้นแบบ เกษตรอินทรีย์						
1.5 ขาดสาร ข้อมูลและงานวิจัยด้าน เกษตรอินทรีย์มีน้อย						
1.6 อื่น ๆ (ระบุ.....)						
2. ด้านสมาชิกโครงการ						
2.1 ขาดความรู้และเทคนิคการผลิตเกษตร อินทรีย์						
2.2 มีพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ติดกับ แปลงเกษตรเคมี						
2.3 ต้องใช้เงินทุนสูงในการปรับปรุงบำรุง ดิน						
2.4 การฟื้นฟูสภาพดิน ให้อุดมสมบูรณ์ ต้องใช้ระยะเวลานาน						
2.5 การทำเกษตรอินทรีย์ ได้ผลผลิตน้อย						
2.6 อื่น ๆ (ระบุ.....)						

ปัญหาและอุปสรรค	ระดับของปัญหา					หมายเหตุ
	1	2	3	4	5	
3. ด้านโครงการ						
3.1 การบริการจัดซื้อปัจจัยการผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก						
3.2 โครงการมีเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืมน้อย						
3.3 ไม่มีการกำหนดและประกันราคาผลผลิตของสมาชิก						
3.4 คณะกรรมการโครงการไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสมาชิกได้						
3.5 คณะกรรมการไม่รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก						
3.6 ไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการโครงการได้						
3.7 อื่น ๆ (ระบุ.....)						

2. ท่านมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับสมาชิก โครงการเกษตรอินทรีย์ ในด้านต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

คำแนะนำ ผู้สัมภาษณ์โปรดสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของผู้ให้

ข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการส่งเสริมการเกษตร

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

2.2 ด้านสมาชิกโครงการ

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

2.3 ด้านโครงการ

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

2.4 ด้านอื่น ๆ (ระบุ.....)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นายชัยทัตต์ กาบบัว
เกิดเมื่อ 18 ตุลาคม 2526
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2539 ประถมศึกษา โรงเรียนคำเที่ยงอนุสสรณ์ จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2545 มัธยมศึกษา โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2549 วท.บ. (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จังหวัด
เชียงใหม่

